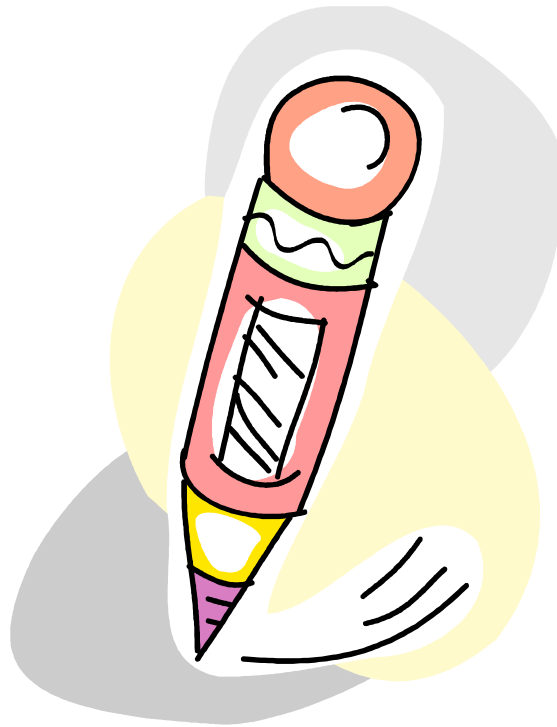

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Πάλι μαζί!

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Πρόταση** είναι μια ομάδα από λέξεις που μας δίνουν ένα ολοκληρωμένο νόημα.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Μια πρόταση αρχίζει με κεφαλαίο γράμμα και τελειώνει σε τελεία.

π.χ. Το αγόρι παίζει με τους φίλους του.

- Οι κυριότεροι όροι της πρότασης είναι το υποκείμενο και το ρήμα.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ είναι η λέξη της πρότασης που απαντά στην ερώτηση «ποιος;» και μας δείχνει το πρόσωπο, ζώο ή πράγμα που ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

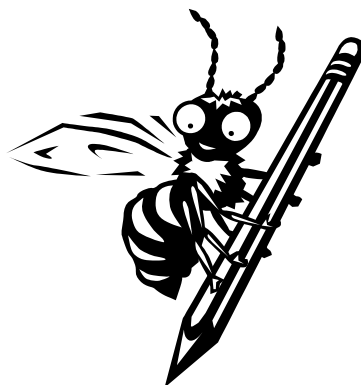
π.χ. **Η Μαρία** τρώει.

Ποιος τρώει; «**Η Μαρία**» είναι το υποκείμενο της πρότασης.

ΡΗΜΑ είναι η λέξη της πρότασης που απαντά στην ερώτηση «τι κάνει;» και μας δείχνει την ενέργεια του υποκειμένου.

π.χ. Η μητέρα **μαγειρεύει**.

Τι κάνει η μητέρα; «**μαγειρεύει**» είναι το ρήμα της πρότασης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω δίπλα σε κάθε πρόταση το υποκείμενο και το ρήμα της:

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΡΗΜΑ
Το μωρό κλαίει.		
Ο σκύλος γαβγίζει.		
Αναχώρησε το πλοίο.		
Ο Δημήτρης διαβάζει.		
Οι γονείς κοιμούνται.		

2. Συμπληρώνω τις προτάσεις με μια λέξη που να απαντά στην ερώτηση «ποιος;»:

- α) Ο οδηγεί το αεροπλάνο.
 β) Η πλέκει πουλόβερ για το εγγονάκι της.
 γ) Τα σκέπασαν τον ήλιο.
 δ) Η έκανε παρατήρηση στους μαθητές της.
 ε) Η έχει πολύχρωμα φτερά.

3. Συμπληρώνω τις προτάσεις με μια λέξη που να απαντά στην ερώτηση «τι κάνει;»:

- α) Η Μαρίνα στο μπλοκ ζωγραφικής.
 β) Ο Νίκος παραδοσιακούς χορούς.
 γ) Η μητέρα κοτόπουλο στο φούρνο με πατάτες.
 δ) Το καναρίνι όμορφα.
 ε) Ο παππούς το τζάκι για να ζεσταθούμε.

4. Οι παρακάτω λέξεις μπερδεύτηκαν. Τις βάζω στη σωστή σειρά ώστε να γίνουν ολοκληρωμένες προτάσεις:

α) φίλη μου αγαπημένη η Ελένη Η είναι.

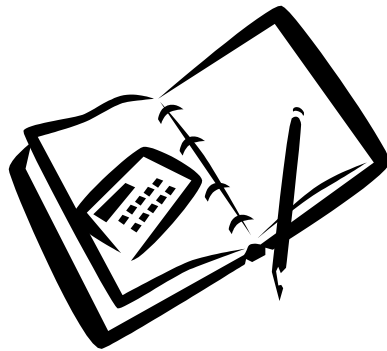
.....

β) Ο άθλος Ηρακλής έκανε.

.....

γ) διαβάζει ένα δασκάλα στους Η ποίημα μαθητές.

.....

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΑ ΘΡΑΝΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ

Η τελεία (.) και το ερωτηματικό (;) λέγονται σημεία στίξης.

Τελεία βάζουμε στο τέλος μιας φράσης που το νόημά της είναι ολοκληρωμένο και **ερωτηματικό** στο τέλος των ερωτήσεων.

π.χ. Η μητέρα πήγε για ψώνια.

Τι ώρα φεύγει το πλοίο για Κρήτη;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μετά την τελεία και το ερωτηματικό ξεκινάμε με κεφαλαίο γράμμα.

π.χ. Ο Μάρκος είναι καλό παιδί. Είναι μαθητής της Γ' τάξης.

Άλλα σημεία στίξης είναι η άνω τελεία (^), το κόμμα (,) , το θαυμαστικό (!), η παρένθεση (), η άνω και κάτω τελεία (:), η διπλή παύλα (- -), τα εισαγωγικά (« ») και τα αποσιωπητικά (...).

➤ ΤΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Κάθε λέξη που έχει δύο ή περισσότερες συλλαβές τονίζεται, ποτέ όμως ο τόνος δεν μπαίνει πιο πάνω από την προπαραλήγουσα. Οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν τονίζονται, εκτός από:

α) το **πώς** και το **πού** όταν ρωτάνε, καθώς και σε μερικές άλλες περιπτώσεις (βλ. μεγαλύτερες τάξεις)

β) το **ή** το διαζευκτικό που συγκρίνει

π.χ. **Πού** είναι το φαρμακείο του χωριού;
Ενώ: Λυπάμαι **που** δεν έγραψες καλά στο διαγώνισμα
Ιστορίας.

Πώς πέρασες στο πάρτι;
Ενώ: Άκουσα **πως** είχες ένα ατύχημα.

Θα φας μπιφτέκια **ή** μπριζόλα;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Κάποιες φορές οι λέξεις παίρνουν δύο τόνους. Αυτό συμβαίνει μόνο όταν η λέξη τονίζεται στην προπαραλήγουσα και ακολουθεί μονοσύλλαβη λέξη (μου, σου, του, μας, σας, τους).

π.χ. το αυτοκίνητό μου, τα τετράδιά τους

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Ξαναγράψω τις προτάσεις σωστά, βάζοντας κεφαλαία, τόνους και τελεία ή ερωτηματικό, όπου χρειάζεται:

α) ο σκυλος μου ειναι παιχνιδιαρης

.....

β) που θα πας διακοπες, σαντορινη η κρητη

.....

γ) πως σε λενε

.....

δ) η δασκαλα στολισε την αιθουσα με ζωγραφιες των παιδιων

.....

2. Βάζω τόνους στο πως, στο που και στο η, όπου χρειάζεται:

α) Τι θες να σου φέρω από το Παρίσι, παιχνίδια η ρούχα;

β) Την ώρα που έφτασα σπίτι άρχισε να βρέχει δυνατά.

γ) Που ήσουν το πρωί που σου τηλεφώνησα;

δ) Πως ξέρεις πως αναβλήθηκε η εκδρομή;

ε) Τα παιδιά πρέπει να ακούνε αυτά που τους λένε οι γονείς τους.

στ) Όλοι με ρωτούσαν από που είχα αγοράσει το φόρεμα.

ζ) Ποια φούστα να βάλει η Ελένη, την άσπρη η τη μαύρη;

3. Βάζω τόνους στις λέξεις:

α) η οικογενεια μου

ε) το τετραδιο σου

β) ο προπονητης μου

στ) τα παραπονα τους

γ) ο παππους της

ζ) Εμαθα πως θα πας ταξιδι.

δ) το τετραδιο της αδερφης μου

η) Πως τα περασες;

4. Ενώνω τις δύο προτάσεις φτιάχνοντας μία μεγαλύτερη, όπως στο παράδειγμα:

α) Η μαμά έφτιαξε φαγητό. Η μαμά έφτιαξε γλυκό.

Η μαμά έφτιαξε φαγητό και γλυκό.

β) Το σκυλάκι μας έσπασε ένα πιάτο. Το σκυλάκι μας έσπασε ένα ποτήρι.

.....

γ) Ο παππούς φύτεψε στον κήπο βιολέτες. Ο παππούς φύτεψε στον κήπο ντάλιες.

.....

5. Φτιάχνω προτάσεις με τα ακόλουθα ζευγάρια λέξεων:

α) το χιόνι - καλύπτω

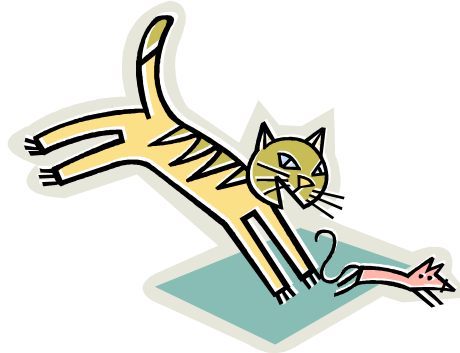
.....

β) η μητέρα - ταΐζω

.....

γ) η γάτα - κυνηγώ

.....

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΑΞΙΔΕΥΕΙ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Ουσιαστικά** ονομάζονται οι λέξεις που φανερώνουν **πρόσωπο** (π.χ. ο δάσκαλος), **ζώο** (π.χ. η γάτα), **πράγμα** (π.χ. το κρεβάτι), **φυτό** (π.χ. η τριανταφυλλιά), **ενέργεια** (π.χ. το κολύμπι), **κατάσταση** (π.χ. η σιωπή) ή **ιδιότητα** (π.χ. η δύναμη).

π.χ. Ο μαθητής γράφει. Οι μαθητές γράφουν.

- **Ρήματα** ονομάζονται οι λέξεις που φανερώνουν ότι κάποιος **κάνει κάτι** (π.χ. Ο κηπουρός κλαδεύει τα δέντρα), **παθαίνει κάτι** (π.χ. Το δέντρο ξεριζώθηκε) ή **βρίσκεται σε μια κατάσταση** (π.χ. Το μωρό κοιμάται).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Στη Γραμματική το ρήμα **παθαίνω** σημαίνει δέχομαι ενέργεια είτε κακή (το δέντρο ξεριζώθηκε) είτε καλή (ο ουρανός φωτίστηκε).

Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ω** γράφονται με ωμέγα (ω), ενώ αυτά που τελειώνουν σε **-μαι** γράφονται με άλφα γιώτα (αι).

- **Ερωτηματικές λέξεις** ονομάζονται αυτές με τις οποίες ρωτάμε: **τι, πώς, πόσο, πότε, πού, γιατί**.
π.χ. Γιατί έφυγες; Πότε θα έρθεις; Πόσο χρονών είσαι;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στο παρακάτω κείμενο υπογραμμίζω τα ουσιαστικά με πράσινο χρώμα και τα ρήματα με κόκκινο χρώμα:

Κάθε καλοκαίρι ανυπομονώ να βρεθώ στη θάλασσα. Από μικρός τής είχα ιδιαίτερη αγάπη και ήθελα να μάθω πολλά γι' αυτή. Έβρισκα πολύ ενδιαφέροντα όλα τα βιβλία τα οποία αναφέρονταν στα αμέτρητα είδη ψαριών και φυτών που υπάρχουν στο βασίλειό της. Αυτά που με συνάρπαζαν όμως περισσότερο ήταν τα ντοκιμαντέρ και οι ναυτικές ιστορίες που άκουγα από τον καπετάν Γιώργη, τον γείτονά μας.

2. Στο παρακάτω κείμενο βρίσκω από δύο πρόσωπα, ζώα, πράγματα και ρήματα και στη συνέχεια τα κατατάσσω στη σωστή στήλη:

Η βόλτα στο πάρκο ήταν μια αληθινή περιπέτεια για τον Θαλή και τον σκύλο του. Συνάντησαν μια γιαγιά με πατίνια και δυο ζωάκια (έναν σκίουρο και μια κάμπια) που γελούσαν καθισμένα πάνω σε δύο δέντρα που περπατούσαν κάθε βράδυ. Από τότε αποφάσισαν να παίρνουν πάντα μαζί τους και τη φωτογραφική μηχανή του μπαμπά!

Πρόσωπα	Ζώα	Πράγματα	Ρήματα

3. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη ερωτηματική λέξη από την παρένθεση (γιατί, πώς, πόσο, πότε, τι, πού):

- α) είναι η κασετίνα μου;
 β) στοιχίζει αυτό το παιχνίδι;
 γ) Το παιδί ρωτούσε συνέχεια Θα γυρίσουν σπίτι.
 δ) του είπες ψέματα;
 ε) ώρα χτυπάει το κουδούνι για διάλειμμα;
 στ) περάσατε το καλοκαίρι στην Κέρκυρα;

4. Βάζω τα παρακάτω ρήματα στην κατηγορία που ανήκουν:

τρέχω, γράφω, κοιμάμαι, σκέφτομαι, αναπολώ, λερώνομαι,
 πληγώνομαι, πνίγομαι, ζωγραφίζω

Ενεργώ	Παθαίνω κάτι	Βρίσκομαι σε μια κατάσταση

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΡΙΚΑΛΩΝ ΗΜΑΘΙΑΣ

- Οι λεξούλες **ο, η, το, οι, τα** που μπαίνουν μπροστά από τα ουσιαστικά λέγονται **άρθρα** και μας δείχνουν το **γένος** τους (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο).

π.χ. ο άνθρωπος (αρσενικό)

η γειτονιά (θηλυκό)

το μωρό (ουδέτερο)

Τα άρθρα χωρίζονται σε δυο κατηγορίες, στο **οριστικό** (ο, η, το) και στο **αόριστο** (ένας, μία, ένα).

Το **οριστικό άρθρο** χρησιμοποιείται όταν μιλάμε για ένα γνωστό και συγκεκριμένο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.

π.χ. Το δέντρο άνθισε. (Αυτό το συγκεκριμένο δέντρο άνθισε.)

πτώσεις	αρσενικό		θηλυκό		ουδέτερο	
Ονομαστική	ο	οι	η	οι	το	τα
Γενική	του	των	της	των	του	των
Αιτιατική	τον	τους	τη(ν)	τις	το	τα
Κλητική	-	-	-	-	-	-

- Τα ουσιαστικά έχουν τέσσερις **πτώσεις** (ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική). Για να βρούμε την **ονομαστική πτώση** των ουσιαστικών ρωτάμε «**ποιος, ποια, ποιο, ποιοι, ποιες, ποια;**».

π.χ. **Οι μαθητές** έλυσαν την άσκηση.

Ποιοι; Το ουσιαστικό «**Οι μαθητές**» βρίσκεται σε ονομαστική πτώση.

- Όταν θέλουμε να κατατάξουμε κάποιες λέξεις σε αλφαβητική σειρά, ελέγχουμε το πρώτο γράμμα της κάθε λέξης.

π.χ. αεροπλάνο, γράμμα, καρέκλα, ποτήρι

Στην περίπτωση που κάποιες λέξεις έχουν το ίδιο αρχικό γράμμα ελέγχουμε το δεύτερο. Αν και αυτό είναι ίδιο, ελέγχουμε το τρίτο κλπ.

π.χ. βάρκα, βέλος, βιβλίο, γάτα, γυναίκα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Τοποθετώ τα ουσιαστικά της παρένθεσης στη σωστή στήλη και βάζω το κατάλληλο άρθρο:

(παπαρούνα, τετράδιο, ξύστρα, λαγός, πιρούνι, παππούς, γενέθλια, στρατιωτικός, καρφίτσα, γυμναστής, διασκέδαση, αυλή, μωρό, κήπος, σπίτι)

ΑΡΣΕΝΙΚΑ	ΘΗΛΥΚΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΑ

2. Κάποια ουσιαστικά τα συναντάμε και ως Θηλυκά και ως αρσενικά, αλλάζοντας λίγο την κατάληξή τους. Συνεχίζω όπως στο παράδειγμα:

ΑΡΣΕΝΙΚΑ	ΘΗΛΥΚΑ
γιατρός	γιατρός ή
γυμναστής	
	φοιτήτρια
νοσοκόμος	

ΑΡΣΕΝΙΚΑ	ΘΗΛΥΚΑ
	λύκαινα
νοσηλευτής	
δικηγόρος	δικηγόρος ή
	λογίστρια

3. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τις παρακάτω λέξεις:

ξύλο, κάστρο, γόμα, πλοίο, αστερίας, Πορτογαλία, ύπνος, ψάρι,
γλάρος, ελάφι, άλογο, πορτοκαλάδα

.....
.....

4. Συμπληρώνω τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του οριστικού άρθρου:

- α) Έρχεται αδερφός μου και μαμά μου.
β) Ακούω φωνή αδερφής μου.
γ) Στην αυλή σχολείου μου μαζεύονται μαθητές και ακούω φωνές του.
δ) στολές ναυτικών είναι λευκές.
ε) Αχιλλέας πήγε να δει ποδοσφαιρικό αγώνα με παρέα του.

5. Συμπληρώνω τα κενά στο παρακάτω κείμενο με το κατάλληλο οριστικό άρθρο:

..... φθινόπωρο ήρθε και όμως μέρες μοιάζουν καλοκαιρινές. Είμαι μέσα στην τάξη, γράφω μαθήματά μου και ονειρεύομαι καλοκαίρι. μυαλό μου ταξιδεύει στο νησί. Τώρα θάλασσα θα έχει αλλάξει χρώμα. αμμουδιές θα έχουν ερημώσει και παραθεριστές θα έχουν φύγει. Θα έχει χαλάσει και κάστρο που έκανα στην άμμο. Μόνο γλάροι θα κρίζουν λυπημένοι στους βράχους. Αναρωτιέμαι τι να κάνει φίλος μου Κλαούντιο.

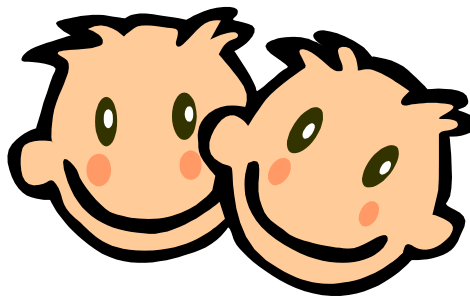
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΤΡΕΛΟΙ ΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Μεταφορικές** ονομάζονται οι λέξεις και φράσεις που δε μιλούν κυριολεκτικά, αλλά έχουν μια σημασία διαφορετική από την πραγματική τους.
π.χ. **Μην τα βάφεις μαύρα.** (Μη στενοχωριέσαι)
- Τα **ουσιαστικά** έχουν δύο **αριθμούς**: τον **ενικό** που τον χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για ένα και τον **πληθυντικό** που τον χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για πολλά.
π.χ. **Το μωρό** κλαίει. (ενικός αριθμός)
Τα μωρά κλαίνε. (πληθυντικός αριθμός)
- Οι λέξεις που μοιάζουν πολύ, που έχουν δηλαδή ένα κομμάτι τους ίδιο, λέμε ότι είναι συγγενικές. Αποτελούν μια οικογένεια λέξεων.
π.χ. **ηλεκτρισμός - ηλεκτρίζω - ηλεκτρονικό
γράμμα - γραμματέας - γραμματόσημο**

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Η λέξη γραμματόσημο είναι **σύνθετη** γιατί φτιάχνεται από δύο λέξεις, ενώ οι υπόλοιπες είναι **απλές**. Όλες τους όμως είναι **παράγωγες** των ουσιαστικών «ηλεκτρισμός» και «γράμμα».

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης στον σωστό τύπο:

- α) Σήμερα θα παραμείνουν κλειστά (το σχολείο) της περιοχής μας.
- β) Η Μαρίνα κάλεσε στο πάρτι όλους τους (συμμαθητής) της.
- γ) Ο Νίκος και ο Γιάννης μοιάζουν σαν δυο (σταγόνα) νερό.
- δ) Οι κατασκευές των (μαθητής) ήταν όμορφες.

2. Μεταφέρω τις προτάσεις στον αντίθετο αριθμό:

- α) Τα καναρίνια είναι κλεισμένα μέσα στα κλουβιά.
.....
- β) Η αίθουσά μας είναι στολισμένη.
.....
- γ) Αυτός ο μαθητής είναι απασχολημένος.
.....
- δ) Από τα παράθυρά μας βλέπουμε τους διαβάτες.
..... τους διαβάτες.

3. Διαλέγω τη σωστή σημασία των μεταφορικών εκφράσεων:

- A) Ρίχνει καρεκλοπόδαρα.
- i. Έσπασαν τα πόδια από τις καρέκλες.
 - ii. Έπεσαν κάτω αυτοί που κάθονταν στις καρέκλες.
 - iii. Βρέχει πολύ δυνατά.

Β) «Είσαι μια αλεπού...».

- i. Είσαι πολύ πονηρός.
- ii. Ζεις στο δάσος.
- iii. Τρως κότες.

Γ) «Μαύρα μάτια κάναμε να σε δούμε».

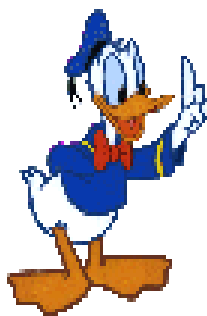
- i. Πέρασε καιρός από τότε που σε είδαμε τελευταία φορά.
- ii. Τα μάτια μας έγιναν μαύρα από την κούραση.
- iii. Είμαστε μαυρομάτηδες.

Δ) Έγινε σαν το πανί.

- i. Τσαλακώθηκαν τα ρούχα του.
- ii. Άσπρισε το πρόσωπό του.
- iii. Φόρεσε πάνινα ρούχα.

4. Αντιστοιχίζω τις λέξεις με τη σημασία τους:

διατυμπανίζω	•	•	κάνω διακοπές
αναχώρηση	•	•	αυτός που αγαπά πολύ τα χρήματα
παραθερίζω	•	•	αυτός που ζει μακριά από την πατρίδα του
φιλάργυρος	•	•	διαλαλώ, λέω κάτι σε όλους
πρόσφυγας	•	•	ξεκίνημα, αρχή ταξιδιού

5. Γράφω παράγωγες λέξεις από την οικογένεια της λέξης **σχολείο** και στη συνέχεια διαλέγω δύο από αυτές και κάνω προτάσεις:

σχολείο	
απλές	σύνθετες

α)

.....

.....

.....

β)

.....

.....

.....

6. Γράφω δίπλα σε κάθε ουσιαστικό ένα ρήμα από την ίδια οικογένεια λέξεων και δίπλα σε κάθε ρήμα ένα ουσιαστικό (από την ίδια οικογένεια):

νανούρισμα →

ονειρεύομαι →

πλύσιμο →

παγώνω →

διάβασμα →

αρρωσταίνω →

ξυπνητήρι →

εξηγώ →

ΕΝΑ ΑΣΤΕΙΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Παράγραφος** ονομάζεται το σύνολο των προτάσεων που μιλούν για το ίδιο θέμα. Για να γράψουμε μια παράγραφο πρέπει να τοποθετήσουμε, σε μια λογική σειρά, προτάσεις που αναφέρονται στο ίδιο θέμα. Δεν ξεχνάμε ότι κάθε παράγραφος έχει το δικό της νόημα και μπορεί να πάρει έναν τίτλο.

Προσοχή: Η πρώτη λέξη μιας παραγράφου ξεκινά λίγο πιο μέσα.

π.χ. Τίτλος: «**Πρωινό ξύπνημα**»

Κάθε πρωί χτυπάει το ξυπνητήρι μου. Το κλείνω και σηκώνομαι απ' το κρεβάτι μου. Πλένομαι, ντύνομαι και χτενίζομαι βιαστικά. Τρώω πρωινό μαζί με τον αδερφό μου. Έπειτα φεύγω για το σχολείο μου γεμάτος χαρά.

Αν τοποθετήσουμε πολλές παραγράφους στη σειρά, οι οποίες αναφέρονται στο ίδιο θέμα, τότε φτιάχνουμε ένα **κείμενο**.

Τίτλος παραγράφου

Ο καταλληλότερος τίτλος για μια παράγραφο είναι εκείνος που αναφέρεται στο **κύριο θέμα** της και όχι σε μια λεπτομέρειά της.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω αριθμούς δίπλα στις προτάσεις που μπερδεύτηκαν, για να μπουν σε μια λογική σειρά και να φτιάξουν μια παράγραφο:

- α. Πρώτα ο παππούς καθαρίζει με την τσουγκράνα του το έδαφος.
- β. Στο τέλος της μέρας, κατάκοποι και οι δύο, απολαμβάνουν την ομορφιά της φύσης.
- γ. Ο παππούς και η γιαγιά έχουν πολλές δουλειές στη φάρμα.
- δ. Στη συνέχεια ο καθένας κάνει τις υπόλοιπες δουλειές.
- ε. Μετά η γιαγιά ταΐζει και ποτίζει τα ζώα.
- στ. Τις έχουν χωρίσει για να τα προλαβαίνουν όλα.

2. Δίνω από έναν τίτλο στις παρακάτω παραγράφους:

α.

Το μεσημέρι της Πρωτοχρονιάς μαζεύεται όλη η οικογένεια γύρω από το χριστουγεννιάτικο δέντρο και ανοίγουμε τα δώρα που χαρίσαμε ο ένας στον άλλο. Εγώ, που είμαι η μικρότερη, παίρνω πάντα τα περισσότερα δώρα απ' όλους και κατά έναν παράξενο τρόπο είναι αυτά ακριβώς τα δώρα που ζήτησα από τον Άγιο Βασίλη!

β.

Κάθε Κυριακή είναι αφιερωμένη στο αγαπημένο μου παιχνίδι, το ποδόσφαιρο. Ξυπνάω νωρίς και συναντώ τους φίλους μου στην αυλή του σχολείου, χωριζόμαστε σε ομάδες, φοράμε τις ανάλογες φανέλες, ορίζουμε διαιτητή και το παιχνίδι ξεκινά. Μακάρι να ήταν κάθε μέρα Κυριακή!

3. Δύο παράγραφοι μπερδεύτηκαν! Ξεχώρισε τις προτάσεις που μιλούν για το ίδιο θέμα και γράψε σε κάθε στήλη αυτές που ταιριάζουν με τον τίτλο:

Ο μικρός Ορέστης έφτασε στη λίμνη γεμάτος αγωνία. Τα παιδιά έφτασαν στην κορυφή του βουνού νωρίς το πρωί. Αντίκρισε τα καταπράσινα, ήρεμα νερά της και μαγεύτηκε. Έπαιξαν γύρω από τα γέρικα δέντρα και τους πυκνούς θάμνους. Μπήκε στη βαρκούλα και ξεκίνησε την εξερεύνηση. Παρατήρησαν τα μικρά ζώδια που ζούσαν εκεί.

Εκδρομή στη λίμνη

.....

.....

.....

.....

Εκδρομή στο βουνό

.....

.....

.....

.....

Έγραψες την πρώτη λέξη πιο μέσα;

4. Συνεχίζω την παρακάτω παράγραφο με τρεις δικές μου προτάσεις που να ταιριάζουν και δίνω έναν τίτλο:

Τίτλος:

Κάθε Κυριακή πηγαίνω στον παιδότοπο με τον παππού και τα αδέρφια μου.

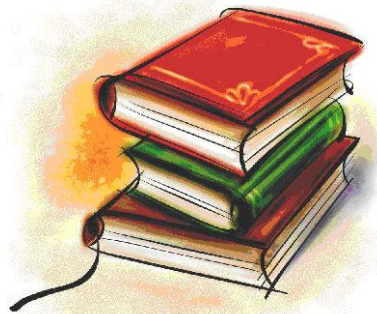
.....

.....

.....

.....

.....

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

ΑΓΑΠΗΤΟ ΜΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- Στα **κύρια ονόματα** ή **κύρια ουσιαστικά** το πρώτο γράμμα τους το γράφουμε πάντα με κεφαλαίο και είναι τα ονόματα:
- ανθρώπων, ζώων, βαφτιστικά ή επίθετα (π.χ. Χριστίνα Παπαδάκη, Αζόρ)
 - μηνών, ημερών (**όχι** όμως και των εποχών (π.χ. Μάιος, Τετάρτη αλλά άνοιξη)
 - πόλεων, χωριών, χωρών, νησιών, βουνών, δρόμων (π.χ. Αθήνα, Όλυμπος)
 - θαλασσών, πελάγων, λιμνών, ποταμών, κόλπων (π.χ. Ιόνιο, Αμβρακικός)
 - γιορτών (π.χ. Πάσχα, Χριστούγεννα, Θεοφάνια)
 - εθνικά (π.χ. Έλληνας)
 - έργων τέχνης (π.χ. Οδύσσεια, Γκουέρνικα)

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Τα **επίθετα** που προκύπτουν από τα παραπάνω ονόματα δεν είναι κύρια: ελληνικός - ή - ό, χριστουγεννιάτικος - η - ο, μαγιάτικος - η - ο κ.ά.

Όλα τα υπόλοιπα ουσιαστικά λέγονται **κοινά** και γράφονται με μικρό το πρώτο τους γράμμα.

- Βοηθητικά ρήματα λέγονται τα ρήματα **έχω** και **είμαι**, διότι μας βοηθούν να σχηματίσουμε κάποιους χρόνους των ρημάτων και κλίνονται ως εξής:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	
έχω	είμαι
εγώ έχω	εγώ είμαι
εσύ έχεις	εσύ είσαι
αυτός - ή - ό έχει	αυτός - ή - ό είναι
εμείς έχουμε	εμείς είμαστε
εσείς έχετε	εσείς είστε
αυτοί - ές - ά έχουν	αυτοί - ές - ά είναι

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Ξεχωρίζω τα κοινά και τα κύρια ουσιαστικά που βρίσκονται στην παρένθεση και τα γράφω στη σωστή στήλη:

(*δευτέρα, ραβδί, κάστρο, Ελλάδα, χριστούγεννα, φωτογραφία, κήπος, γιάννης, ναύτης, αμερική, δρόμος, πίνδος, πηνειός, πιάτα, μαθητής, αλεπού, δεκέμβριος, ειρηνικός*)

ΠΡΟΣΟΧΗ! Γράφω με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα στα κύρια ονόματα.

Κοινά	Κύρια
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Συμπληρώνω το πρώτο γράμμα των λέξεων με κεφαλαίο ή με μικρό:

- α. Ένα από τα αξιοθέατα της ...αλλίας είναι ο πύργος τουιφελ.
- β. Ηίος παράγει τη γνωστή σε όλουςιώτικη μαστίχα.
- γ. Οι ταυρομαχίες είναισπανική παράδοση.
- δ. Πολλοί ...λληνες προτιμούν τον ...αλλικό από τον ...ούρκικο καφέ.
- ε. Το μεγαλύτερο ποτάμι της ...λλάδας είναι ο ...λιάκμονας.
- στ. Πολλέςγγλικές λέξεις έχουνλληνική ρίζα.

3. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων με τα ρήματα έχω και είμαι στον σωστό τύπο:

- α. Η καθαριότητα μισή αρχοντιά.
- β. ένα σοβαρό πρόβλημα: έχασα τα κλειδιά του σπιτιού.
- γ. πολύ χαρούμενη που θα έρθει σήμερα ο παππούς από το χωριό.
- δ. Το πάρκο της γειτονιάς μας δεν καθόλου σκουπίδια γιατί όλοι το φροντίζουν.
- ε. Εγώ και η κολλητή μου οι καλύτερες μαθήτριες της τάξης.
- στ. Στο σπίτι μας πέντε σκυλάκια. Εσείς κατοικίδια ζώα;

Η ΦΙΛΗ ΜΑΣ Η ΑΡΓΥΡΩ

➤ Ενεστώτας ενεργητικής και παθητικής φωνής

Ο **ενεστώτας** είναι ο χρόνος που μας δείχνει τι κάνει κάποιος τώρα ή εξακολουθητικά ή συνήθως.

π.χ. Η μαμά **μαγειρεύει**. / Κάθε απόγευμα **παίζω**.

Η **ενεργητική φωνή** δείχνει ότι κάποιος κάνει κάτι και έχει κατάληξη **-ω** στο πρώτο ενικό πρόσωπο του ενεστώτα.

π.χ. Πλέν**ω** τα ρούχα.

Η **παθητική φωνή** δείχνει ότι κάποιος κάτι παθαίνει και έχει κατάληξη **-μαι** στο πρώτο ενικό πρόσωπο του ενεστώτα.

π.χ. πλέν**ομαι**

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	
Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή
εγώ πλένω	εγώ πλένομαι
εσύ πλένεις	εσύ πλένεσαι
αυτός- ή - ό πλένει	αυτός -ή - ό πλένεται
εμείς πλένουμε	εμείς πλενόμαστε
εσείς πλένετε	εσείς πλένεστε
αυτοί - ές - ά πλένουν (ε)	αυτοί - ές -ά πλένονται

- **Σύνθετη** λέξη είναι αυτή που φτιάχνεται από δύο (και σπανιότερα τρεις) άλλες λέξεις που λέγονται συνθετικά.
π.χ. τυρόπιτα = τυρί (α' συνθετικό) + πίτα (β' συνθετικό)

Οι λέξεις που δεν είναι σύνθετες λέγονται **απλές**.

π.χ. φύλλο → απλή λέξη

τριαντάφυλλο → σύνθετη λέξη

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις λέξεις με -ε ή -αι:

- Το δάσος καταστρέφεται.... από εμάς που πετάμε.... σκουπίδια.
- Κρατιόμαστε.... γερά από τη χειρολαβή του λεωφορείου για να μην πέσουμε.... κάτω.
- Όποιος λείπει στο σχολείο γράφει.... στο απουσιολόγιο.
- Εύχομαι.... να πάμε..... αύριο εκδρομή.
- Γυμνάζομαι.... καθημερινά.
- Δεν επιτρέπεται.... να καπνίζεις.

ΠΡΟΣΟΧΗ!
εμείς τρέχουμε
εσείς τρέχετε

2. Ξεχωρίζω τα ρήματα στον πάπυρο τοποθετώντας τα στην κατάλληλη στήλη:

στολίζω
έρχομαι
βαφτίζω
τελειώνω
βιάζομαι
αγαπιέμαι
θυμώνω
χορεύω
εργάζομαι
περιποιούμαι

Ενεργητική φωνή	Παθητική φωνή

3. Μεταφέρω τα ρήματα από την ενεργητική στην παθητική φωνή και το αντίστροφο:

σηκώνω	
πληρώνομαι	
κόβω	
πιάνω	
γράφομαι	
κρύβομαι	
τρίβω	
πλένομαι	

4. Χωρίζω τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους:

α. σκληρόκαρδος = +

β. αγριολούλουδο = +

γ. κυνηγόσκυλο = +

δ. ανθοδοχείο = +

5. Σχηματίζω σύνθετες λέξεις και φτιάχνω προτάσεις:

α. σπανάκι + ρύζι =

.....

β. κατά + κόκκινος =

.....

γ. λάχανο + κήπος =

.....

6. Γράφω πώς λέγεται αυτός που...

- έχει καλή τύχη →
- έχει μαύρα μάτια →
- έχει καλή καρδιά →
- είναι άσπρος και μαύρος →
- είναι γλυκός και ξινός →
- είναι ψηλός και λιγνός →

Το -ο- στη μέση των
σύνθετων λέξεων είναι
πάντα **όμικρον**.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Πτώσεις** είναι οι διάφορες μορφές που παίρνει ένα ουσιαστικό ή ένα επίθετο όταν κλίνεται, είναι δε οι εξής:
ονομαστική - γενική - αιτιατική - κλητική.

π.χ.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	ο δρόμος	οι δρόμοι
Γενική	του δρόμου	των δρόμων
Αιτιατική	τον δρόμο	του δρόμους
Κλητική	- δρόμε	- δρόμοι

Η ονομαστική πτώση απαντά στην ερώτηση ποιος; ποια; ποιο;
ποιοι; ποιες; ποια; και έχει τα άρθρα ο, η, το στον ενικό αριθμό
και στον πληθυντικό τα άρθρα οι, οι, τα.

π.χ. **ο** κάμπος - **η** ομάδα - **το** καράβι
οι κάμποι - **οι** ομάδες - **τα** καράβια

Η γενική πτώση απαντά στην ερώτηση ποιου;/ποιανού; ποιας;/
ποιανής; ποιανού;/τίνος; ποιων;/ποιανών; τίνων; και στον
πληθυντικό αριθμό γράφεται με -ω στο άρθρο και στην κατάληξη.

π.χ. **του** καραβιού - **των** καραβιών

Αιτιατική είναι η πτώση με την οποία απαντάμε στην ερώτηση
ποιον; ποια; ποιο;

Κλητική είναι η πτώση με την οποία φωνάζουμε, καλούμε κάποιον
και γενικά προσφωνούμε.

- **Επίθετα** είναι οι λέξεις που έχουν τρία γένη, δηλώνουν την ιδιότητα ή την ποιότητα των ουσιαστικών που συνοδεύουν και έχουν διάφορες καταλήξεις.

π.χ. μόνι**μος**, -η, -ο

λογικ**ός**, -ή, -ό

νέ**ος**, -α, -ο

ασημέν**ιος**, -ια, -ιο

παχ**ύς**, -ιά, -ύ

ΠΡΟΣΟΧΗ! Δεν πρέπει να μπερδεύουμε τα επίθετα με τις **μετοχές**, οι οποίες έχουν επίσης τρία γένη, αλλά τελειώνουν σε **-μένος, -μένη, -μένο** και προέρχονται από κάποιο ρήμα.

π.χ. μαγε**μένος**, -η, -ο (μετοχή) αλλά μαγικ**ός**, -ή, -ό (επίθετο)

- **Οικογένεια λέξεων** αποτελούν οι λέξεις που μοιάζουν πολύ, που έχουν δηλαδή ένα κομμάτι τους ίδιο, και λέμε ότι είναι συγγενικές.

π.χ. **γείτονας**, **γειτονιά**, **γειτονικός**, **γειτονεύω**, φτωχο**γειτονιά**

- Ο χωρισμός μιας λέξης σε συλλαβές λέγεται **συλλαβισμός**. Οι κανόνες συλλαβισμού είναι οι εξής:

α. Κάθε συλλαβή πρέπει να έχει οπωσδήποτε ένα φωνήεν (π.χ. κή - προς, α - έ - ρας).

β. Ένα σύμφωνο που βρίσκεται ανάμεσα σε δυο φωνήεντα συλλαβίζεται με το δεύτερο φωνήεν (π.χ. έ - λα - το).

γ. Δυο σύμφωνα δε χωρίζονται όταν από αυτά αρχίζει ελληνική λέξη (π.χ. πα - τρί - δα → τρέχω)

δ. Δυο σύμφωνα χωρίζονται στον συλλαβισμό όταν από αυτά δεν αρχίζει ελληνική λέξη (π.χ. γιορ - τή → ρτ.... ;)

ε. Τρία σύμφωνα ανάμεσα σε δυο φωνήεντα συλλαβίζονται με το επόμενο φωνήεν όταν αρχίζει και με τα τρία ή τουλάχιστον από τα δύο πρώτα λέξη ελληνική. Διαφορετικά το πρώτο πάει με το προηγούμενο φωνήεν και τα άλλα δύο με το επόμενο.

π.χ. α - στρα - πή (στροφή) , ε - χθρός (χθες) ,
άν - θρω - πος (νθ...:)

ΕΞΑΙΡΕΣΗ: Όταν πριν από το τζ ή το τσ υπάρχει ν, το ν συλλαβίζεται ξεχωριστά από το τζ και το τσ.

π.χ. νε - ράν - τζι, βιο - λον - τσέ - λο

στ. Δύο όμοια σύμφωνα χωρίζονται (π.χ. άλ - λος).

ζ. Τα δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ, τσ, τζ δε χωρίζονται.

π.χ. τζι - τζί - κι

η. Τα δίψηφα φωνήεντα αι, ει, οι, ου, οι συνδυασμοί αη, οη, αϊ, οϊ και οι καταχρηστικοί δίθρογοι ιά, υα, οιο δε χωρίζονται.

π.χ. παι - δί, αυ - λή, αη - δό - νι, πιά - το, γυά - λι - νος,
κο - ρόι - δο **κα - ι - κι**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βρίσκω τα επίθετα του κειμένου, τα υπογραμμίζω και στη συνέχεια γράφω τα τρία γένη τους στον παρακάτω πίνακα, όπως στο παράδειγμα:

Μένω σ' ένα στενό της Πλάκας από τότε που γεννήθηκα. Σ' ένα σοκάκι γραφικό κάτω από την Ακρόπολη και τον Παρθενώνα. Το σπίτι μας είναι παλιό και ετοιμόρροπο κι ο κήπος μας τόσο μικρός, που μόνο όνειρα μπορείς να καλλιεργήσεις. Γλάστρες με κόκκινα γεράνια και βιγκόνιες, ένα κίτρινο γιασεμί κρύβουν τους τοίχους το πρωί με τον ήλιο. Μα το σούρουπο, όταν πέφτουν τα γιούλια και οι μενεξέδες του δειλινού, φαίνεται σχετικά καινούριο.

Αγγελική Βαρελλά, «Έξι εναντίον ενός»

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ο γραφικός	η γραφική	το γραφικό

2. Συμπληρώνω τον πίνακα:

	ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΙΚΟΥ	ΓΕΝΙΚΗ ΠΛΗΘ.
η δυνατή βροχή		
το γρήγορο άλογο		
η βροντερή φωνή		
ο όμορφος κήπος		
το ψηλό σπίτι		

3. Αναγνωρίζω και γράφω την πτώση και τον αριθμό των παρακάτω ουσιαστικών, όπως στο παράδειγμα:

- το τούβλο → ονομαστική ενικού
 οι κούπες →
 ο στρατιώτης →
 του πειρατή →
 του οδηγού →
 των θησαυρών →
 τα αυτοκίνητα →
 του ναού →
 της δασκάλας →
 το κουλούρι →

4. Χωρίζω τις παρακάτω λέξεις σε συλλαβές:

έντομο		εκκλησία	
άγαλμα		άρθρο	
πύργος		κελαηδώ	
αγκινάρα		άδειος	
νεράιδα		γειτονιά	
άρρωστος		αγγούρι	
βόηθα (με)		βοήθημα	

5. Μεταφέρω τα ουσιαστικά στον αντίθετο αριθμό χωρίς να αλλάξω την πτώση στην οποία βρίσκονται:

- τους καρχαρίες →
 ο λοχίας →
 του μήνα →
 τον πίνακα →
 τη θάλασσα →

το παιχνίδι →

των χωραφιών →

της γιορτής →

η δουλειά →

τα σπαθιά →

6. Σχηματίζω επίθετα από την ίδια οικογένεια με τις παρακάτω λέξεις, όπως στα παραδείγματα:

κατάληξη - ινος		κατάληξη - ένιος	
πανί	πάνινος	τενεκές	τενεκεδένιος
πέτρα		ασήμι	
δέρμα		άχυρο	
μαλλί		χρυσάφι	
λίθος		μολύβι	
κατάληξη - ιμος		κατάληξη - τικός	
νηστεύω	νησισίμος	μεταδίδω	μεταδοτικός
οικοδομώ		ενοχλώ	
καλλιεργώ		βιάζομαι	
εφαρμόζω		παρατηρώ	
υπολογίζω		βοηθώ	

ΣΤΗ ΝΕΑ ΜΑΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ **Παραθετικά** λέγονται οι μορφές που παίρνουν τα επίθετα όταν κάνουμε σύγκριση κι έχουν τρεις βαθμούς:

α. Τον **θετικό βαθμό**, που δηλώνει πώς είναι το ουσιαστικό.

π.χ. **λεπτός, -ή, -ό**

β. Τον **συγκριτικό βαθμό**, που συγκρίνει δύο πρόσωπα, ζώα, πράγματα ή καταστάσεις και μας λέει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο. Ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με δύο τρόπους:

1) **μονολεκτικά** με τις καταλήξεις -ότερος, -η, -ο, -ύτερος, -η, -ο, -έστερος, -η, -ο

π.χ. **νεότερος, -η, -ο, μακρύτερος, -η, -ο, ευγενέστερος, -η, -ο**

2) **περιφραστικά** με το «πιο» και τον θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **πιο νέος, πιο μακρύς, πιο ευτυχής**)

γ. Τον **υπερθετικό βαθμό**

1) Ο **απόλυτος υπερθετικός βαθμός** δηλώνει ότι το ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε πολύ μεγάλο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα και σχηματίζεται ως εξής:

μονολεκτικά: θετικός βαθμός ουδετέρου + -τατος

π.χ. **ψηλότερος-η-ο, μακρύτερος-η-ο, ευγενέστατος-η-ο**

περιφραστικά: πολύ + θετικός βαθμός

π.χ. **πολύ ψηλός, πολύ μακρύς, πολύ ευγενής**

2) Ο **σχετικός υπερθετικός βαθμός** ενός επιθέτου δηλώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα άλλα όμοιά του και σχηματίζεται ως εξής:

άρθρο + συγκριτικός βαθμός

π.χ. **ο ψηλότερος, ο μακρύτερος, ο ευγενέστερος**

ο πιο ψηλός, ο πιο μακρύς, ο πιο ευγενής

Ανώμαλα παραθετικά

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ
καλός	καλύτερος	άριστος
κακός	χειρότερος	χειρίστος
μικρός	μικρότερος	ελάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
λίγος	λιγότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	-

- **Τοπικά επιρρήματα** είναι οι λέξεις που απαντούν στην ερώτηση «πού;», δείχνουν τόπο και δεν κλίνονται.
π.χ. εδώ, εκεί, πάνω, κάτω, αλλού, δεξιά, μακριά κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σχηματίζω μονολεκτικά και περιφραστικά τα παραθετικά των επιθέτων, χωρίς να τους αλλάξω γένος, όπως στο παράδειγμα:

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
λευκός	λευκότερος / πιο λευκός	λευκότετος / ο πιο λευκός
έξυπνη		
	βαθύτερο / πιο βαθύ	
		σκοτεινότετος / ο πιο σκοτεινός
ψηλή		
	νοστιμότερο / πιο νόστιμο	

2. Φτιάχνω προτάσεις με τις λέξεις της παρένθεσης, όπως στο παράδειγμα:

α) (Γιώργος, ψηλός, αδερφός)

Ο Γιώργος είναι **ψηλότερος / πιο ψηλός** από τον αδερφό του.

β) (σκύλος, φιλικός, λιοντάρι)

.....

γ) (αεροπλάνα, γρήγορα, πλοία)

.....

δ) (κουκουβάγια, έξυπνη, αλεπού)

.....

3. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με τα τοπικά επιρρήματα της παρένθεσης:

(κάτω, πάνω, εδώ, κοντά, δίπλα, κάπου, δεξιά, έξω)

α. Το μολύβι έπεσε από το γραφείο.

β. Έλα γρήγορα

γ. Ελένη, μη βγαίνεις, θα κρυώσεις.

δ. Οι μαθητές άφησαν τα τετράδιά τους στην έδρα.

ε. Η Χριστίνα κρύβεται εδώ γύρω.

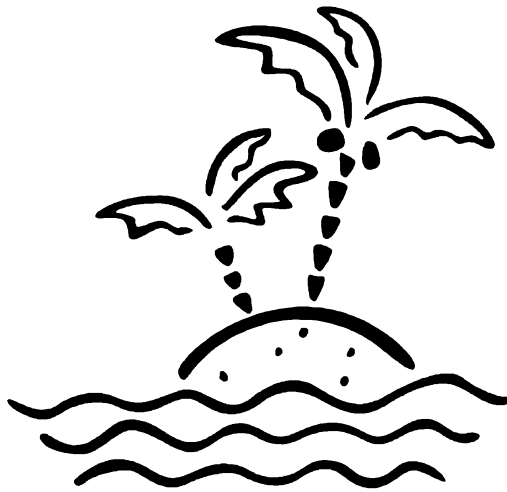
στ. Έλα να καθίσεις μου στο θρανίο.

ζ. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι στους μαθητές του.

η. Στο τέλος του διαδρόμου στρίψε

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Στη γη και στη θάλασσα

ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΚΗΠΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Επίθετα** είναι οι λέξεις που έχουν τρία γένη. Τα επίθετα τα χρησιμοποιούμε μέσα σ' ένα κείμενο για να το ομορφύνουμε, να το διανθίσουμε και να μην είναι βαρετό. Έτσι γίνεται πιο περιγραφικό και πιο ευχάριστο στην ανάγνωση.
- **Απόστροφος** είναι το σημείο στίξης (') που τοποθετείται στη θέση ενός φωνήεντος, όταν δε θέλουμε να το προφέρουμε.
π.χ. απ' το (από το), τ' άλογο (το άλογο), μου 'φερε (μου έφερε)
- Μερικές φορές ορισμένα φωνήεντα είναι δυνατόν να χαθούν όταν βρίσκονται δίπλα σε άλλα φωνήεντα ή ανάμεσα σε σύμφωνα. Το φαινόμενο αυτό το λέμε **απαλοιφή φωνήεντος**.

Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη αρχίζει από φωνήεν, τότε χάνεται είτε το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης είτε το αρχικό φωνήεν της δεύτερης λέξης, ανάλογα με το ποιο από τα δύο είναι πιο ασθενές.

π.χ. το άλογο → τ' άλογο (χάνεται το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης)

μου έριξε → μου 'ριξε (χάνεται το αρχικό φωνήεν της δεύτερης λέξης)

Στη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνουμε την απόστροφο(').

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όταν η πρώτη λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η επόμενη αρχίζει από το ίδιο φωνήεν, τότε χάνεται το τελικό φωνήεν της πρώτης λέξης.

π.χ. τα αστέρια → τ' αστέρια

Σε μερικές περιπτώσεις χάνεται ένα φωνήεν ανάμεσα σε δύο σύμφωνα. Στην περίπτωση αυτή, στη θέση του φωνήεντος που χάθηκε σημειώνουμε την απόστροφο.

π.χ. φέρ**ε** το → φέρ' το

- **Παρομοίωση** είναι το σχήμα λόγου που συγκρίνει δύο πρόσωπα ή πράγματα που έχουν κάτι κοινό, χρησιμοποιώντας τις λέξεις «σαν, όπως, λες και ...».

π.χ. ελαφρύς **σαν** πούπουλο, άγριο **όπως** το λιοντάρι

ΠΡΟΣΟΧΗ: Το **σαν** δε δηλώνει πάντα παρομοίωση. Κάποιες φορές δηλώνει χρόνο και μπορεί να αντικατασταθεί με τις λέξεις **όταν** ή **μόλις**.

π.χ. **Σαν** έρθει το καλοκαίρι, θα πάμε διακοπές.

- **Συνώνυμες** λέξεις ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν την ίδια (ή περίπου την ίδια) σημασία.

π.χ. τσάντα = σάκα

2. Γράφω τις παρακάτω λέξεις όπως ήταν πριν μπει απόστροφος:

κλείσ' το → μ' εμένα →
 σ' αφήνω → απ' το →
 τ' όνειρο → μου 'δωσε →
 θα 'θελα → το 'να →

3. Ξαναγράφω τις προτάσεις βάζοντας απόστροφο στις υπογραμμισμένες λέξεις:

α. Το έφερα το βιβλίο σου. →
 β. Πολύ όμορφο το άλογό σου. →
 γ. Η γιαγιά με έστειλε να αγοράσω ψωμί. →

 δ. Χτύπησα το κουδούνι, μα δε με άκουσες. →

 ε. Φύγε μακριά από τη φωτιά. →

4. Βάζω απόστροφο όπου χρειάζεται:

από αυτό → σου είπα →
 κάνε το → φέρε το →
 με όρεξη → πλύνε τα →
 να έρθεις → δώσε το →
 σε ένα → από αυτό →
 για αυτό → μου είπες →

5. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τις λέξεις από το πλαίσιο και φτιάχνω παρομοιώσεις:

δελφίνι, ασάλι, παπαρούνα, θάλασσα, βδέλλα, λύκος, αηδόνι, μέλι

- α. Απ' την ντροπή της έγινε κόκκινη
- β. Κόλλησε πάνω μου
- γ. Κολυμπάει
- δ. Η Ινώ έχει υπέροχη φωνή. Τραγουδάει
- ε. Τι θα φάμε; Πεινάω σαν
- στ. Ο μυθικός Ηρακλής ήταν σκληρός
- ζ. Λόγια γλυκά
- η. Τα μάτια της Άννας είναι γαλάζια

6. Φτιάχνω παρομοιώσεις με λέξεις από τον διπλανό πίνακα:

- Είναι σαν πούπουλο.
- Είναι σαν λιοντάρι.
- Είναι σαν αγκάθι.
- Είναι σαν ζυμάρι.
- Είναι σαν κυπαρίσι.

δυνατός
μαλακός
μυτερός
ελαφρύς
ψηλός

7. Βρίσκω τις συνώνυμες λέξεις:

α. έπαθλο =

β. παρέα =

γ. βαδίζω =

δ. φασαρία =

ε. βόλτα =

στ. μπόρα =

ζ. λεφτά =

η. εργασία =

ΓΑΤΟΣ ΑΠΟ ΣΠΙΤΙ ΖΗΤΑ ΝΕΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Οριστικό άρθρο** είναι το **ο, η, το** που χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για κάτι συγκεκριμένο.
π.χ. **Ο** παππούς μου είναι άρρωστος.

Αόριστο άρθρο είναι το **ένας, μία, ένα** που χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για κάτι αόριστο και μη συγκεκριμένο.
π.χ. **Ένας** παππούς ζει στο απέναντι σπίτι.

Το **αόριστο άρθρο** κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό:

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	ένας	μία (μια)	ένα
Γενική	ενός	μίας (μιας)	ενός
Αιτιατική	έναν	μία (μια)	ένα
Κλητική	-	-	-

- **Αντίθετες** είναι δύο λέξεις που έχουν τελείως διαφορετική σημασία.
π.χ. **φωτεινός ≠ σκοτεινός**
- **Αιτιατική πτώση** είναι αυτή που απαντά στην ερώτηση «**ποιον; ποια; ποιο;**» ή «**τι;**» και άρθρα της είναι: «**τον, την, το, τους, τις, τα**».
π.χ. **τον** άνεμο - **τους** ανέμους
- **Κλητική πτώση** είναι αυτή που χρησιμοποιούμε όταν φωνάζουμε ή καλούμε κάποιον. Δεν έχει άρθρο και την ακολουθεί πάντα ένα **κόμμα** μέσα στην πρόταση.
π.χ. **Γιώργο,** έλα εδώ! / **Θείε,** τι ώρα θα επιστρέψει η Μαρία;

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά του κειμένου με τον σωστό τύπο του οριστικού ή του αόριστου άρθρου:

..... πολύ παλιά χρόνια, δύο δέντρα, οξιά και καρυδιά ήταν αδερφές. φορά λοιπόν σκέφτηκαν να κάνουν ταξίδια για να δουν όλο κόσμο, επειδή είχαν βαρεθεί χωριό τους. Αφού ταξίδεψαν πολύ, έφτασαν σε βουνό, Πίνδο, και οξιά είπε: «Κουράστηκα να ταξιδεύω, θα μείνω εδώ!». καρυδιά όμως συνέχισε ταξίδια, γνώρισε πολλούς ακόμα τόπους και σε καθέναν απ' αυτούς έμενε για λίγο. Γι' αυτό συναντάμε καρυδιές παντού, ενώ οξιές σε λίγα μέρη.

2. Υπογραμμίζω τα άρθρα των προτάσεων και γράφω δίπλα αν είναι οριστικά ή αόριστα, όπως στο παράδειγμα:

- α. Μια μέρα συνάντησα τυχαία τον θείο μου. → αόριστο, οριστικό
 β. Θεε να σου πω ένα ανέκδοτο; →
- γ. Πέτα μου την μπάλα. →
- δ. Αυτό το τριαντάφυλλο είναι για σένα. →
- ε. Τα αυτοκινητάκια είναι ενός αγοριού. →

3. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τα ουσιαστικά στη σωστή πτώση: το μπαλόνι, ο ασθενής, η άσκηση, το δώρο, ο γείτονας

- α. Η παιδίατρος εξέτασε
- β. Η Άλκηστη λύνει
- γ. Καθώς έβγαινα από το σπίτι, χαιρέτησα μου.
- δ. Η νονά μου αγόρασε των Χριστουγέννων.
- ε. Στο πάρτι που πήγα το σπίτι ήταν στολισμένο με

4. Σχηματίζω την αιτιατική του ενικού και του πληθυντικού των ονομάτων της αριστερής στήλης:

ονόματα	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ο σκύλος	τον σκύλο	τους σκύλους
ο άνθρωπος		
η πινακίδα		
το οικόπεδο		
ο δάσκαλος		
η μηχανή		

5. Γράφω μαζί με το άρθρο τους τα παρακάτω ουσιαστικά σε όλες τις πτώσεις του αριθμού που βρίσκονται:
(ο ψαράς, τον άρχοντα, τις γυναίκες, το δοχείο, τους αθλητές)

ονομαστική	γενική	αιτιατική	κλητική
ο ψαράς	του ψαρά	τον ψαρά	ψαρά

Η κλητική δεν έχει άρθρο.

6. Φτιάχνω προτάσεις γράφοντας τις παρακάτω λέξεις στην κλητική πτώση, όπως στο παράδειγμα:

α. (γιατρός) → Γιατρέ, έχω κάτι σοβαρό;

β. (παππούς) →

γ. (Άγιος Βασίλης) →

δ. (Θεός Σωτήρης) →

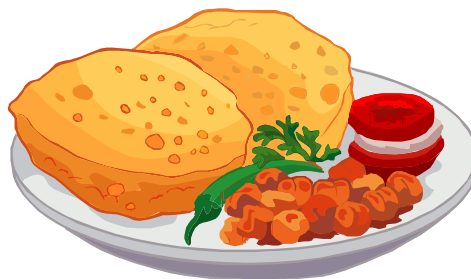
7. Ξαναγράφω τις προτάσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με τις αντίθετές τους:

α. Η αδερφή μου είναι ευγενική. →

β. Το φαγητό ήταν νόστιμο. →

γ. Τα μαγαζιά είναι κλειστά. →

δ. Το Σάββατο ξυπνήσαμε νωρίς. →

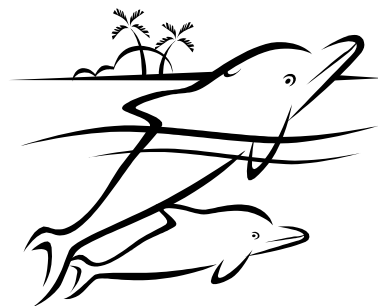
ΟΙ ΑΚΡΟΒΑΤΕΣ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Κυριολεξία** έχουμε όταν χρησιμοποιούμε τις λέξεις με την πραγματική τους σημασία.
π.χ. Φοράει ένα **χρυσό μενταγιόν** (δηλ. φτιαγμένο από χρυσάφι).
- **Μεταφορά** έχουμε όταν χρησιμοποιούμε τις λέξεις με μια διαφορετική από την πραγματική τους σημασία για να τονίσουμε κάποια ιδιότητά τους.
π.χ. Ο Γιάννης έχει **χρυσή καρδιά**.
(Μια καρδιά δεν μπορεί να είναι φτιαγμένη από χρυσάφι. Εδώ η λέξη «**χρυσή**» σημαίνει «**καλή**»).
- Συχνά μπερδεύουμε το άρθρο «**της**» με το άρθρο «**τις**». Το πρώτο χρησιμοποιείται στη γενική πτώση του ενικού αριθμού, ενώ το δεύτερο στην αιτιατική πτώση του πληθυντικού αριθμού.
π.χ. **της** μητέρας - **τις** μητέρες
(γεν. ενικού) (αιτ. πληθ.)

Επίσης συχνά μπερδεύουμε το άρθρο «**τον**» με το άρθρο «**των**». Το πρώτο χρησιμοποιείται στην αιτιατική πτώση του ενικού αριθμού, ενώ το δεύτερο στη γενική πτώση του πληθυντικού αριθμού.

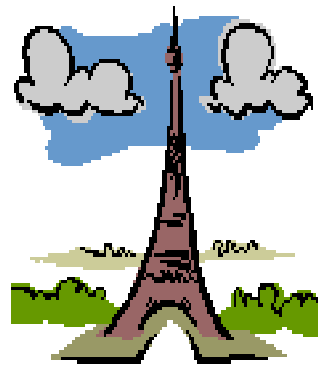
π.χ. **τον** κήπο - **των** κήπων
(αιτ. ενικού) (γεν. πληθ.)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

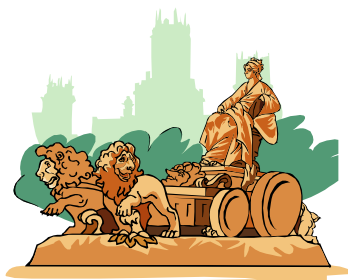
1. Γράφω δίπλα σε κάθε φράση Κ για την κυριολεξία και Μ για τη μεταφορά:

- α. Καθαρό μυαλό. (.....)
- β. Πικρά λόγια. (.....)
- γ. Πικρή γεύση. (.....)
- δ. Καθαρά ρούχα. (.....)
- ε. Κόβει το μυαλό του. (.....)
- στ. Συννέφιασε ο ουρανός. (.....)
- ζ. Κόβει το μαχαίρι. (.....)
- η. Συννέφιασε το πρόσωπό του. (.....)

2. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων με το σωστό άρθρο (της ή τις):

- Το φόρεμα Ζωής είναι πολύ ωραίο με πολύχρωμες ρίγες του.
- Η Ελένη πέρασε διακοπές των Χριστουγέννων στο χωριό μητέρας της.
- Ας απολαύσουμε ομορφιές άνοιξης.
- Άσε εξυπνάδες και φέρε το βιβλίο Γλώσσας για να διαβάσεις πτώσεις.
- Ο Θυρωρός πολυκατοικίας άκουσε φωνές και έτρεξε.
- Σήμερα μάθαμε Θεές αρχαίας Ελλάδας.

3. Συμπληρώνω τα κενά με το κατάλληλο άρθρο (τον ή των):

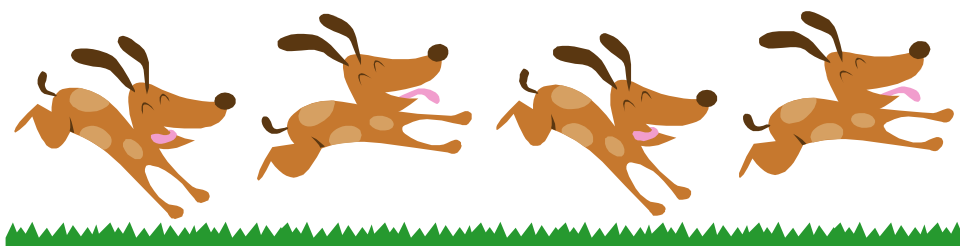
- Οι φωνές μας γέμισαν παιδότοπο.
- Τα πολλά χρώματα λουλουδιών ομορφαίνουν κήπο.
- Φώναξε κηπουρό και πες του να κόψει τα χαμηλά κλαδιά δέντρων.

4. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων με το κατάλληλο άρθρο (τον, της, των ή τις):

Η Ασπασία είδε αδερφό της έξω από το σπίτι Κατερίνας. Στο χέρι του κρατούσε τα βιβλία Αγγλικών. Ξαφνικά άρχισε να ψιχαλίζει. Έδειχνε να χαίρεται με σταγόνες βροχής. Έβαλε τα βιβλία μέσα στην τσάντα και φώναξε Αζόρ. Το σκυλάκι φοβόταν τη βροχή και ήχο αυτοκινήτων.

5. Κλίνω «ο γαλάζιος ουρανός» σε όλες τις πτώσεις του ενικού και πληθυντικού αριθμού:

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική		
Γενική		
Αιτιατική		
Κλητική		

ΓΗ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Το κόμμα και τα αποσιωπητικά είναι **σημεία στίξης**.

Το **κόμμα** το σημειώνουμε για να δείξουμε πολύ μικρό σταμάτημα της φωνής και το βάζουμε όταν:

A) Θέλουμε να χωρίσουμε συνεχόμενες λέξεις που ανήκουν στην ίδια κατηγορία (ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα κ.λπ.)

π.χ. Ο μανάβης πουλάει μήλα, πορτοκάλια, ντομάτες, λεμόνια και πολλών ειδών φρούτα και λαχανικά.

Ο Αχιλλέας είναι παιδί καλόκαρδο, πονόψυχο, συμπαθητικό, συνεργάσιμο και τον έχω φίλο.

Η κυρία Έλλη κεντάει, πλέκει, ράβει, ζωγραφίζει και κάποια στιγμή ανοίγει και την τηλεόραση να ακούσει τις ειδήσεις.

B) χρησιμοποιούμε κλητική πτώση

π.χ. Αντρέα, φέρε μου σε παρακαλώ το μολύβι μου.

Να προσέχεις, Ελένη μου, γιατί κάνεις πολλά λάθη.

Γ) Θέλουμε να εξηγήσουμε, να δώσουμε περισσότερες πληροφορίες γι' αυτό που μιλάμε

π.χ. Ο Στρυμόνας, το μεγάλο ποτάμι του Νομού Σερρών, έχει τις πηγές του στα βουνά της Βουλγαρίας και χύνεται στον Στρυμονικό κόλπο.

Ο Ήλιος, το μεγαλύτερο αστέρι του γαλαξία μας, με το φως και τη θερμότητά του δίνει ζωή σ' όλα τα ζωντανά της γης.

Δ) Θέλουμε να χωρίσουμε μικρές προτάσεις που βρίσκονται μέσα σε μία μεγάλη πρόταση

π.χ. Ξεκίνησα το διάβασμα της Ιστορίας. Δεν κατάφερα να μάθω τίποτα. Το πλυντήριο έκανε φασαρία, η μαμά μιλούσε με μια φίλη της στο τηλέφωνο, η αδερφή μου άκουγε μουσική, η γιαγιά έβλεπε τηλεόραση και ο παππούς με το μπαμπά μάλωναν για τα ποδοσφαιρικά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Κόμμα βάζουμε μέσα σ' ένα κείμενο και σ' άλλες περιπτώσεις που θα μάθετε όταν μεγαλώσετε περισσότερο.

Τα **αποσιωπητικά** τα χρησιμοποιούμε όταν θέλουμε να αποσιωπήσουμε κάτι είτε γιατί δε θέλουμε να το πούμε είτε γιατί αυτός που θα διαβάσει την πρόταση μπορεί να καταλάβει εύκολα τη συνέχειά της.

π.χ. Είσαι αγενέστατος, είσαι... να μη σου πω τι είσαι...

Ήμουνα μπροστά στο τροχαίο ατύχημα. Έβγαλαν οι τραυματιοφορείς τον οδηγό. Τα χέρια του, τα πόδια του Δεν περιγράφεται τι είδα. Ευτυχώς άκουσα πως σώθηκε.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω κόμμα όπου χρειάζεται:

Η πορτοκαλιά η λεμονιά η αχλαδιά η ροδακινιά και η μηλιά έκαναν συνέλευση στον κήπο του παππού.

ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΑ: Μαζευτήκαμε εδώ για να αποφασίσουμε τι θα κάνουμε με τον Γιώργο την Αννούλα και τους φίλους τους. Μόλις ωριμάσουν οι καρποί μας έρχονται σκαρφαλώνουν πάνω μας αρχίζουν να τρώνε και δεν αφήνουν τίποτα.

ΛΕΜΟΝΙΑ: Δεν μπορώ να πω το ίδιο μια και οι δικοί μου οι καρποί τα λεμόνια δεν τους αρέσουν επειδή είναι λίγο ξινά.

2. Αντικαθιστώ τα αποσιωπητικά με τις φράσεις που λείπουν:

α. Τελείωσε το φαγητό σου, γιατί... ..

β. Αν έρθετε αδιάβαστοι αύριο,

γ. Μην το ξανακάνεις αυτό, γιατί... ..

3. Βάζω κόμμα ή τελεία όπου χρειάζεται:

Χθες διάβασα ένα άρθρο για τη μόλυνση του περιβάλλοντος την τρύπα του όζοντος και τη ρύπανση της θάλασσας. Αλήθεια εμείς οι άνθρωποι δεν ξέρουμε πόσο κακό κάνουμε στο περιβάλλον μας. Πετάμε παντού σκουπίδια, καίμε τα δάση και ρίχνουμε απόβλητα στη θάλασσα, στις λίμνες και στα ποτάμια. Αν συνεχίσουμε έτσι, δε θα έχουμε αέρα να αναπνέουμε και νερό καθαρό για να πίνουμε.

4. Βάζω κόμμα, όπου χρειάζεται, στις παρακάτω προτάσεις:

- Άκουσε Διονύση όσα πρέπει να σου πω.
- Στο καθιστικό του σπιτιού μου υπάρχει ένας καναπές, μια βιβλιοθήκη, ένα τραπέζι και έξι καρέκλες.
- Ο παππούς μου είναι ένας όμορφος, έξυπνος και καλοκάγαθος γέροντας.
- Πήγα στη λαϊκή αγορά και αγόρασα σέλινο, καρότα, κουνουπίδι και πατάτες.
- Μας χάρισαν μια χαδιάρα παιχνιδιάρικη και κατάλευκη γάτα.

5. Βάζω κόμματα, τελείες και αποσιωπητικά στο παρακάτω κείμενο:

Μαζευτήκαμε στην παιδική χαρά, ο Γιώργος, ο Σάββας, η Γιαννούλα, σχεδόν όλη η τρελοπαρέα και παίξαμε κρυφτό, κυνηγητό, μήλα. Κατά το σούρουπο επιστρέψαμε στα σπίτια μας. Από διάβασμα για την άλλη μέρα. Να 'ναι καλά οι δάσκαλοι που μας πήγαν εκδρομή.

6. Γράφω τη σημασία των παρακάτω μεταφορικών φράσεων:

α. Κοιμάμαι με τις κότες. →

β. Έφαγα τον κόσμο να σε βρω. →

γ. Είναι χρυσό παιδί. →

δ. Σκοτώνεται στη δουλειά. →

ε. Μου άνοιξε την καρδιά του. →

στ. Μου άνοιξε η όρεξη. →

7. Φτιάχνω μια κυριολεξία και μια μεταφορά με καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις, όπως στο παράδειγμα:

λέξη	κυριολεξία	μεταφορά
πικρός	πικρός καφές	πικρά λόγια
μεγάλος		
τρώω		
χάνω		
μπαίνω		
βαριά		

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ ΑΝΕΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Παρομοίωση** είναι το σχήμα λόγου που συγκρίνει δυο πρόσωπα ή πράγματα που έχουν κάτι κοινό, χρησιμοποιώντας τις λέξεις «σαν, όπως, λες και..., μοιάζει με...».

π.χ. αργός σαν χελώνα

ΠΡΟΣΟΧΗ: Το «σαν» δε δηλώνει πάντα παρομοίωση. Κάποιες φορές δηλώνει χρόνο και μπορεί να αντικατασταθεί με τις λέξεις «όταν» ή «μόλις».

π.χ. **Σαν** έρθει το καλοκαίρι, θα πάμε διακοπές στο χωριό.

Σημείωση: Η λεξούλα «σαν» κρατάει πάντα το τελικό -ν.

- **Συνώνυμες** λέξεις ονομάζονται οι διαφορετικές λέξεις που έχουν την ίδια (ή περίπου την ίδια) σημασία.

π.χ. **όμορφος = ωραίος**

- **Τίτλος παραγράφου**

Όπως έχουμε ήδη πει, σε μια παράγραφο, δηλ. σε ένα σύνολο προτάσεων με κοινό θέμα, μπορούμε να βάλουμε έναν τίτλο. Ο **τίτλος** είναι μια γενική πρόταση που εκφράζει με ολοκληρωμένο νόημα το βασικό θέμα της παραγράφου.

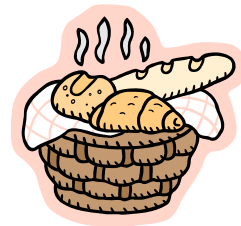
ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στις προτάσεις που ακολουθούν σημειώνω (Π) αν το «σαν» δηλώνει παρομοίωση και (Χ) αν δηλώνει χρόνο:

- α. Σαν είδε τη μητέρα του, έκλαψε από χαρά. (.....)
- β. Έγινε κόκκινος σαν παντζάρι. (.....)
- γ. Έμεινα μόνη μου σαν την καλαμιά στον κάμπο. (.....)
- δ. Αν και πεινούσε, σαν είδε το φαγητό, του κόπηκε η όρεξη. (.....)
- ε. Σαν κοιτάζω παλιές φωτογραφίες, συγκινούμαι. (.....)
- στ. Βαδίζει λοξά σαν κάβουρας. (.....)

2. Βρίσκω μια συνώνυμη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- α. οικία =
- β. άρτος =
- γ. ιερέας =
- δ. αμάξι =
- ε. υποδήματα =

3. Ξαναγράφω το παρακάτω κείμενο και στη θέση των υπογραμμισμένων επιθέτων βάζω τα αντίθετά τους:

Η Ισμήνη αγόρασε ένα μικρό και παλιό αυτοκίνητο. Ξόδεψε λίγα χρήματα από τις οικονομίες της. Ήταν καινούρια οδηγός. Πήρε το δίπλωμα οδήγησης πριν από λίγους μήνες. Ήταν όμως προσεκτική. Έκανε κοντινές αποστάσεις. Τα μακρινά ταξίδια τη φόβιζαν.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Βρίσκω έναν τίτλο για καθεμιά από τις παραγράφους:

α) Τίτλος:

Ο Απόλλωνας, όταν έμαθε τα βάσανα που τράβηξε η μάνα του από τον Πύθωνα, πήρε το τόξο του και τα βέλη του και πήγε να σκοτώσει τον δράκοντα. Τον πέτυχε κοντά στους Δελφούς να αφανίζει ζώα και ανθρώπους, να ρημάζει χωράφια και βοσκές και να σκορπάει παντού το κακό. Πάλεψε μαζί του και τον σκότωσε.

β) Τίτλος:

Πολλοί ζωγράφοι χρησιμοποιούν, ιδίως για το ελεύθερο σχέδιο, ειδικά μολύβια από ξυλοκάρβουνο. Τα μολύβια αυτά κατασκευάζονται σε διάφορα μεγέθη και είναι περισσότερο ή λιγότερο λεπτά, περισσότερο ή λιγότερο έντονα. Με τη χρήση του κάρβουνου ο ζωγράφος μπορεί να αποδώσει καλύτερα τους τόνους του γκρι και να δώσει έμφαση στις σκιές.

5. Βρίσκω έναν τίτλο για καθεμιά από τις παρακάτω εικόνες:

(α)

(β)

(γ)

α.

β.

γ.

6. Βάζω έναν τίτλο σε κάθε παράγραφο του παρακάτω κειμένου:

Δεν είχα κλείσει τα παντζούρια αποβραδής. Έτσι, ο ήλιος μπήκε στο δωμάτιό μου κι άρχισε με κέφι να παίζει με τα μαλλιά μου, με τα βλέφαρά μου. Χασμουρήθηκα, τεντώθηκα, άνοιξα τα μάτια μου. Περίεργο, αλλά η μέση μου δε με πονούσε πια. Η κούραση, σαν ρούχο παλιό, είχε φύγει από πάνω μου. Όλα στο δωμάτιο ήταν τακτοποιημένα, σαν να μην μπήκε και βγήκε τόσος κόσμος.

Κόσμος; Μα τι κουτή που ήμουν! Όνειρο ήταν η νυχτερινή μου τρελή ιστορία, η κλοπή του Ερμή, το κυνηγητό του Μαύρου Πητ. Ένα μαγευτικό όνειρο.

Αναστέναξα λυπημένη. Σηκώθηκα απ' το κρεβάτι μου άκεφα. Καημένη Μαύρε Πητ, πόσο σε αγάπησα! Όνειρο ήταν λοιπόν. Τι κρίμα! Έβαλα αργά τις παντόφλες μου κι είχα βαριά καρδιά.

(Γαλάτεια Γρηγοριάδου - Σουρέλη, Το φεγγάρι, το γραμματόσημο κι εγώ ..., Εκδόσεις Πατάκη)

Τίτλος 1^{ης} παραγράφου:

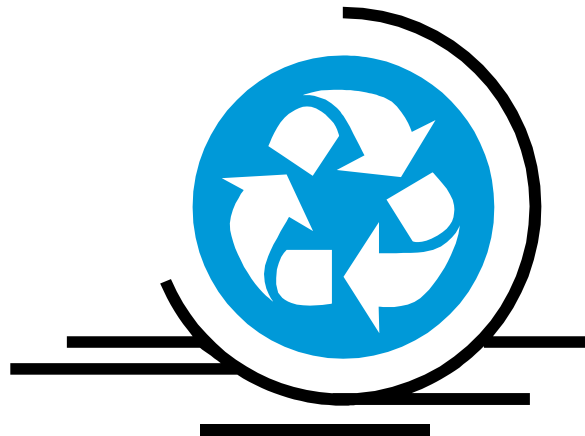
Τίτλος 2^{ης} παραγράφου:

Τίτλος 3^{ης} παραγράφου:

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Ο κόσμος γύρω μας

ΠΩΣ ΥΙΟΘΕΤΗΣΑΜΕ ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΓΗΣ

- Τα ουδέτερα ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ο γράφονται με **όμικρον (ο)**, ενώ τα ουδέτερα ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ι γράφονται με **γιώτα (ι)**.

π.χ. το βουνό, το παιδί

Εξαιρούνται και γράφονται με -υ:

το βράυ, το δάκρυ, το στάυ, το οξύ, το δόρυ, το δίχτυ και το άστυ (=πόλη).

Όλα τα ουδέτερα ουσιαστικά έχουν τρεις όμοιες πτώσεις (ονομαστική - αιτιατική - κλητική).

Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	το βουνό	το παιδί
Γενική	του βουνού	του παιδιού
Αιτιατική	το βουνό	το παιδί
Κλητική	- βουνό	- παιδί
Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	τα βουνά	τα παιδιά
Γενική	των βουνών	των παιδιών
Αιτιατική	τα βουνά	τα παιδιά
Κλητική	- βουνά	- παιδιά

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ίζω** γράφονται με γιώτα (ι).
π.χ. χτενίζω

ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ τα εξής:

δανείζω, αθροοίζω, πρήζω, πήζω, δακρύζω, αναβλύζω, κελαρύζω, γογγύζω, κατακλύζω, συγχύζω κ.ά.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Και οι συγγενικές τους λέξεις θα γράφονται με τον ίδιο τρόπο.

π.χ. ελπίζω - ελπίδα - ελπιδοφόρος

δανείζω - δάνειο - δανεισμός

κατακλύζω - κατακλυσμός

πήζω - πηχτός

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης στον σωστό τύπο:

α. Χθες το απόγευμα κοιτάγαμε τις φωτογραφίες του
(καλοκαίρι).

β. Η φέτα είναι το ωραιότερο από τα (τυρί).

γ. Τα (καναρίνι) έχουν πολύχρωμα
(φτερό).

δ. Τα (φουγάρο) των (πλοίο)
δημιουργούν νέφος στα (λιμάνι).

2. Βρίσκω το ρήμα της οικογένειας:

σχήμα	σχηματίζω
αφρός	
γύρισμα	
δάκρυ	
άσπρισμα	
άθροισμα	
δώρο	

3. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με ένα ρήμα συγγενικό με τη λέξη της παρένθεσης:

α. Η ελληνική σημαία περήφανη πάνω στο πλοίο. (κύμα)

β. από συγκίνηση όταν σε είδα με το νυφικό. (δάκρυ)

γ. Μαμά, πότε θα τις πατάτες; (τηγάني)

δ. Θα μου μερικά χρήματα για λίγο καιρό; (δάνειο)

ε. Τι όμορφα που τα λουλούδια! (μυρωδιά)

4. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με ένα ουσιαστικό που να παράγεται από τη λέξη της παρένθεσης:

α. Το κείμενό του δείχνει ότι διαθέτει πολύ ζωνηρή (φαντάζομαι).

β. «Δεν μπορώ να σας δώσω το φάρμακο χωρίς συνταγή (γιατρεύω).

γ. Ο κηπουρός χρησιμοποιεί αυτόματο (ποτίζω) για τα δέντρα του κήπου.

δ. Η δασκάλα είπε στα παιδιά να βρουν το (αθροίζω) $15 + 17$.

ε. Όσοι δεν ήταν βαριά (αρρωσταίνω) πήραν εξιτήριο από το νοσοκομείο για τις διακοπές των Χριστουγέννων.

5. Συμπληρώνω τον πίνακα, όπως στο παράδειγμα:

Ονομαστική ενικού	Γενική ενικού	Ονομαστική πληθυντικού	Γενική πληθυντικού
το σπίτι	του σπιτιού	τα σπίτια	των σπιτιών
το βράδυ			
το πετρέλαιο			
το γεφύρι			
το δίκτυο			

6. Κλίνω τα παρακάτω ουσιαστικά:

Ενικός αριθμός			
Ονομαστική	το ντουλάπι	το σύννεφο	το στάχυ
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική			
Πληθυντικός αριθμός			
Ονομαστική			
Γενική			
Αιτιατική			
Κλητική			

ΤΑ ΧΑΡΤΙΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΝΟΝΤΑΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ώνω** γράφονται πάντοτε με **-ω-** και μάλιστα αυτό ισχύει και για όλες τις συγγενικές τους λέξεις.
π.χ. καρφ**ώνω** - κάρφ**ω**μα - καρφ**ω**μένος - ξεκάρφ**ω**μα
κρυ**ώνω** - κρύ**ω**μα - κρυ**ω**μένος

Ενεστώτας	
εγώ	κρυ ώνω
εσύ	κρυ ώνεις
αυτός - ή - ό	κρυ ώνει
εμείς	κρυ ώνουμε
εσείς	κρυ ώνετε
αυτοί - ές - ά	κρυ ώνουν

- **Σύνθετη λέξη** είναι αυτή που φτιάχνεται από:
- 1) δύο λέξεις (π.χ. πολυλογάς < **πολύ** + **λόγος**)
 - 2) τρεις λέξεις (π.χ. αντικατάσταση < **αντί** + **κατά** + **στάση**)
 - 3) ένα αχώριστο μόριο και μία λέξη
(π.χ. ξεκουράζομαι < **ξε** + **κουράζομαι**)
 - 4) μια πρόθεση και μία λέξη (π.χ. απόσταση < **από** + **στάση**)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Τα αχώριστα μόρια και οι προθέσεις είναι: α- /αν-, ξε-, αμφι-, διά-, ευ-, δυσ-, συν-, τηλε-, ημι-, ομο-, επί-, περί- κ.ά.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Πολλές φορές, όταν ενώνονται δύο λέξεις σε μία σύνθετη, χρησιμοποιούμε ένα **-ο-** στη μέση, το οποίο λέγεται συνδετικό φωνήεν.

π.χ. μερ**ό**νυχτο < μέρα + νύχτα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ**1. Βάζω το ρήμα της παρένθεσης στον σωστό τύπο:**

- α. Οι νικητές ενός πολέμου συνήθως
(σκλαβώνω) τους εχθρούς τους.
- β. Κάθε πρωί να (κουμπώνω) το μπουφάν σου
για να μην (κρυώνω).
- γ. Η γιαγιά μου (ζυμώνω) ψωμί κάθε βδομάδα.
- δ. Εσείς (ψηλώνω) κάθε μέρα και περισσότερο.

2. Γράφω δίπλα σε κάθε ρήμα από ένα ουσιαστικό της ίδιας οικογένειας, όπως στο παράδειγμα:

απλώνω → πληρώνω →

ανακυκλώνω → μειώνω →

σηκώνω → βουλώνω →

οργώνω → καρφώνω →

τελειώνω → ξηλώνω →

3. Φτιάχνω τις οικογένειες λέξεων των παρακάτω ρημάτων:

κουμπώνω	κλειδώνω

4. Μεταφέρω στον αντίθετο αριθμό τις προτάσεις:

α. Μη θυμώνεις τόσο εύκολα!

.....

β. Να κλειδώνεις όταν φεύγεις.

.....

γ. Ο αγρότης οργώνει το χωράφι του.

.....

5. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις και στη συνέχεια γράφω με αυτές προτάσεις, όπως στο παράδειγμα:

α. τραπέζι + μαντίλι →

.....

β. πόνος + δόντι →

.....

γ. αλάτι + πιπέρι →

.....

δ. ανάβω + σβήνω →

.....

6. Χωρίζω τις σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους:

α. μελομακάρονα +

β. ποδόσφαιρο +

γ. αστροναύτης +

δ. ανοιχτόχρωμος +

Αυτές οι
σύνθετες λέξεις
αποτελούνται
από δύο απλές.

- ε. ξεβάφω +
- στ. ευτυχία +
- ζ. ημίθεος +
- η. συνένοχος +
- θ. διασταύρωση +

Αυτές οι σύνθετες λέξεις αποτελούνται από ένα **αχώριστο μόριο** ή **πρόθεση** και **μια απλή λέξη**.

- ι. αγριοτριανταφυλλιά + +
- ια. αντικατάσταση + +
- ιβ. αναπαράσταση + +
- ιγ. παραθυρόφυλλο + +
- ιδ. σπιτονοικοκύρης + +

Αυτές οι σύνθετες λέξεις έχουν **τρία συνθετικά!**

ΤΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ «**Ρήματα γνώμης**» είναι αυτά που χρησιμοποιούμε όταν εκφράζουμε την προσωπική μας γνώμη ή άποψη.

π.χ. **Πιστεύω** ότι πρέπει να απαγορευτεί το κάπνισμα σε δημόσιους χώρους.

Νομίζω πως αρχίζει η ταινία.

Θεωρώ πως για όλα φταίει ο Θωμάς.

Όταν χρησιμοποιούμε ρήματα, προκειμένου να εκφράσουμε τη γνώμη μας, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα ακόλουθα βήματα:

Βήματα

1. Εκφράζω την άποψή μου
2. Προβάλλω ένα επιχείρημα που να την ενισχύει (διότι, επειδή, γιατί)
3. Καταλήγω σ' ένα συμπέρασμα (επομένως, γι' αυτό, άρα, λοιπόν)

Παράδειγμα

Νομίζω ότι πρέπει όλοι μας να προστατεύουμε τα ζώα, διότι είναι και αυτά κομμάτια της αλυσίδας της φύσης και αν χαθεί ένας κρίκος, καταστρέφεται όλη η αλυσίδα.
Επομένως, όταν προστατεύουμε τα ζώα, είναι σαν να προστατεύουμε τη Γη μας.

➤ **Τονισμός μονοσύλλαβων λέξεων**

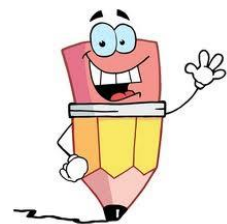
Οι **μονοσύλλαβες λέξεις** δεν τονίζονται, εκτός από:

A) το **πώς** και το **πού** όταν ρωτάνε.

π.χ. **Πού** πήγες χθες; **Πώς** είσαι;

B) το **ή** το διαζευκτικό που συγκρίνει.

π.χ. Να φορέσω άσπρα **ή** μαύρα;

- **Τελικό -v** παίρνουν το άρθρο την, η προσωπική αντωνυμία αυτήν, την και τα μόρια δεν, μην, όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από: **κ, π, τ, ξ, ψ**, τα δίψηφα σύμφωνα: **μπ, ντ, γκ, τσ, τζ** ή οποιοδήποτε **φωνήεν**.

π.χ. Κοιτάζω **την** πινακίδα για να φθάσω **στον** προορισμό μου.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Το τελικό -v διατηρείται **πάντα** στην αιτιατική του αρσενικού του οριστικού και αόριστου άρθρου (τον, έναν), του αριθμητικού έναν, της προσωπικής αντωνυμίας (αυτόν - τον) και στο σαν.

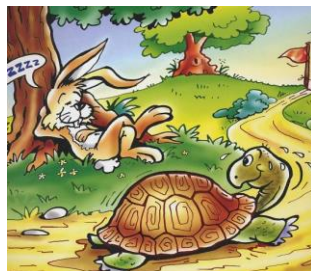
ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω το τελικό -v όπου χρειάζεται:

το..... καιρό	τη..... Θάλασσα	μη..... τρέχεις
δε..... ξέρω	το..... ακούω	σα..... λύκος
δε..... χρειάζομαι	δε..... μπορώ	τη..... Βούλα
μη..... μιλάς	ένα..... τζίτζικα	το..... Γιώργο
το..... λαγό	ένα..... βοσκό	τη..... μαμά

2. Τονίζω τις παρακάτω λέξεις:

- Ποιος είσαι και που πας; Είσαι φίλος η εχθρός; Πως λεγεσαι και πως ηρθες ως εδώ;
- Περαστικός είμαι, κυριε. Δε φταιω εγω που βρεθηκα μπροστα σας. Νομιζω πως εχω χαθει. Θα με βοηθησετε να βρω τον δρομο μου η θα συνεχισετε τις ερωτησεις;

3. Συμπληρώνω με που ή πού, πως ή πώς τις παρακάτω προτάσεις:

- Έμαθα Θα κάνεις ένα ταξίδι στο εξωτερικό τις επόμενες ημέρες. Θα πας;
- Σκέφτομαι να πάω στο Λονδίνο . Έχω ακούσει είναι υπέροχο αυτές τις ημέρες πλησιάζουν τα Χριστούγεννα. Εσύ το έμαθες;
- Μου το είπε ο Γιώργος πριν από λίγες ημέρες τον συνάντησα στο γήπεδο. Ξέρεις, πηγαίνω και και παρακολουθώ κάποιον αγώνα της αγαπημένης μου ομάδας.
- Πολύ καλά κάνεις. Πληροφορήθηκα τα πηγαίνει θαυμάσια φέτος και έχει καλή κατάταξη στην κατηγορία της.
- Είναι αλήθεια! Το ξέρεις ότι κάναμε και να τη δούμε σ' αυτήν τη θέση.

4. Φτιάχνω προτάσεις που να περιέχουν τις ακόλουθες λέξεις:

- α. πού →
- β. που →
- γ. πώς →
- δ. πως →
- ε. ή →
- στ. η →

5. Συμπληρώνω τα κενά του παρακάτω συλλογισμού με λέξεις από την παρένθεση (διότι, άρα, πιστεύω, αφού):

..... ότι ο πόλεμος πρέπει να σταματήσει σε κάθε γωνιά του πλανήτη, το μόνο που φέρνει στους λαούς είναι θλίψη, δυστυχία, πόνο και καταστροφή. κανείς δεν κερδίζει τίποτα πολεμώντας, η ειρήνη είναι η μόνη που χαρίζει σε όλους ζωή, δημιουργικότητα και ευτυχία.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Πολιτείες ντυμένες στα λευκά

Η ΠΟΛΗ ΧΑΘΗΚΕ ΣΤΟ ΧΙΟΝΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Οι χρόνοι των ρημάτων

- Οι **παροντικοί** χρόνοι των ρημάτων είναι αυτοί που φανερώνουν ότι κάτι συμβαίνει **τώρα, σήμερα ή αυτή τη στιγμή ή επαναλαμβάνεται συνήθως (ενεστώτας)**, καθώς επίσης ότι μια ενέργεια έχει ήδη ολοκληρωθεί τη στιγμή που μιλάμε (**παρακείμενος**).

π.χ. Η Ελένη **διαβάζει** ιστορία. (ενεστώτας)

Έχω γράψει ένα γράμμα. (παρακείμενος)

- Οι **παρελθοντικοί** χρόνοι είναι αυτοί που φανερώνουν ότι κάτι έχει συμβεί στο **παρελθόν**. Τέτοιοι χρόνοι είναι ο **παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος**.

Παρατατικός είναι ο χρόνος που φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν **συνέχεια ή επαναλαμβανόμενα**. Σχηματίζεται με ένα **έ-** (=αύξηση) μπροστά από το ρήμα, μόνο όταν αυτό είναι **δισύλλαβο**, και τις καταλήξεις **-α, -ες, -ε, -αμε, -ατε, -αν**.

π.χ. Ο Μάρκος **διάβαζε** χθες όλο το απόγευμα.

Ο παρατατικός των βοηθητικών ρημάτων «**είμαι**» και «**έχω**» κλίνεται με ξεχωριστό τρόπο.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ		
εγώ έγραφα	εγώ ήμουν	εγώ είχα
εσύ έγραφες	εσύ ήσουν	εσύ είχες
αυτός έγραφε	αυτός ήταν	αυτός είχε
εμείς γράφαμε	εμείς ήμαστε/ήμασταν	εμείς είχαμε
εσείς γράφατε	εσείς ήσαστε / ήσασταν	εσείς είχατε
αυτοί έγραφαν	αυτοί ήταν (ε)	αυτοί είχαν (ε)

- **Αόριστος** είναι ο χρόνος που φανερώνει κάτι που έγινε στο παρελθόν σε μια στιγμή και τελείωσε. Ο αόριστος σχηματίζεται με ένα **έ-** μπροστά από το ρήμα, μόνο όταν αυτό είναι **δισύλλαβο**, και με τις κατάληξεις -σα, -σες, -σε, -σαμε, -σατε, -σαν. Το -σ- της κατάληξης όμως μπορεί να γίνει -ξ- ή -ψ- ανάλογα με την κατάληξη του ρήματος. Τα περισσότερα ρήματα που λήγουν σε -κω, -γω, -χω έχουν αόριστο σε -ξα κι εκείνα που λήγουν σε -πω, -βω, -φω, -πτω έχουν αόριστο σε -ψα.

π.χ. Χθες **ζωγράφισα** ένα χιονισμένο τοπίο.

Το προηγούμενο Σάββατο **έπαιξα** ποδόσφαιρο δύο ώρες.

Χθες **έβαψα** το δωμάτιό μου.

ΑΟΡΙΣΤΟΣ		
εγώ κράτησα	εγώ έπαιξα	εγώ έγραψα
εσύ κράτησες	εσύ έπαιξες	εσύ έγραψες
αυτός κράτησε	αυτός έπαιξε	αυτός έγραψε
εμείς κρατήσαμε	εμείς παίξαμε	εμείς γράψαμε
εσείς κρατήσατε	εσείς παίξατε	εσείς γράψατε
αυτοί κράτησαν	αυτοί έπαιξαν	αυτοί έγραψαν

ΠΡΟΣΕΧΩ τα παρακάτω ρήματα που σχηματίζουν διαφορετικά τον αόριστο:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
βλέπω	είδα
λέ(γ)ω	είπα
δακρύζω	δάκρυσα
αθροίζω	άθροισα
δανείζω	δάνεισα
φεύγω	έφυγα
μένω	έμεινα
στέλνω	έστειλα
πλένω	έπλυσα
πίνω	ήπια
ντύνω	έντυσα
μεθώ	μέθυσσα
μηνώ (=στέλνω μήνυμα) κ.ά.	μήνυσσα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις προτάσεις βάζοντας τα ρήματα στον σωστό χρόνο:

Ο Μανόλης (γράφω) χθες ένα πρόχειρο διαγώνισμα στα Μαθηματικά. Πιστεύει ότι τα πήγε πολύ καλά, γιατί χθες όλο το απόγευμα (διαβάζω). Τώρα (παίζω) με τους φίλους του, γιατί χθες δεν καθόλου. Σε λίγο θα ακούσει μουσική, γιατί χθες δεν (ακούω) καθόλου.

2. Γράφω τις παρακάτω φράσεις στον παρατατικό και στον αόριστο:

α) Η θεία μου φτιάχνει κέικ.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ:

β) Μαλώνω με τον αδερφό μου.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ:

γ) Η μητέρα μου απλώνει τα ρούχα.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ:

3. Γράφω τους χρόνους των ρημάτων που λείπουν στο ίδιο πρόσωπο και αριθμό:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
γράφει		
	φωτίζαμε	
		έσβησες
	διαβάζατε	
διαλέγουν		
		χόρεψα

4. Γράφω μια αντίθετη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

γρήγορος	≠
ψηλός	≠
πανέμορφος	≠
αγοράζω	≠
εύκολος	≠
πανέμορφα	≠
ζωηροί	≠
ευχάριστο	≠

5. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τον σωστό τύπο του ρήματος που βρίσκεται στην παρένθεση σε παρατατικό ή αόριστο:

- α) Όταν ήμουν μικρή ένα βιβλίο πριν το αγοράσω, για να δω τις εικόνες. (ξεφυλλίζω)
- β) Ο φούρναρης το ψωμί στις τέσσερις η ώρα το πρωί. (φουρνίζω)
- γ) στην Κρήτη για δύο χρόνια και μετά ήρθα στην Αθήνα. (μένω)
- δ) Ο κυρ Κώστας, ο μπογιατζής, το σπίτι του πράσινο! (βάφω)
- ε) Παλιά δεν τόσο καλή μαθήτρια, όσο είμαι τώρα. (είμαι)
- στ) Αφού κρασί και, πήραμε ένα ταξί και γυρίσαμε στο σπίτι. (πίνω, μεθύ)
- ζ) Χθες στο τηλέφωνο μία ολόκληρη ώρα. (μιλώ)

Η ΠΟΛΗ ΧΑΘΗΚΕ ΣΤΟ ΧΙΟΝΙ (συνέχεια)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Ο **αόριστος** των ρημάτων που τελειώνουν σε **-ώ** σχηματίζεται με την κατάληξη **-ησα**.
π.χ. χτυπώ - χτύπησα

ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: μεθώ - μέθυσα
μηνώ - μήνυσα

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ίζω** σχηματίζουν τον αόριστο σε **-ισα** (π.χ. καθαρίζω - καθάρισα).

ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: αθροίζω, δανείζω, πήζω, πρήζω, δακρύζω, κατακλύζω, αναβλύζω, συγχύζω, γογγύζω, κελαρύζω κ.ά.

- **Σύνδεσμοι** είναι οι μικρές λεξούλες που δεν κλίνονται και χρησιμοποιούνται για τη **σύνδεση λέξεων ή προτάσεων**.
π.χ. Ήρθε νωρίς, **γιατί** ήθελε να δει όλο το έργο.

Οι λέξεις **γιατί, επειδή και αφού** λέγονται αιτιολογικοί σύνδεσμοι, γιατί εξηγούν τον λόγο (την αιτία), ενώ οι λέξεις **καθώς, όταν, ενώ, μόλις, σαν, προτού, ώσπου, όσο και όποτε** λέγονται χρονικοί σύνδεσμοι. Δεν ξεχνάμε να βάζουμε κόμμα όπου χρειάζεται μπροστά από τους παραπάνω συνδέσμους.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στο παρακάτω κείμενο υπογραμμίζω τις χρονικές προτάσεις και κυκλώνω τις αιτιολογικές:

Η ετήσια σχολική γιορτή πραγματοποιήθηκε όταν τελείωσαν τα μαθήματα για τις καλοκαιρινές διακοπές. Μαθητές και δάσκαλοι έκαναν πολλές πρόβες ώσπου να φτάσει η μέρα της γιορτής. Οι ρόλοι, βέβαια, είχαν μοιραστεί από νωρίς, επειδή οι μικροί ηθοποιοί είχαν πολλά να μάθουν. Οι γονείς φρόντισαν να ράψουν τις στολές των παιδιών, διότι δεν πωλούνταν πουθενά τέτοιες παράξενες φορεσιές. Το δυνατό χειροκρότημα που ακούστηκε, μόλις τελείωσε η παράσταση, αποζημίωσε όλους εκείνους που κουράστηκαν τόσο πολύ, γιατί μια μαθητική παράσταση δεν είναι εύκολη υπόθεση.

2. Ενώνω τις παρακάτω προτάσεις σε μία, χρησιμοποιώντας τον κατάλληλο αιτιολογικό ή χρονικό σύνδεσμο της παρένθεσης:

(γιατί, όταν, όποτε, μόλις, αφού, επειδή)

Η Δανάη δεν πήγε στο σχολείο. Η Δανάη είναι άρρωστη.

.....

Το μωρό κλαίει. Το μωρό πεινάει.

.....

Άργησε πολύ. Ήρθε με τα πόδια.

.....

Κοιτάζω έξω από το παράθυρο. Ταξιδεύω με το αεροπλάνο.

.....

Αγγελική, φόρεσε μια μπλούζα. Κάνει κρύο.

.....

Το ουράνιο τόξο βγήκε. Η βροχή σταμάτησε.

.....

3. Γράφω τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό και στον αόριστο:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
σκουπίζω		
σκαλίζω		
συναντώ		
χτενίζω		
μιλώ		
περπατώ		
ρωτώ		
ελπίζω		

4. Σχηματίζω σύνθετες λέξεις:

κουτάλια + πιρούνια =

κυνηγός + σκύλος =

πηγαίνω + έρχομαι =

σιγά + τραγουδώ =

πεζός + δρόμος =

ανοίγω + κλείνω =

φίλος + ζώο =

ψάρι + καΐκι =

λίμνη + θάλασσα =

ψωμί + τυρί =

ΤΟΣΟ ΧΙΟΝΙ ΔΕΝ ΞΑΝΑΓΙΝΕ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
Παραθετικά επιθέτων

➤ **Παραθετικά** λέγονται οι μορφές που παίρνουν τα επίθετα όταν κάνουμε σύγκριση κι έχουν τρεις βαθμούς:

α. Τον **θετικό βαθμό**, που δηλώνει πώς είναι το ουσιαστικό.

π.χ. **λεπτός, -ή, -ό**

β. Τον **συγκριτικό βαθμό**, που συγκρίνει δύο πρόσωπα, ζώα, πράγματα ή καταστάσεις και μας λέει ότι ένα ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο. Ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με δύο τρόπους:

1) **μονολεκτικά** με τις καταλήξεις -ότερος, -η, -ο, -ύτερος, -η, -ο, -έστερος, -η, -ο

π.χ. **νεότερος, -η, -ο**, **μακρύτερος, -η, -ο**, **ευγενέστερος, -η, -ο**

2) **περιφραστικά** με το «πιο» και τον θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **πιο** νέος, **πιο** μακρύς, **πιο** ευτυχής)

γ. Τον **υπερθετικό βαθμό**

1) Ο **απόλυτος υπερθετικός βαθμός** δηλώνει ότι το ουσιαστικό έχει ένα γνώρισμα σε πολύ μεγάλο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα και σχηματίζεται ως εξής:

μονολεκτικά: θετικός βαθμός ουδετέρου + -τατος

π.χ. **ψηλότατος-η-ο**, **μακρύτετατος-η-ο**, **ευγενέστατος-η-ο**

περιφραστικά: πολύ + θετικός βαθμός

π.χ. πολύ ψηλός, πολύ μακρύς, πολύ ευγενής

2) Ο **σχετικός υπερθετικός βαθμός** ενός επιθέτου δηλώνει ότι το ουσιαστικό που συνοδεύει έχει ένα γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από όλα τα άλλα όμοιά του και σχηματίζεται ως εξής:

άρθρο + συγκριτικός βαθμός

π.χ. **ο ψηλότερος**, **ο μακρύτερος**, **ο ευγενέστερος**

ο πιο ψηλός, **ο πιο** μακρύς, **ο πιο** ευγενής

Ελλειπτικές προτάσεις

Λέγονται εκείνες από τις οποίες **λείπει** ένας από τους κύριους όρους της πρότασης, δηλαδή, το **υποκείμενο** ή το **ρήμα**, αλλά παρ' όλα αυτά βγαίνει νόημα και τις χρησιμοποιούμε συχνά στον λόγο.

π.χ. Πήγα βόλτα. (λείπει το υποκείμενο «εγώ»)

Ώρα για παιχνίδι. (λείπει το ρήμα «είναι»)

Καλημέρα! (λείπει και το υποκείμενο «εσύ» και το ρήμα «να έχεις»)

Αρκτικόλεξα

Συχνά γράφουμε με συντομία διάφορους Οργανισμούς, Υπηρεσίες κλπ. χρησιμοποιώντας μόνο τα αρχικά τους. Ανάμεσα στα αρχικά (και στο τέλος) βάζουμε τελεία. Αυτά λέγονται **αρκτικόλεξα**.

π.χ. Δ.Ε.Η. → Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά με τα παραθετικά των επιθέτων που είναι στην παρένθεση (χρησιμοποιώντας τον μονολεκτικό τύπο):

α) Ο Μανόλης είναι από τον Κώστα. (ψηλός)

β) Ο πύραυλος είναι από το αυτοκίνητο. (ταχύς)

γ) Η τσάντα είναι από την κασετίνα. (ακριβός)

δ) Το πρώτο πρόβλημα είναι από το δεύτερο.
(δύσκολος)

ε) Το σαλόνι είναι από την κουζίνα (μεγάλος)

2. Υπογραμμίζω τα επίθετα των παρακάτω προτάσεων και σημειώνω σε ποιο βαθμό βρίσκεται το καθένα:

α) Το πρόγραμμα της Πέμπτης είναι το πιο κουραστικό της εβδομάδας. (.....)

β) Η ασημένια αλυσίδα είναι φθηνότερη από τη χρυσή. (.....,))

γ) Το πακέτο είναι βαρύ. (.....)

δ) Αγοράσαμε την πιο παχιά γαλοπούλα. (.....)

ε) Το αυτοκίνητο του Κώστα είναι πιο ακριβό από του Μάκη. (.....)

στ) Η άσπρη ζακέτα μου είναι φαρδύτερη από την πράσινη. (.....)

ζ) Ο ουρανός είναι ξάστερος. (.....)

3. Σχηματίζω περιφραστικά τα παραθετικά των επιθέτων:

ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ	ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ
δίκαιος		
φαρδύς		
ευγενική		
φθινό		
σπάνια		
βαρύς		

4. Ξαναγράψω τις παρακάτω ελλειπτικές προτάσεις προσθέτοντας το ρήμα ή το υποκείμενο που ταιριάζει:

α) Κλειστά τα σχολεία. →

β) Παίζουμε; →

γ) Προσοχή, δαγκώνει! →

δ) Ώρα για διάβασμα. →

5. Λέω αλλιώς τις προτάσεις, ώστε να γίνουν ελλειπτικές:

α) Εγώ σου εύχομαι να έχεις καλή νύχτα! →

β) Εγώ σου εύχομαι χρόνια πολλά! →

γ) Εσύ να περάσεις καλά Χριστούγεννα! →

δ) Εσύ να έχεις καλή όρεξη! →

6. Γράφω τα αρκτικόλεξα:

Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων →

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών →

Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδας →

Αγροτική Τράπεζα Ελλάδας →

7. Αναλύω τα αρκτικόλεξα:

Ο.Ε.Δ.Β. →

Φ.Π.Α. →

Ο.Α.Ε.Δ. →

Ο.Α. →

ΕΛ.ΤΑ. →

Ε.Μ.Υ. →

ΕΛ.ΑΣ. →

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Ιστορίες του χειμώνα

Ο ΧΙΟΝΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Αντωνυμίες

- Οι λέξεις που μπαίνουν στη θέση των ονομάτων και μας δείχνουν σε ποιον αναφερόμαστε λέγονται **προσωπικές αντωνυμίες**.

Οι προσωπικές αντωνυμίες έχουν τους **δυνατούς** και τους **αδύνατους τύπους**:

Τους **δυνατούς τύπους** (εγώ, εσύ, αυτός-ή-ό, εμείς, εσείς, αυτοί-ές-ά) τους έχουμε συναντήσει και στην κλίση των ρημάτων.

Οι σύντομες μορφές των προσωπικών αντωνυμιών, δηλαδή, οι μονοσύλλαβες λέξεις **μου, σου, του, της, τον, τη(ν), το, με, σε, μας, σας, τους, τες, τα** λέγονται **αδύνατοι τύποι**.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Ονομ.	εγώ	εσύ	αυτός, -ή, -ό / τος, τη, το*
Γεν.	εμένα / μου	εσένα / σου	αυτού, -ής, -ού / του, της, του
Αιτ.	εμένα / με	εσένα / σε	αυτόν, -ή(ν), -ό / τον, τη(ν), το
Κλητ.	-	-	-

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	γ' πρόσωπο
Ονομ.	εμείς	εσείς	αυτοί, -ές, -ά / τοι, τες, τα*
Γεν.	εμάς / μας	εσάς / σας	αυτών / τους
Αιτ.	εμάς / μας	εσάς / σας	αυτούς, -ές, -ά/τους, τις/τες, τα
Κλητ.	-	-	-

ΠΡΟΣΟΧΗ! Οι αδύνατοι τύποι του γ' προσώπου είναι ίδιοι με το οριστικό άρθρο. Για να τους ξεχωρίζουμε πρέπει να θυμόμαστε ότι τα άρθρα συνοδεύουν ουσιαστικά και επίθετα, ενώ οι αντωνυμίες συνοδεύουν ρήματα.

π.χ. Δε βρίσκω **τον** γιατρό. (οριστικό άρθρο)
Τον βρήκες; (προσωπική αντωνυμία)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το «τις» μπαίνει μπροστά από το ρήμα, ενώ το «τες» το βάζουμε μετά από το ρήμα στην προστακτική.

π.χ. **Τις** άκουσα να τραγουδάνε.

Άκουσέ **τες** πόσο όμορφα τραγουδάνε!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώ τα ουσιαστικά και τους δυνατούς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας με τους αδύνατους τύπους:

- α) Άκουσα τον φίλο μου.
- β) Είδα τους γείτονες.
- γ) Εμάς κοίταξαν;
- δ) Εσένα χαιρέτησε.
- ε) Εσάς μάλωσε ο προπονητής;
- στ) Φώναξε αυτές να έρθουν εδώ.

2. Υπογραμμίζω τις προσωπικές αντωνυμίες των προτάσεων:

- α) Σε ρώτησα κάτι, αλλά εσύ δε μου απάντησες.
- β) Τα θυμάσαι αυτά τα παιδιά;
- γ) Να τους μιλάς ευγενικά.
- δ) Κοίταξέ τον προσεχτικά και πες μου τι παρατηρείς.
- ε) Εμείς κι εσείς είμαστε μια δυνατή ομάδα.
- στ) Άφησέ τες ήσυχες. Αρκετά τις ενόχλησες.
- ζ) Τις άφησα ήσυχες.

3. Γράφω την ερώτηση που ταιριάζει στην απάντηση χρησιμοποιώντας τις λέξεις «πώς» και «πού»:

-
- Χθες πήγαμε εκδρομή στο Ναύπλιο.
-
- Πέρασα πολύ όμορφα.

4. Μεταφέρω τις προτάσεις στον άλλο αριθμό:

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Εσύ απάντησες την ερώτηση.	
	Να δώσετε σε αυτούς τον φάκελο.
Εγώ μιλάω δυνατά	
	Αυτές ειδοποίησαν τον γιατρό.
Να πας εσύ, όχι αυτός.	
	Δώσαμε σε αυτούς τα πακέτα.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΧΙΟΝΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Προσωποποίηση** ονομάζεται το φαινόμενο που παρατηρούμε σε λογοτεχνικά κείμενα (παραμύθια, μύθους, ποίηση) κατά το οποίο ένα άψυχο αντικείμενο, ένα ζώο ή ένα στοιχείο της φύσης αποκτά ανθρώπινες ιδιότητες και μιλάει, κινείται, σκέφτεται και αισθάνεται.
π.χ. Κοιμούνται αμέτρητα σπαρτά.
κι όλο ονειρεύονται τα στάχια.
- Η ονομασία των συλλαβών μιας λέξης ξεκινάει πάντα από την τελευταία συλλαβή. Έτσι, η τελευταία συλλαβή ονομάζεται **λήγουσα**, η δεύτερη από το τέλος **παραλήγουσα** και η τρίτη **προπαραλήγουσα**. Οι επόμενες συλλαβές δεν έχουν ονομασία.
π.χ. νερό - λήγουσα
ελάφι - παραλήγουσα
οικογένεια - προπαραλήγουσα
- Ομοιοκαταληξία είναι το φαινόμενο που παρατηρούμε σε πολλά ποιήματα, όπου κάποιοι στίχοι μοιάζουν πολύ στην κατάληξή τους. Αυτοί οι στίχοι λέμε ότι ομοιοκαταληκτούν.

π.χ. Στη γη κατάλευκο **απλωμένο**
χιόνι **πολύ**.
Στη στέγη **κουρνιασμένο**
κάθε **πουλί**.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Ταξινομώ τις λέξεις ανάλογα με τη συλλαβή στην οποία τονίζονται:

*αεροπλάνο, αυτοκίνητο, τρένο, στάση, φανάρι, ταχύτητα, άμαξα,
μηχανή, λεωφορείο, βάρκα, φορτηγό, ταξί, ποδήλατο, κουτί,
όμορφη, παιδί, μωρό, φυλλάδιο*

Στη λήγουσα	Στην παραλήγουσα	Στην προπαραλήγουσα
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Γράφω κάθε λέξη στη σωστή στήλη:

*ροζ, καφέ, κόκκινο, μπλε, πορτοκαλί, μαύρο, μοβ, γαλάζιο,
κεραμυδί, πράσινο, λευκό, δαμασκηνή*

Μονοσύλλαβες	Δισύλλαβες	Τρισύλλαβες	Πολυσύλλαβες
.....
.....
.....

3. Χωρίζω σε συλλαβές τις παρακάτω λέξεις:

παππούς αρκούδα
ήλιος φεύγω
ζωγραφιά κουκουβάγια

4. Διαβάζω το παρακάτω ποίημα και βρίσκω τα ζευγάρια των λέξεων που ομοιοκαταληκτούν:

Έρχισε και μεγάλωνε το δροσερό κλωνάρι,
 και πλήθαινε στην ομορφιά, στη γνώση και στη χάρη.
 Και τ' όνομά τση το γλυκύ το λέγαν Αρετούσα,
 οι ομορφιές τση ήσαν πολλές, τα κάλλη τση ήσαν πλούσα.
 Χαριτωμένο θηλυκό τως το 'καμεν η Φύση,
 και σαν αυτή δεν ήτονε σ' Ανατολή και Δύση.
 Όλες τσι χάρες κι αρετές ήτονε στολισμένη,
 ευγενική και τακτική, πολλά χαριτωμένη.

Βιντσέντζος Κορνάρος, Ερωτόκριτος

..... -

..... -

..... -

..... -

5. Υπογραμμίζω τις φράσεις στις οποίες έχουμε προσωποποίηση:

Ο ήλιος, γελαστός, ξεπρόβαλε πίσω από τον λόφο. Τα παιδιά είδαν τον ήλιο και βγήκαν περίπατο στη φύση. Έτρεξαν στα χωράφια για να μαζέψουν λουλούδια. Κατάλευκες μαργαρίτες, κουνώντας με χάρη τα πέταλά τους, γνέφουν στους μικρούς εκδρομείς. Μια πεταλούδα παίζει με μια κατακόκκινη παπαρούνα. Οι μέλισσες, βιαστικές, επισκέπτονται τα άνθη και ρουφάνε λαίμαργα τον γλυκό χυμό

Ο ΕΓΩΙΣΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΑΣ

➤ **Αντωνυμίες** λέγονται οι λέξεις που μπαίνουν στη θέση ονομάτων.

Κτητικές αντωνυμίες λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι και είναι α) οι αδύνατοι τύποι: **μου, σου, του, της, μας, σας, τους** οι οποίοι ακολουθούν ονόματα και β) οι δυνατοί τύποι: **ο δικός μου, η δική μου, το δικό μου**.
π.χ. **το δικό μου βιβλίο** - **το βιβλίο μου**

Δυνατοί τύποι κτητικών αντωνυμιών

Ένας κτήτορας		
ο δικός μου	η δική μου	το δικό μου
ο δικός σου	η δική σου	το δικό σου
ο δικός του / της	η δική του / της	το δικό του / της

Πολλοί κτήτορες		
ο δικός μας / οι δικοί μας	η δική μας / οι δικές μας	το δικό μας / τα δικά μας
ο δικός σας / οι δικοί σας	η δική σας / οι δικές σας	το δικό σας / τα δικά σας
ο δικός τους οι δικοί τους	η δική τους / οι δικές τους	το δικό τους / τα δικά τους

➤ **Αντίθετες** λέξεις είναι αυτές που έχουν τελείως διαφορετική σημασία.

π.χ. αγοράζω ≠ πουλάω , ειρήνη ≠ πόλεμος

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Ξαναγράψω τις προτάσεις αντικαθιστώντας τους δυνατούς τύπους με τους αδύνατους των κτητικών αντωνυμιών και το αντίστροφο, όπως στο παράδειγμα:

ΔΥΝΑΤΟΙ ΤΥΠΟΙ	ΑΔΥΝΑΤΟΙ ΤΥΠΟΙ
Η <u>δική μου</u> τσάντα είναι πιο μεγάλη.	<i>Η τσάντα μου είναι πιο μεγάλη.</i>
	Μου είπε τα παράπονά <u>της</u> .
	Φάε το φαγητό <u>σου</u> .
Αυτό είναι το <u>δικό μου</u> μολύβι.	
	Σας είπε το πρόβλημά <u>της</u> ;
Η <u>δική τους</u> ομάδα είναι η καλύτερη.	
	Ξόδεψαν τα χρήματά <u>τους</u> .
Πάρε το <u>δικό σου</u> αυτοκίνητο.	
Οι <u>δικές της</u> ζωγραφιές είναι εντυπωσιακές.	
	Η Μαρία παίζει με τις κούκλες <u>της</u> .

2. Συμπληρώνω τις προτάσεις με το ουσιαστικό της παρένθεσης και την κτητική αντωνυμία που ταιριάζει:

- α. Μαζεύω , γιατί πάω ταξίδι. (βαλίτσα)
 β Δέσε , για να μην πέσεις. (κορδόνι)
 γ. Αυτό είναι και όχι το δικό σου. (βιβλίο)

δ. Ο καθένας είναι υπεύθυνος για
(πράγματα)

ε. Κάθε μάνα φροντίζει (παιδιά)

στ. Είναι και δε με αφορά. (υπόθεση)

3. Γράφω τις αντίθετες των παρακάτω λέξεων:

αρχή ≠ ανάβω ≠

γεμάτος ≠ αριστερά ≠

αύρος ≠ κερδίζω ≠

κερδίζω ≠ μέσα ≠

πιστός ≠ τύχη ≠

λύνω ≠ βιδώνω ≠

4. Γράφω για κάθε λέξη δύο παράγωγες, καθώς και δύο σύνθετες λέξεις που προκύπτουν από τις παρακάτω απλές:

	ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ	ΣΥΝΘΕΤΕΣ
φωνάζω
βροχή
πάγος

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Έλα στην παρέα μας

ΑΞΕΧΑΣΤΑ ΓΕΝΕΘΛΙΑ

Χρόνοι του ρήματος

- Ο μέλλοντας είναι ο χρόνος που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε κάτι που πρόκειται να συμβεί κάποια στιγμή στο μέλλον.

Όταν μιλάμε για κάτι που **θα γίνεται στο μέλλον συνέχεια ή επαναλαμβανόμενα**, χρησιμοποιούμε τον **εξακολουθητικό μέλλοντα**.

π.χ. Όταν κλείσει το σχολείο, **θα παίζω συνέχεια** με τους φίλους μου. (συνέχεια στο μέλλον)

Όταν κλείσει το σχολείο, **θα παίζω** μπάσκετ με τους φίλους μου κάθε μέρα. (επαναλαμβανόμενα στο μέλλον)

Όταν μιλάμε για κάτι που **θα γίνει στο μέλλον για μια στιγμή**, χρησιμοποιούμε τον **συνοπτικό (ή στιγμιαίο) μέλλοντα**.

π.χ. Αύριο **θα ξυπνήσω** νωρίς.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

- Ο εξακολουθητικός μέλλοντας σχηματίζεται από το **θα** και το ρήμα όπως είναι στον ενεστώτα. (π.χ. **θα** γράφω)
- Ο στιγμιαίος μέλλοντας σχηματίζεται από το **θα** και το ρήμα με την κατάληξη **-σω**. Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-χω** σχηματίζουν τον στιγμιαίο μέλλοντα σε **-ξω** (θα τρέξω) και τα ρήματα που τελειώνουν σε **-πω, -βω, -φω, -πτω** σχηματίζουν τον στιγμιαίο μέλλοντα σε **-ψω** (θα λείψω, θα ράψω, θα βάψω, θα βλάψω). Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-ζω** σχηματίζουν τον στιγμιαίο μέλλοντα σε **-ξω** (θα παίξω) ή σε **-σω** (θα χτίσω).

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΕΞΑΚ. ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
αγοράζω	θα αγοράζω
αγοράζεις	θα αγοράζεις
αγοράζει	θα αγοράζει
αγοράζουμε	θα αγοράζουμε
αγοράζετε	θα αγοράζετε
αγοράζουν(ε)	θα αγοράζουν(ε)

ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΠΤ. ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
αγόρασα	θα αγοράσω
αγόρασες	θα αγοράσεις
αγόρασε	θα αγοράσει
αγόρασαμε	θα αγοράσουμε
αγόρασατε	θα αγοράσετε
αγόρασαν / αγόρασανε	θα αγοράσουν(ε)

Ρήματα γνώμης

«Ρήματα γνώμης» είναι αυτά που χρησιμοποιούμε όταν εκφράζουμε την προσωπική μας γνώμη ή άποψη.

π.χ. **Πιστεύω** ότι πρέπει να απαγορευτεί το κάπνισμα σε δημόσιους χώρους. / **Νομίζω** πως αρχίζει η ταινία.

Θεωρώ πως για όλα φταίει ο Θωμάς.

Όταν χρησιμοποιούμε ρήματα, προκειμένου να εκφράσουμε τη γνώμη μας, πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα ακόλουθα βήματα:

Βήματα

1. Εκφράζω την άποψή μου.
2. Προβάλλω ένα επιχείρημα που να την ενισχύει (χρησιμοποιώντας τους συνδέσμους: διότι, επειδή, γιατί).
3. Καταλήγω σ' ένα συμπέρασμα (επομένως, γι' αυτό, άρα, λοιπόν).

Παράδειγμα

Νομίζω ότι πρέπει όλοι μας να προστατεύουμε τα ζώα, διότι είναι και αυτά κομμάτια της αλυσίδας της φύσης και αν χαθεί ένας κρίκος, καταστρέφεται όλη η αλυσίδα. Επομένως, όταν προστατεύουμε τα ζώα, είναι σαν να προστατεύουμε τη Γη μας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σχηματίζω τους χρόνους των παρακάτω ρημάτων:

Ενεστώτας	Αόριστος	Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Συνοπτικός Μέλλοντας
δίνω			
πιστεύω			
ψάχνω			
φορτώνω			
μυρίζω			
σκάβω			

2. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων βάζοντας τα ρήματα της παρένθεσης στο σωστό πρόσωπο του εξακολουθητικού μέλλοντα:

- Το απόγευμα ο δάσκαλος (διορθώνω) τα γραπτά των μαθητών του.
- (προχωρώ) σιγά σιγά, γιατί υπάρχουν εμπόδια στον δρόμο μας.
- Μόλις μάθει πόσα κέρδισε, (τρίβω) τα χέρια του.
- Πόσες μέρες ακόμα (γκρεμίζω) οι εργάτες το διπλανό κτίριο;
- Χάρηκαν τόσο πολύ με την επιτυχία του, που οι συγγενείς του (γλεντώ) τρεις μέρες στο χωριό.

3. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων βάζοντας τα ρήματα της παρένθεσης στο σωστό πρόσωπο του συνοπτικού μέλλοντα:

- (βάζω) τα δυνατά του για να τα καταφέρει.
- (καταλαβαίνω) τι έγινε, όταν διαβάσεις το σημείωμα.
- (τελειώνω) Πότε οι εργάτες το χτίσιμο του σπιτιού;
- (βαφτίζω) Η Μαρία και ο Κώστας το μωρό τους την επόμενη Κυριακή.
- (γεννώ) Η Αμαλία σε δύο μέρες.
- (συζητώ) Όταν επιστρέψω, για το θέμα αυτό.

4. Μεταφέρω τις προτάσεις στον εξακολουθητικό και στον συνοπτικό μέλλοντα:

α) Τα αγόρια παίζουν ποδόσφαιρο και τα κορίτσια τρέχουν στην αυλή.

(Εξ. Μ.)

.....

(Συν. Μ.....

.....

β) Η Αντωνία στρώνει το κρεβάτι και συμμαζεύει τα πράγματά της.

(Εξ. Μ.)

.....

(Συν. Μ.)

.....

γ) Οι πυροσβέστες πηγαίνουν στο δάσος και σβήνουν τη φωτιά.

(Εξ. Μ.)

.....

(Συν. Μ.)

.....

5. Κλίνω τα παρακάτω ρήματα:

Ενεστώτας	Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Συνοπτικός Μέλλοντας
ποτίζω		

Ενεστώτας	Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Συνοπτικός Μέλλοντας
χορεύω		

6. Συμπληρώνω το κείμενο με τους μέλλοντες των ρημάτων στον σωστό τύπο (συνοπτικός ή εξακολουθητικός):

Τελικά, δεν ήταν τόσο δύσκολο να πείσω τους γονείς μου για το πάρτι γενεθλίων μου σ' έναν παιδότοπο! Το επόμενο Σάββατο το μεσημέρι, λοιπόν, (μαζεύω, στιγμ. μέλλοντας) όλους τους φίλους και τους συμμαθητές μου, και (γιορτάζω, στιγμ. μέλλοντας) όλοι μαζί τα γενέθλιά μου. Ο παιδότοπος (έχω, εξακολ. μέλλοντας) κλόουν, που μας (μαγεύω, στιγμ. μέλλοντας) με τα παιχνίδια του. Ακόμη, (δοκιμάζω, στιγμ. μέλλοντας) νόστιμες λιχουδιές και (κόβω, στιγμ. μέλλοντας) την τούρτα. Το πάρτι (τελειώνω, στιγμ. μέλλοντας) με πολύ χορό και τραγούδι! σας (περιμένω, εξακολ. μέλλοντας) όλους εκεί!

ΜΙΚΡΟΜΑΓΕΙΡΕΜΑΤΑ

Εγκλίσεις

- Ανάλογα με το τι θέλουμε να εκφράσουμε κάθε φορά, χρησιμοποιούμε διαφορετικούς τύπους του ρήματος, τις **εγκλίσεις**. Τα ρήματα που έχουμε δει ως τώρα βρίσκονται σε **οριστική έγκλιση**, η οποία δηλώνει κάτι **βέβαιο, πραγματικό**.
- Όταν θέλουμε να **προστάξουμε** κάποιον να κάνει κάτι, τότε χρησιμοποιούμε **προστακτική έγκλιση** (π.χ. Κλείσε το παράθυρο).
- Η προστακτική του ενεστώτα στην ενεργητική φωνή σχηματίζεται αν προσθέσουμε στο θέμα του ρήματος τις καταλήξεις **-ε, -ετε** (π.χ. διάβαζε - διαβάσετε).
- Η προστακτική του αορίστου στην ενεργητική φωνή σχηματίζεται αν προσθέσουμε στο θέμα του ρήματος τις καταλήξεις **-σε, -στε ή -ψε, -ψτε ή -ξε, -ξτε**.
π.χ. λύσε - λύστε, βάψε - βάψτε, τρέξε - τρέξτε

Επιρρήματα

- **Χρονικά** λέγονται τα **επιρρήματα** που συνοδεύουν το ρήμα και μας δίνουν πληροφορίες για τη **χρονική στιγμή** που γίνεται κάτι. Τα επιρρήματα αυτά απαντούν στην ερώτηση «**πότε;**» και είναι τα ακόλουθα: **ώρα, μετά, πριν, ποτέ, αύριο, χθες, σήμερα, πρώτα, ύστερα, έπειτα, συχνά, σπάνια, κάποτε, πια κ.ά.**
π.χ. **Αύριο** θα πάμε εκδρομή.
- **Τροπικά** λέγονται τα **επιρρήματα** που συνοδεύουν το ρήμα και δείχνουν τον **τρόπο** με τον οποίο γίνεται κάτι. Τα επιρρήματα αυτά απαντούν στην ερώτηση «**πώς;**» και είναι τα ακόλουθα: **όπως, έτσι, αλλιώς, μαζί, μόνο, γρήγορα, ευτυχώς, δυστυχώς, δίκαια, άδικα, καλώς, κακώς** και όλες οι λέξεις

που παράγονται από επίθετα, λήγουν σε **-ως** και **-α** και φανερώνουν **τρόπο**.

π.χ. Μη συμπεριφέρεσαι έτσι, γιατί θα σε τιμωρήσω.

Ευτυχώς που δεν ξέχασα την ομπρέλα μου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σχηματίζω την προστακτική ενεστώτα και αορίστου στο β' ενικό και β' πληθυντικό, όπως στο παράδειγμα:

ΡΗΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΤ. ΕΝΕΣΤΩΤΑ	ΠΡΟΣΤ. ΑΟΡΙΣΤΟΥ
λύνω	λύνε - λύνετε	λύσε - λύστε
ζωγραφίζω		
αφήνω		
δανείζω		
στρώνω		
αθροίζω		
χτίζω		
κλείνω		
κόβω		
ρίχνω		
ανακατεύω		

2. Στο παρακάτω κείμενο συμπληρώνω στο κατάλληλο πρόσωπο την προστακτική αορίστου του ρήματος που βρίσκεται στην παρένθεση:

Εσύ, Άλκη, (ποτίζω) τα λουλούδια. Εσύ, Δανάη, (σκαλίζω) τα παρτέρια. Εσείς, Λεωνίδα και Μέλπω, (μαζεύω) τα πεσμένα φύλλα. Εσείς, Μάκη και Γεωργία, (καθαρίζω) τους διαδρόμους του κήπου. Εσύ, Χρυσόστομε, (τρίβω) με τη βούρτσα τις λερωμένες πέτρες του σιντριβανιού κι εσύ, Αντιγόνη, (διαλέγω) τα καλύτερα τριαντάφυλλα, για να φτιάξουμε μια ωραία ανθοδέσμη για τη δασκάλα μας.

3. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων βάζοντας τα ρήματα της παρένθεσης στην προστακτική αορίστου και στο πρόσωπο που ζητείται:

- (β' πληθ.) (σταματώ) πια να τσακώνεστε.
- (β' πληθ.) (προχωρώ) όλοι μαζί ένα βήμα μπροστά.
- (β' εν.) (βάζω) τα δυνατά σου για να τα καταφέρεις.
- (β' εν.) (μαθαίνω) να διαβάζεις σωστά.
- (β' εν.) (παίρνω) τα παιδιά και (β' πληθ.) (μπαίνω) μέσα στο σπίτι, γιατί θα βρέξει.
- (β' πληθ.) « (προστατεύω) το περιβάλλον» λέει η πινακίδα.
- (β' πληθ.) (αρχίζω) να λύνετε τις ασκήσεις.

4. Μεταφέρω τα ρήματα των προτάσεων στον άλλο αριθμό, κάνοντας και ό,τι αλλαγές χρειάζονται:

⇒ Φέρε μου μια σοκολάτα.

Φέρτε μου μια σοκολάτα.

⇒ Έχετε τον νου σας στο φαγητό.

.....

⇒ Μαζέψτε τα πράγματά σας και συγυρίστε το δωμάτιό σας.

.....

⇒ Τακτοποίησε λιγάκι το γραφείο σου.

.....

⇒ Αγοράστε μια καινούρια λάμπα.

.....

5. Ξαναγράψω τις προτάσεις βάζοντας τα ρήματα στην προστακτική:

α. Μπορείς να μου φέρεις ένα μολύβι; →

β. Σου είναι εύκολο να γράψεις έναν αριθμό;

.....

γ. Να ρίχνετε αργά αργά το αλεύρι. →

δ. Να κλίνετε τα ουσιαστικά. →

ε. Μπορείς να αλλάξεις κανάλι; →

στ. Θα μου δώσετε το αλάτι; →

ζ. Να λύσετε την άσκηση. →

6. Υπογραμμίζω τα επιρρήματα στις παρακάτω προτάσεις και μετά τα γράφω στην ομάδα που ταιριάζουν:

- α) Κάποτε περνούσε συχνά από το σπίτι και τα λέγαμε. Τώρα πια τον βλέπουμε σπάνια.
- β) - Πότε φεύγεις για το νησί;
- Νωρίς το απόγευμα.
- γ) - Πώς αισθάνεσαι σήμερα;
- Αρκετά καλά, ευχαριστώ.
- δ) Η Μαριάννα τρέχει γρήγορα.
- ε) Είπε ότι θα έρθει αύριο, αλλά ήρθε σήμερα.
- στ) Στο μπαλκόνι κυματίζει περήφανα η ελληνική σημαία.
- ζ) Ευτυχώς που γνώριζε τον δρόμο και δε φτάσαμε αργά.
- η) Τα Μαθηματικά σήμερα είναι δύσκολα.

Χρονικά επιρρήματα:

.....

Τροπικά επιρρήματα:

.....

ΦΤΙΑΧΝΟΥΜΕ ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Σύνθετη** λέξη είναι αυτή που φτιάχνεται από δύο ή και τρεις λέξεις, που λέγονται **συνθετικά**.

π.χ. **νυχτοπούλι** → νύχτα + πουλί
(α' συνθετικό) (β' συνθετικό)

Οι λέξεις που **δεν είναι σύνθετες** λέγονται **απλές**.

π.χ. χρώμα (**απλή λέξη**) / πολύχρωμος (**σύνθετη λέξη**)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις:

ανοιχτή + καρδιά =

γαλανή + λευκή =

φτωχή + γειτονιά =

κυνηγώ + σκυλί =

μπαίνω + βγαίνω =

ρύζι + γάλα =

αλάτι + πιπέρι =

τρέμω + σβήνω =

2. Χωρίζω τις παρακάτω σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους:

χιονοπόλεμος = +

τραπεζομάντιλο = +

ανοιγοκλείνω = +

ποντικοπαγίδα = +

αγριάνθρωπος = +

πηγαινοέρχομαι = +

3. Σχηματίζω σύνθετες λέξεις και συμπληρώνω τις προτάσεις:

(ανάβουν + σβήνουν, χιόνι + άνθρωπος, Σάββατο + Κυριακή, μαχαίρια + πιρούνια, παιδί + τόπος, γαλανή + λευκή)

- Όταν σταμάτησε να χιονίζει, τα παιδιά βγήκαν στην αυλή και έφτιαξαν έναν
- Η ελληνική σημαία είναι
- Χθες το βράδυ έβρεχε τόσο δυνατά, που άρχισαν να τα φώτα.
- Κοντά στο σπίτι μου υπάρχει ένας, στον οποίο πηγαίνω και παίζω με τους φίλους μου.
- Το Θα πάμε εκδρομή στο Ναύπλιο.
- Μαρία, βάλε τα στο τραπέζι.

4. Γράφω με μια σύνθετη λέξη πώς λέγεται:

ο μαύρος πίνακας :

το δοχείο για τις στάχτες :

η φωλιά του αετού :

το βασίλειο του ήλιου :

το ποτήρι του κρασιού :

το δοχείο για τα λουλούδια (άνθη) :

5. Συμπληρώνω τις παρακάτω προσκλήσεις:

Πρόσκληση σε πάρτι

Πρόσκληση σε βάφτιση

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΕΛΤΟΝ

➤ Συγγενικές λέξεις

Συγγενικές λέγονται οι λέξεις που έχουν ένα κομμάτι τους ίδιο και όλες μαζί αποτελούν μια οικογένεια λέξεων.

π.χ. γεννώ - γέννηση - γενέθλια - γένος

➤ Λέξεις με δύο τόνους

Κάποιες φορές οι λέξεις παίρνουν **δύο τόνους**. Αυτό συμβαίνει όταν η λέξη τονίζεται στην προπαραλήγουσα και ακολουθεί μία απ' τις κτητικές αντωνυμίες (μου, σου, του, της, μας, σας, τους).

π.χ. ο δάσκαλος αλλά ο δάσκαλός μου

➤ Σύνθετες λέξεις με το αχώριστο μόριο -ξε

Πολλές φορές σχηματίζουμε σύνθετες λέξεις αν προσθέσουμε το αχώριστο μόριο **-ξε** πριν από την αρχική συλλαβή της απλής λέξης. Σε αυτή την περίπτωση, τις περισσότερες φορές η καινούρια λέξη αποκτά την ακριβώς **αντίθετη σημασία**.

π.χ. βάφω - ξεβάφω

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω τα ουδέτερα ουσιαστικά που παράγονται από τα παρακάτω ρήματα:

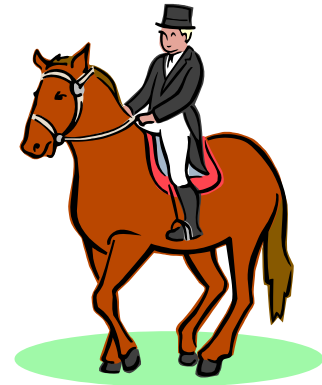
φορτώνω	στολίζω
τρέχω	καρφώνω
στρώνω	ξυπνώ
γράφω	παίζω

2. Σχηματίζω σύνθετες λέξεις με τα αχώριστα μόρια:

- ξε	-α ή -αν
πουλώ :	κινητός :
βιδώνω :	ήσυχος :
στρώνω :	κατάλληλος:
κρεμώ :	ίσος :

3. Τονίζω τις λέξεις:

το αλογο μου	η καρεκλα μου
το τετραδιο μου	το ελατο μας
το караβι σας	το παντελονι του
η μαθητρια της	το βασανο μου
το ημερολογιο τους	ο ανθρωπος σας

4. Γράφω λέξεις της ίδιας οικογένειας:

εργάζομαι:

.....

κυνηγώ:

.....

5. Τονίζω τις λέξεις του κειμένου:

Το διαμαντι είναι ένα πολυτιμο είδος ορυκτου ανθρακα. Σε μια ιδιοτητα του, στη σκληροτητα του, οφειλεται η ονομασια του, «αδαμαντας», δηλαδη αυτος που δε δαμαζεται. Λογω της καθαροτητας του το διαμαντι χρησιμοποιειται στην κατασκευη πολυτιμων λιθων. Λογω της σκληροτητας του χρησιμοποιειται στην κατασκευη κοπτικων εργαλειων και γεωτρυπανων.

6. Φτιάχνω τις οικογένειες των παρακάτω λέξεων:

φως	
απλές	σύνθετες

φίλος	
απλές	σύνθετες

παγώνω	
απλές	σύνθετες

ΤΟ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ ΛΙΒΑΔΙ

Τα σημεία στίξης

- **Σημεία στίξης** είναι τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στον γραπτό λόγο, όπως η παύλα (-), το ερωτηματικό (:), το θαυμαστικό (!), η τελεία (.), το κόμμα (,), τα αποσιωπητικά (...) κλπ.

Η παύλα (-) χρησιμοποιείται στον διάλογο και μπαίνει μπροστά από τα λόγια κάποιου.

- π.χ. - Καλημέρα, κυρία.
- Καλημέρα, Αννούλα.

Το ερωτηματικό (:) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης όταν ρωτάμε.

- π.χ. Τι ώρα χτυπάει το κουδούνι;

Το θαυμαστικό (!) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης για να δείξει θαυμασμό, περιέργεια, έκπληξη, διαταγή, απαγόρευση ή όταν μιλάμε για κάτι παράξενο ή σπάνιο.

- π.χ. Τι ωραία παπούτσια!
Προσοχή! Έργα στον δρόμο!

- Οι ερωτηματικές λέξεις **πώς** και **πού** τονίζονται όταν ρωτάνε ή όταν εκφράζουν ερώτηση.

ΠΡΟΣΟΧΗ! Δεν πρέπει να τις μπερδεύουμε με τον ειδικό σύνδεσμο πως και τον αναφορικό σύνδεσμο που.

- π.χ. **Πού** είναι το μολύβι μου;
Ρώτησα τη μαμά **πού** είναι η φόρμα μου.
Χάρηκα που πέρασες στις εξετάσεις.

Πώς ήταν η ταινία;

Απορώ **πώς** θυμάται τόσα πράγματα...

Ξέρω πως έχεις διαβάσει πολλά βιβλία.

- **Απλή πρόταση** λέγεται μια ομάδα λέξεων που μας δίνει ολοκληρωμένο νόημα.
π.χ. Ο μαθητής διαβάζει τα μαθήματά του.

Η απλή πρόταση μπορεί να έχει τις παρακάτω μορφές:

α) Υποκείμενο + Ρήμα

π.χ. Τα παιδιά παίζουν.

β) Υποκείμενο + Ρήμα + Αντικείμενο

π.χ. Ο Μάριος λύνει τα προβλήματα.

γ) Υποκείμενο + Ρήμα + Κατηγορούμενο

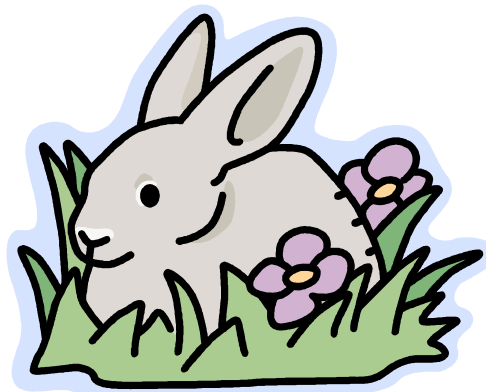
π.χ. Η Κατερίνα είναι όμορφη.

- **Επαυξημένες** λέγονται οι προτάσεις οι οποίες εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο ή κατηγορούμενο) συμπληρώνονται και από άλλους προσδιορισμούς (επίθετα, επιρρήματα κλπ.) που λέγονται δευτερεύοντες όροι της πρότασης.

π.χ. Ο ιδιοκτήτης λείπει. (απλή)

Ο ιδιοκτήτης του σπιτιού λείπει στο εξωτερικό. (επαυξημένη)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μετατρέπω τις απλές προτάσεις σε επαυξημένες:

α) Ο υπολογιστής χάλασε.
.....

β) Το μωρό κοιμάται.
.....

γ) Τα παιδιά ζωγραφίζουν.
.....

2. Μετατρέπω τις επαυξημένες προτάσεις σε απλές:

α) Η καλή μας η μαμά φτιάχνει μουςακά.
.....

β) Ο Βασίλης κλαίει εύκολα.
.....

γ) Ο ήλιος λάμπει στα βουνά και στους κάμπους.
.....

3. Βάζω ερωτηματικό, τελεία ή θαυμαστικό στις παρακάτω προτάσεις:

α) Ο γιος του μυλωνά περπατούσε ολομόναχος στο δάσος

β) Γιατί τρέχεις Πού θες να πας

γ) Συγχαρητήρια Πήρες το πρώτο βραβείο

δ) Μπράβο Τα κατάφερες Πόσες ώρες διάβαζες

ε) Τι όμορφο διήγημα Το ακούς και χαίρεσαι

4. Σημειώνω αν οι προτάσεις είναι απλές ή επαυξημένες:

- Το μωρό κλαίει. (.....)
- Η Ασπασία γέννησε ένα πανέμορφο μωρό. (.....)
- Οι μαθητές διαβάζουν πολλά λογοτεχνικά βιβλία. (.....)
- Ο Μίλτος διαβάζει. (.....)
- Τα ξαδέρφια μου θα κάνουν ένα ταξίδι. (.....)

5. Τροπικό ή χρονικό επίρρημα; Κάνω την αντιστοίχιση:

ευγενικά ·	
αύριο ·	· τροπικό επίρρημα
κάποτε ·	
έξυπνα ·	
σωστά ·	· χρονικό επίρρημα
νωρίς ·	

6. Διαβάζω το κείμενο και γράφω τον διάλογο που νομίζω ότι ταιριάζει (δεν ξεχνώ την παύλα):

Ο Παύλος ρώτησε τον Σταμάτη αν θα επισκεφτούν τον Παναγιώτη που είναι άρρωστος. Ο Σταμάτης τού απάντησε ότι έτσι έπρεπε να κάνουν. Ο Παύλος ξαναρώτησε τι δώρο πρέπει να του αγοράσουν και ο φίλος του του απάντησε πως θα ήταν καλύτερο να του πάνε λίγα φρούτα. Ο Παύλος συμφώνησε και πρότεινε να αγοράσουν πορτοκάλια που έχουν βιταμίνη C, η οποία βοηθάει στην άμυνα του οργανισμού. Ο Σταμάτης δεν είχε αντίρρηση και ξεκίνησαν.

.....

.....

.....

.....

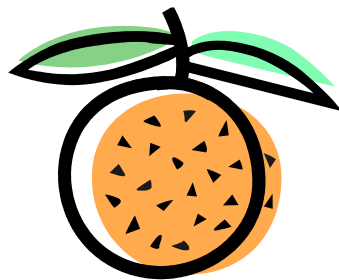
.....

.....

.....

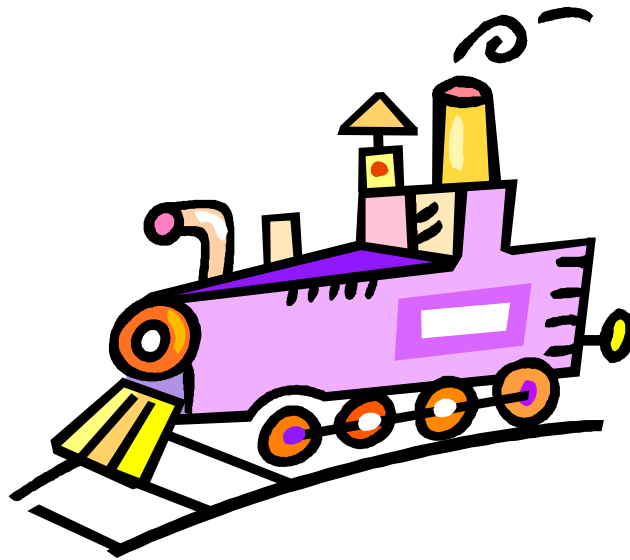
.....

.....

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Άνθρωποι και μηχανές

ΦΤΙΑΞΕ ΜΟΥ ΕΝΑΝ ΣΙΔΕΡΕΝΙΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

➤ **ΘΥΜΟΜΑΣΤΕ:**

Το **οριστικό άρθρο** το χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για κάτι **συγκεκριμένο**, ενώ το **αόριστο άρθρο** το χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε για κάτι **μη συγκεκριμένο**.

π.χ. Ο Νίκος αρρώστησε. (οριστικό)

Ένας φίλος αρρώστησε. (αόριστο)

- Συχνά μπερδεύουμε το οριστικό άρθρο με τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας. Για να τα ξεχωρίζουμε, πρέπει να θυμόμαστε ότι το άρθρο συνοδεύεται από ουσιαστικό ή επίθετο, ενώ η προσωπική αντωνυμία βρίσκεται πριν ή μετά από το ρήμα.

π.χ. Πήρε το τετράδιο της Μαρίας. (οριστικό άρθρο)

Της πήρε το τετράδιο. (προσωπική αντωνυμία)

- **Επίθετα** είναι οι λέξεις που έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο) και δηλώνουν μια ιδιότητα των ουσιαστικών. Πολλές φορές παράγονται από ρήματα και ουσιαστικά με διάφορες καταλήξεις, όπως:

Ρήμα	Παράγωγο επίθετο	Ουσιαστικό	Παράγωγο επίθετο
ενοχλώ	ενοχλητικός, -ή, -ό	ασήμι	ασημένιος, -α, -ο
προσθέτω	προσθετός, -α, -ο	Ισπανία	ισπανικός, -ή, -ό
καλλιεργώ	καλλιεργήσιμος, -η-ο	χαρτί	χάρτινος, -η, -ο
αγαπώ	αγαπητός, -ή, -ό	βροχή	βροχερός, -ή, -ό
καπνίζω	καπνιστός, -ή, -ό	μετάξι	μεταξωτός, -ή, -ό

Τα **επίθετα** κλίνονται όπως και τα ουσιαστικά και βρίσκονται στο **ίδιο γένος και αριθμό με τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.**

π.χ. της άσπρης αρκούδας, των γυμνών κλαδιών κλπ.

Τα **επίθετα**, όταν κλίνονται, **τονίζονται στην ίδια συλλαβή**, δηλαδή **δεν αλλάζουν τον τόνο τους** σε καμιά περίπτωση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις **ξεχωρίζω το οριστικό άρθρο από τους αδύνατους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας:**

α) Αυτό το τραγούδι το ξέρω. (..... -)

β) Όταν κάνεις την άσκηση, να την δείξεις στη δασκάλα σου.

(..... -)

γ) Του ζήτησε βοήθεια κι εκείνος του αρνήθηκε.

(..... -)

δ) Τα λόγια που είπες να τα πάρεις πίσω.

(..... -)

2. Συμπληρώνω τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του οριστικού ή του αόριστου άρθρου:

..... φορά κι καιρό αλεπού είδε
 κοτέτσι μπαρμπα- Παντελή και πονηρή ιδέα
 τρύπωσε στο μυαλό της. «Να ευκαιρία μου να γεμίσω
 στομάχι μου!» σκέφτηκε και άρπαξε πρώτη
 κοτούλα που είδε μπροστά της. μπαρμπα-Παντελής
 όμως, που ήταν έτοιμος για τέτοια πονηριά
 αλεπούς, φρόντισε να της δώσει καλό μάθημα.
 κόκκινο πιπέρι που είχαν πάνω τους πούπουλα
 κοτούλας θα το θυμάται για καιρό πονηρή αλεπουδίτσα!

3. Αντικαθιστώ τις υπογραμμισμένες φράσεις με τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας:

α) Βοηθάει τον αδελφό της στα μαθήματα.

.....

β) Κάλεσε τους συμμαθητές του στα γενέθλιά του.

.....

γ) Ποτίζει τα λουλούδια καθημερινά.

.....

δ) Είδα την Ελένη να τρέχει.

.....

4. Ξαναγράφω τις προτάσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες φράσεις με το κατάλληλο επίθετο:

Η πόρτα είναι από ξύλο. →

Το βάζο είναι από γυαλί. →

Η μπλούζα είναι από μαλλί. →

Τα ποτήρια είναι από πλαστικό. →

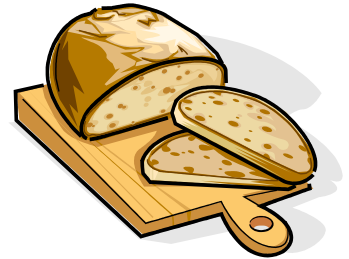
5. Γράφω τα επίθετα που παράγονται από τα παρακάτω ουσιαστικά:

		-ωτός			-ινος
χνούδι	→		ξύλο	→	
τρίχα	→		πανί	→	
βίδα	→		μάρμαρο	→	

		-ερός			-ιος
βροχή	→		τρύπα	→	
μύτη	→		τιμή	→	
πάγος	→		αξία	→	

6. Αντικαθιστώ τα επίθετα, όπως στο παράδειγμα:

- πήλινο τασάκι → τασάκι από πηλό
 σταρένιο ψωμί →
 γυάλινη κανάτα →
 ξύλινη σκάλα →
 πάνινη τσάντα →
 μάλλινη κάλτσα →

7. Ξαναγράφω τις προτάσεις, προσθέτοντας ένα παράγωγο επίθετο από τη λέξη της παρένθεσης, όπως στο παράδειγμα:

α. Σήμερα έλαβα μια κάρτα. (εύχομαι)
 Σήμερα έλαβα μια ευχετήρια κάρτα.

β. Φοράει ένα υπέροχο δαχτυλίδι. (ασήμι)

.....

γ. Τι όμορφο πρωινό! (άνοιξη)

.....

ΜΗΧΑΝΕΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Ο **παρατατικός** είναι ο χρόνος που δείχνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν για πολλή ώρα, δηλαδή, είχε διάρκεια ή επαναλαμβανόταν.
π.χ. Χθες **έπαιζα** όλη μέρα με τους φίλους μου.
- Όπως έχουμε δει, τα ρήματα έχουν διάφορους τύπους που ονομάζονται **εγκλίσεις**. Η έγκλιση του ρήματος που δηλώνει **προσταγή** λέγεται **προστακτική**.
π.χ. **Φτιάξε** το δωμάτιό σου.
- Η **προστακτική αορίστου** των ομαλών ρημάτων σχηματίζεται όταν προσθέσουμε στο θέμα του ρήματος τις καταλήξεις **-σε, -στε ή -ψε, -ψτε ή -ξε, -ξτε**.
π.χ. λύσε - λύστε, γράψε - γράψτε, τρέξε - τρέξτε

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά, βάζοντας τα ρήματα των παρενθέσεων στον παρατατικό και στο κατάλληλο πρόσωπο:

Το περασμένο καλοκαίρι ο κυρ Κώστας
 (ξυπνώ) νωρίς, (φτιάχνω) το καφεδάκι του και το
 (πίνω) απολαμβάνοντας τον κήπο με τα λουλούδια
 του. Μετά (παίρνω) το καλάμι και τα σύνεργά του και
 (πηγαίνω) στη θάλασσα. (βάζω) το
 δόλωμα στο αγκίστρι, το (ρίχνω) στο νερό και
 (περιμένω) ακόμα και ώρες μέχρι να τσιμπήσει
 κάποιο ψάρι. Όταν (βλέπω) το καλάμι να
 κουνιέται, το (τραβώ) έξω με δύναμη.
 Πολλές φορές (γυρνώ) στο σπίτι με το καλάθι
 γεμάτο και άλλοτε δεν (πιάνω) ούτε ένα ψαράκι.

2. Συμπληρώνω τα κενά, βάζοντας το κατάλληλο ρήμα από το παρακάτω πλαίσιο στον παρατατικό και στο σωστό πρόσωπο:

- Όλο το βράδυ σου
- Ο πολιτικός το συγκεντρωμένο πλήθος.
- Όση ώρα η μητέρα, τα παιδιά, ενώ η γιαγιά τις κάλτσες της.
- Οι γονείς του δε συχνά νέα του και γι' αυτό
- Τα παιδιά τα χέρια τους και δυνατά.
- Ο Τάσος από τους υπόλοιπους μαθητές.
- Όταν η θεία ζούσε στην Αμερική, μας χριστουγεννιάτικες κάρτες.

ράβω, χτυπώ,
τηλεφωνώ,
στέλνω,
μαγειρεύω,
χαιρετώ,
μαθαίνω,
φωνάζω,
διαβάζω,
ανησυχώ,
ξεχωρίζω

3. Μεταφέρω τις παρακάτω φράσεις στον άλλο αριθμό:

- Πέταξε τα σκουπίδια!
.....
- Σταμάτα να μιλάς συνέχεια.
.....
- Υπογραμμίστε τα ρήματα του κειμένου.
.....
- Βάλε τα πράγματα στο αυτοκίνητο.
.....

4. Μεταφέρω τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων στην προστακτική αορίστου:

- Απλώνεις τα ρούχα.

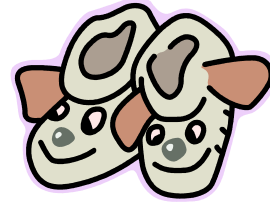
.....

- Δένετε τα κορδόνια σας.

.....

- Κόβεις μια φέτα ψωμί.

.....

5. Γράφω πώς ακριβώς είπε τα παρακάτω λόγια ο δάσκαλος στον Κώστα:

Ο δάσκαλος είπε στον Κώστα να ξύσει το μολύβι του, να ανοίξει το τετράδιο της ορθογραφίας, να κρύψει την προηγούμενη σελίδα και να γράψει ό,τι θυμάται. Στη συνέχεια, να το ξαναδιαβάσει και να διορθώσει τα λάθη του.

- Κώστα, ξύσε

.....

.....

.....

ΤΟ ΗΛΙΑΚΟ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Όταν θέλουμε να κατατάξουμε κάποιες λέξεις σε **αλφαβητική σειρά**, ελέγχουμε το πρώτο γράμμα κάθε λέξης.
π.χ. βιβλίο - μπάλα - ρολόι - τετράδιο

Στην περίπτωση που κάποιες λέξεις έχουν το ίδιο αρχικό γράμμα, **ελέγχουμε το δεύτερο**. Αν κι αυτό είναι ίδιο, ελέγχουμε το τρίτο και συνεχίζουμε έτσι αν τα πρώτα γράμματα των λέξεων συμπίπτουν.

π.χ. άστρα - αστροναύτης - αστροφεγγιά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω σε αλφαβητική σειρά τις λέξεις:

α) μηχανή, συνεργείο, μηχάνημα, σίδηρο, μηχανικός

.....

β) οδηγώ, συμβουλεύω, οδηγία, σύμβουλος

.....

γ) στρώμα, στέμμα, στρίβω, στρώνω, στρέφω

.....

δ) γράφω, γραπτός, γραφή, γραμμένος, γράψιμο

.....

ε) πλένω, πλύσιμο, άπλυτος, πλύθηκα, πλάκα

.....

ΣΤΟ ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ

- Οι **μετοχές ενεργητικής φωνής** φανερώνουν τρόπο και τελειώνουν σε **-οντας** και **-ώντας**. Όταν τονίζεται το (ο) γράφεται με ωμέγα (**-ώντας**), ενώ αν **δεν τονίζεται** γράφεται με όμικρον (**-οντας**).
π.χ. τραγουδῶ - τραγουδῶντας, παίζω - παίζοντας
- **Ομώνυμες ή ομόηχες** λέξεις είναι αυτές που ακούγονται το ίδιο, αλλά γράφονται διαφορετικά κι έχουν τελείως διαφορετική σημασία.

ο δανεικός (όταν δανειζόμαστε κάτι) - ο δανικός (απ' τη Δανία)
 το διάλειμμα (στο σχολείο) - το διάλυμα (υγρού)
 σήκω πάνω (ρήμα) - σύκο (φρούτο)
 πήρα (κάτι) - (αυτός έχει) πείρα (= εμπειρία)
 η εφορία (οικονομική υπηρεσία) - η ευφορία (πλούσια παραγωγή)
 κλείνω την πόρτα - κλίνω ένα ρήμα
 το κλίμα της χώρας - το κλήμα στην αυλή μας (κληματαριά, αμπέλι)
 ο κριτικός (αυτός που ασκεί κριτική) - ο κρητικός (από την Κρήτη)
 η λίρα (νόμισμα) - η λύρα (μουσικό όργανο)
 ο λιμός (πείνα) - ο λοιμός (αρρώστια)
 ο όρος (συμφωνία) - το όρος (βουνό)
 ο τοίχος (σπιτιού) - το τείχος (της πόλης) - η τύχη
 το φύλλο (δέντρου) - το φύλο (αρσενικό ή θηλυκό)
 ο ψηλός (που έχει ύψος) - ο ψιλός (λεπτός) κ.ά.

- Όπως έχουμε πει, προστακτική έχουν ο ενεστώτας και ο αόριστος. Στην προστακτική συναντάμε μόνο το β' ενικό και το β' πληθυντικό πρόσωπο. Κάποια ρήματα, που τα λέμε **ανώμαλα**, σχηματίζουν διαφορετικά την προστακτική **αορίστου**:

ανεβαίνω	⇒ ανέβα, ανεβείτε
κατεβαίνω	⇒ κατέβα, κατεβείτε
μένω	⇒ μείνε, μείνετε
παίρνω	⇒ πάρε, πάρτε
τρώω	⇒ φάε, φάτε
πίνω	⇒ πιες, πιείτε
μπαίνω	⇒ μπες, μπείτε
βγαίνω	⇒ βγες, βγείτε
έρχομαι	⇒ έλα, ελάτε
βρίσκω	⇒ βρες, βρείτε
φεύγω	⇒ φύγε, φύγετε
πλένω	⇒ πλύνε, πλύντε (πλύνετε)
λέω	⇒ πες, πείτε
βλέπω	⇒ δες, δείτε κ.ά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Σχηματίζω τις ενεργητικές μετοχές των παρακάτω ρημάτων:

γελώ	⇒	χορεύω	⇒
παίζω	⇒	αγαπώ	⇒
σταματώ	⇒	βάζω	⇒
πλένω	⇒	ζωγραφίζω	⇒

2. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων με την κατάλληλη ομώνυμη λέξη από το παρακάτω πλαίσιο:

κλίμα – κλήμα, φοιτώ – φυτό, κλείνω – κλίνω, νίκη – νοίκι
καιροί - κερί

- ✓ Εγώ στη Νομική Σχολή Αθηνών.
- ✓ Το αγαπημένο μου είναι η ορχιδέα.
- ✓ την πόρτα του δωματίου μου για να συγκεντρωθώ και να σωστά τα ρήματα που μας έχει βάλει η δασκάλα μας.
- ✓ Το της Ελλάδας είναι μεσογειακό.
- ✓ Κάθε χρόνο η γιαγιά μάς στέλνει σταφύλια από το που έχουμε στο χωριό.
- ✓ Οι που ζούμε είναι δύσκολοι.
- ✓ Όποτε πηγαίνω στην εκκλησία, ανάβω ένα
- ✓ Η ομάδα βόλει στην οποία παίζω πέτυχε την πρώτη της στο πρωτάθλημα και από τη χαρά μου ξέχασα να πληρώσω το του σπιτιού στο οποίο μένω.

3. Γράφω για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις μία ομώνυμη / ομόηχη:

βάζω

μήλα

σύκο

μέλλει

ρίμα

4. Σχηματίζω την προστακτική αορίστου των παρακάτω ρημάτων και στα δύο πρόσωπα:

Προστακτική αορίστου
ή Συνοπτική Προστακτική

χτίζω ,

χαλαρών ,

ψήνω ,

ρίχνω ,

κοιτάζω ,

δακρύζω ,

5. Μεταφέρω τις παρακάτω προτάσεις στον άλλο αριθμό:

- Βγείτε έξω και περιμένετε στο αυτοκίνητο.

.....

- Μείνετε ακίνητοι στις θέσεις σας.

.....

- Μπείτε μέσα στο σπίτι, γιατί βρέχει.

.....

6. Υπογραμμίζω τις μετοχές της ακόλουθης παραγράφου και της δίνω έναν πλαγιότιτλο:

Πλαγιότιτλος:

Ο διευθυντής του σχολείου μας, πολλές φορές μάς μιλάει για τη συμπεριφορά μας στα διαλείμματα. Λέει πως δεν πρέπει να ανεβοκατεβαίνουμε τις σκάλες τρέχοντας και φωνάζοντας, γιατί είναι ενοχλητικό και επικίνδυνο. Μας μαλώνει όταν παίζουμε τρώγοντας, γιατί μας πέφτει κάτω το φαγητό και λερώνουμε το προαύλιο. Ακόμη, μας συμβουλεύει να λύνουμε τις διαφορές μας συζητώντας και υποχωρώντας όταν έχουμε άδικο, αποφεύγοντας έτσι τους τσακωμούς. Επίσης, πάντα μας θυμίζει πως διαβάζοντας θα πάμε μπροστά!

7. Υπογραμμίζω τις ομώνυμες λέξεις της ακόλουθης παραγράφου και της δίνω έναν πλαγιότιτλο:

Πλαγιότιτλος:

Η Μήλος είναι το νησί που πήγαμε διακοπές το περασμένο καλοκαίρι και μείναμε στο ξενοδοχείο «Η λύρα», από το παράθυρο του οποίου φαινόταν ένας μεγάλος, παραδοσιακός μύλος. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, το κλίμα του νησιού είναι ζεστό και ξηρό και τα μόνα φυτά που αντέχουν είναι οι ελιές και κανένα κλήμα με γλυκά σταφύλια. Μια μέρα, λοιπόν, που το αυτοκίνητό μας έμεινε από βενζίνη σ' έναν ερημικό δρόμο, με τον καυτό ήλιο να μας ψήνει τα κεφάλια, βρεθήκαμε σ' ένα κτήμα χωρίς περίφραξη. Έτσι, μπήκαμε μέσα και φάγαμε λίγα ζουμερά σταφύλια. Όμως, η τύχη μας χαμογέλασε, όταν είδαμε πως οι τοίχοι του σπιτιού, το οποίο βρισκόταν μέσα στο κτήμα, ήταν μισογκρεμισμένοι και μπαίνοντας βρήκαμε μια χρυσή λίρα πεταμένη στο πάτωμα!

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Ήτανε μια φορά...

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα ρήματα που τελειώνουν σε **-άβω** γράφονται πάντα με βήτα (**-β-**), εκτός από το παύω και τα συγγενικά του (π.χ. αναπαύομαι).
- **Μεταφορικές** ονομάζονται οι εκφράσεις που δε χρησιμοποιούν τις λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία.
π.χ. Μου έκανες την καρδιά **περιβόλι**.
- **Οικογένεια λέξεων** αποτελούν οι λέξεις που έχουν κοινό ένα κομμάτι τους.
π.χ. γραπτός - γραμμή - διαγράψω - συγγραφέας
- Θυμάμαι τα παρακάτω ρήματα που σχηματίζουν διαφορετικά τον αόριστο:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
βλέπω	είδα
λέω	είπα
δακρύζω	δάκρυσα
αθροίζω	άθροισα
δανείζω	δάνεισα
φεύγω	έφυγα
πηγαίνω	πήγα
μένω	έμεινα
στέλνω	έστειλα
πλένω	έπλυνα
πίνω	ήπια
ντύνω	έντυσα
μεθώ	μέθυσα
έρχομαι	ήρθα

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά στις λέξεις με -αβ ή -αυ και τονίζω όπου πρέπει:

- ☆ Όταν νυχτώνει, θέλω να αν___ω το φως.
- ☆ Το καλοκαίρι δεν π___ει να κολυμπάει όλη μέρα.
- ☆ Μου αρέσει να ξεθ___ω παλιά βιβλία με παραμύθια και περιπέτειες.
- ☆ Η μητέρα μου είναι μοδίστρα και θα με μάθει να ρ___ω.
- ☆ Όταν πηγαίνουμε στο εξοχικό μας στην Αίγινα, ο μπαμπάς σκ___ει το περιβόλι.

2. Βάζω τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό στο κατάλληλο πρόσωπο:

- ☆ Οι γονείς μου _____ (ζω) στην επαρχία όταν ήταν μικροί.
- ☆ Θυμάμαι πολύ έντονα τη γιαγιά μου που μου _____ (λέω) παραμύθια κάθε φορά που _____ (πηγαίνω) στο χωριό.
- ☆ Ο σταθμός του τρένου _____ (γεμίζω) από κόσμο, όταν τα υπόλοιπα μέσα μεταφοράς _____ (κάνω) απεργία.
- ☆ Ο παππούς μου ήταν ναυτικός, γι' αυτό _____ (ταξιδεύω) πολύ όταν ήταν νέος.
- ☆ Καθώς η μπουλντόζα _____ (γκρεμίζω) το παλιό νεοκλασικό κτίριο, μ' έπιασε ένα σφίξιμο στο στομάχι.

3. Γράφω την κυριολεκτική σημασία των παρακάτω μεταφορικών εκφράσεων:

Έκανες μια τρύπα στο νερό.

Κάποιον λάκκο έχει η φάβα.

Αυτός είναι γάτα.

4 | Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Μην τα βάφεις μαύρα.

Είσαι ανοιχτό βιβλίο.

4. Βάζω τα παρακάτω ρήματα στον παρατατικό και στον αόριστο, στο πρόσωπο που βρίσκονται:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΑΟΡΙΣΤΟΣ
πιάνεις		
δίνετε		
δημιουργεί		
χορεύεις		
σηκώναμε		
φέρνουν		
ξεδιπλώνει		
δουλεύω		
καλλιεργώ		
ραντίζει		
δακρύζετε		

5. Γράφω ένα ρήμα, ένα ουσιαστικό και ένα επίθετο που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με τις παρακάτω λέξεις:

• μαύρος: _____

• παιδί: _____

• βασιλιάς: _____

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ (συνέχεια)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Το επίθετο ο πολύς, η πολλή, το πολύ

Ενικός αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γενική	του πολύ / του πολλού	της πολλής	του πολύ / του πολλού
Αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητική	-	-	-
Πληθυντικός Αριθμός			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητική	-	-	-

- **ΤΕΧΝΑΣΜΑ** για να θυμόμαστε με πόσα λ γράφουμε τους τύπους αυτού του επιθέτου:

Το γράφουμε με ένα λ όταν αμέσως μετά ακολουθεί υ (πολύς - πολύ).

Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις το γράφουμε με δύο λ (πολλούς - πολλές - πολλά - πολλών κλπ.).

- Το επίθετο πολύ, όταν συνοδεύει ουσιαστικά σε **Θηλυκό** γένος, γράφεται με δύο λ και η:

πολλή + Θηλυκό ουσιαστικό (όχι επίθετο ⇒ Θηλυκό επιθέτου ή μετοχής)

π.χ. Κάνει **πολλή ζέστη** - Κάνει ζέστη **πολλή**

αλλά **πολύ** μεγάλη αγωνία (Θηλυκό επιθέτου)

πολύ διαδεδομένη θεωρία (Θηλυκό μετοχής)

πολύ κρύο (επίθετο), **πολύ** αργά (επίρρημα), ευχαριστώ **πολύ**

Επίσης, χρησιμοποιούμε το «πολύ» και σε προτάσεις όπου υπάρχουν μεν Θηλυκά ουσιαστικά, πλην όμως το «πολύ» προσδιορίζει το ρήμα (διευκρινίζει την έννοια του ρήματος).

π.χ. Αγαπώ πολύ τη γιαγιά μου. / Τη μαμά μου πολύ την παιδεύω.

- Από το επίθετο πολύς παράγεται το **επίρρημα πολύ**, που σημαίνει **ΟΧΙ ΛΙΓΟ** και χρησιμοποιείται στον ενικό αριθμό. Το επίρρημα πολύ μπαίνει μπροστά από επίθετο ή από άλλο επίρρημα για να σχηματίσει τον υπερθετικό βαθμό των επιθέτων ή συνοδεύει ρήμα.
π.χ. κουράστηκα **πολύ** (επίρρ.), **πολύ** νόστιμο φαγητό (επίρρ.)
πολύ (= **όχι λίγο**) κρύο (επίθετο)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Οι σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό το επίθετο **πολύς** σχηματίζονται από το επίρρημα πολύ και γράφονται με ένα **Λ** και **υ**:
π.χ. **πολυ**ήμερη εκδρομή, **πολυ**σύχναστο μέρος, **πολυ**πλοκή υπόθεση,
πολυάσχοςλος άνθρωπος, (ο) **πολυ**μήχανος Οδυσσέας κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του πολύ (επίθετο ή επίρρημα):

- Σήμερα είχα _____ διάβασμα.
➤ Μου αρέσει να έχουμε _____ ώρες Γυμναστική.
➤ Θέλω να έχω _____ φίλους.
➤ Χθες το μεσημέρι έφαγα _____ φαγητό.
➤ Όποτε απεργούν τα μέσα μεταφοράς, έχει _____ κίνηση στους δρόμους.
➤ Πέρασε _____ καιρός από την επανάσταση του 1821.
➤ Η τσάντα μου έχει _____ βιβλία και είναι βαριά.
➤ Των πιο _____ κοριτσιών τα μαλλιά είναι μακριά, ενώ των πιο _____ αγοριών είναι κοντά.
➤ Τον χειμώνα κάνει _____ κρύο και το καλοκαίρι _____ ζέστη.
➤ Η Ελλάδα έχει _____ βουνά και _____ νησιά.
➤ Ο _____ θόρυβος είναι ενοχλητικός.
➤ Ο πατέρας της άργησε να γυρίσει σπίτι, γιατί είχε _____ δουλειά στο γραφείο.

2. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις με το επίθετο **πολύς** και στη συνέχεια κάνω με αυτές προτάσεις:

α. πολλά τέκνα ⇨ _____

β. πολλοί όροφοι ⇨ _____

γ. πολύ ταλέντο ⇨ _____

δ. πολλά λόγια ⇨ _____

3. Συμπληρώνω πότε το **πολύ** είναι επίθετο και πότε επίρρημα:

- Ήπια **πολύ** τσάι. (_____)
- Παρακολούθησα μια **πολύ** ενδιαφέρουσα ταινία. (_____)
- Διάβασε **πολύ** καλά τα μαθήματά του. (_____)
- Μη βάζεις **πολύ** λάδι στη σαλάτα. (_____)
- Δουλεύουν **πολύ** και κουράζονται. (_____)
- Εδώ και **πολύ** καιρό σκέφτομαι να σου το πω. (_____)

ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα κύρια ονόματα που δείχνουν τον τόπο καταγωγής κάποιου λέγονται **εθνικά** και γράφονται πάντα με κεφαλαίο γράμμα.
π.χ. Έλληνας - Ελληνίδα, Ιταλός - Ιταλίδα

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Τα επίθετα που παράγονται από αυτά δε γράφονται με κεφαλαίο.

π.χ. ελληνικός - ή - ό, ιταλικός - ή - ό

- **Συνώνυμες** λέγονται οι λέξεις που έχουν ίδια περίπου σημασία.
π.χ. πλοίο = καράβι
- **Χρονικά επιρρήματα** είναι οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν χρόνο και απαντούν στην ερώτηση «πότε;».
π.χ. σήμερα, αύριο, συχνά, νωρίς, αργά, χθες, κάποτε, τότε, τώρα, πάντα κλπ.

Χρόνο φανερώνουν και οι χρονικές εκφράσεις: μια φορά κι έναν καιρό, μια μέρα, στα παλιά χρόνια κλπ.

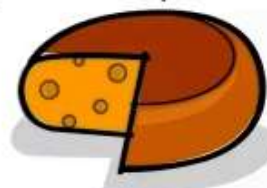
ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω τα εθνικά ονόματα και τα επίθετα, όπως στο παράδειγμα:

Ελλάδα	⇒	Έλληνας, Ελληνίδα	⇒	ελληνικός, -ή, -ό
Γαλλία	⇒	_____	⇒	_____
Πάτρα	⇒	_____	⇒	_____
Τρίκαλα	⇒	_____	⇒	_____
Ζάκυνθος	⇒	_____	⇒	_____
Καλαμάτα	⇒	_____	⇒	_____
Λάρισα	⇒	_____	⇒	_____
Πολωνία	⇒	_____	⇒	_____
Αλβανία	⇒	_____	⇒	_____
Ιταλία	⇒	_____	⇒	_____
Κρήτη	⇒	_____	⇒	_____
Ρόδος	⇒	_____	⇒	_____
Ήπειρος	⇒	_____	⇒	_____
Σπάρτη	⇒	_____	⇒	_____
Ναύπλιο	⇒	_____	⇒	_____
Ύδρα	⇒	_____	⇒	_____
Πάρος	⇒	_____	⇒	_____
Αμερική	⇒	_____	⇒	_____

2. Γράφω τα πρώτα γράμματα που λείπουν με κεφαλαία ή μικρά, ανάλογα με τι φανερώνουν οι λέξεις:

- Η ___λλάδα φημίζεται για την ___λληνική φέτα, τις πανέμορφες ___λληνικές ακρογιαλιές και τους φιλόξενους ___λληνες κατοίκους της.
- Η ___λλανδία είναι γνωστή για τα πασιγνωστα ___λλανδικά τυριά και τις ___λλανδικές τουλίπες.

- Οι __όντιοι έχουν γίνει ξακουστοί για τους __οντιακούς χορούς και τα __οντιακά ανέκδοτα. Λέγονται __όντιοι, γιατί κατάγονται από τις περιοχές του Εύξεινου __όντου.
- Η __ερσία βρίσκεται πολύ μακριά, όλοι όμως θέλουμε να έχουμε στο σπίτι μας ένα χειροποίητο __ερσικό χαλί, φτιαγμένο από έμπειρους __έρσες υφαντουργούς.
- Η __κωτία βρίσκεται στην __γγλία και είναι γνωστή για το __κωτσέζικο ούισκι της και για την τσιγκουνιά των __κωτσέζων.
- Τα __ινέζικα φαγητά μπορούμε να τα φάμε και στην __λλάδα, στα __ινέζικα εστιατόρια. Δεν είναι ανάγκη να πάμε στην __ίνα.

3. Βρίσκω τις συνώνυμες των παρακάτω λέξεων:

γίδα = _____ φαγητό = _____
 τρόμος = _____ χαρά = _____
 βροχή = _____ βαπόρι = _____
 πρόσωπο = _____ συζήτηση = _____

4. Συμπληρώνω τα κενά με το κατάλληλο χρονικό επίρρημα από την παρένθεση:

(ολημερίς, κάποτε, αργά, καθημερινά, χθες, τώρα, πριν)

- α. _____ ήρθε ο παππούς από το χωριό.
- β. Ξύπνησα _____ και δεν πρόλαβα το λεωφορείο.
- γ. Πρέπει να γυμναζόμαστε _____, για να είμαστε υγιείς.
- δ. Το γεφύρι της Άρτας _____ το χτίζανε το βράδυ γκρεμιζόταν.
- ε. _____ θα καταλάβεις πόσο δίκιο είχα.
- στ. _____ έκλαιγα, _____ όμως γελάω.

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΑΙΟΛΟΥ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Ο **εξακολουθητικός μέλλοντας** μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνεται στο μέλλον είτε εξακολουθητικά (συνέχεια) είτε επαναλαμβανόμενα. Σχηματίζεται με το **θα** και τον **ενεστώτα του ρήματος**.
π.χ. Αύριο όλη τη μέρα **θα παίζουμε** μπάσκετ... κι αν δούμε ότι μας αρέσει, **θα παίζουμε** μπάσκετ κάθε Τετάρτη και Παρασκευή.
- Ο **συνοπτικός ή στιγμιαίος μέλλοντας** μας δείχνει μια ενέργεια που θα γίνει στο μέλλον και θα διαρκέσει για μια στιγμή ή για πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Σχηματίζεται με το **θα** και το θέμα του αορίστου με την κατάληξη **-σω, -ξω ή -ψω**.
π.χ. **Θα** σου **τηλεφωνήσω** αύριο στις 3.
- **Σύνθετες** λέγονται οι λέξεις που φτιάχνονται από δύο ή τρεις απλές λέξεις (π.χ. διαστημόπλοιο ⇨ διάστημα + πλοίο)
- **Μεταφορικές** λέγονται οι εκφράσεις που δε χρησιμοποιούν τις λέξεις με την κυριολεκτική τους σημασία.
π.χ. σκληρή καρδιά

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω τα ρήματα στον εξακολουθητικό και στον στιγμιαίο μέλλοντα:

	Εξακολ. Μέλλοντας	Στιγμ. Μέλλοντας
τρίβω	_____	_____
κολυμπάω	_____	_____
διαβάζουμε	_____	_____
βοηθάτε	_____	_____
αντιδράς	_____	_____
περιορίζουν	_____	_____
χορεύεις	_____	_____

2. Πώς λέγεται αυτός που έχει:

πολλούς ορόφους ⇒ _____

πολλά ταλέντα ⇒ _____

πολλά χρώματα ⇒ _____

πολλή φήμη ⇒ _____

πολλή πλοκή ⇒ _____

πολλά βάσανα ⇒ _____

3. Γράφω δίπλα σε κάθε ρήμα σε ποιο χρόνο βρίσκεται:

έστρωσε _____

θα γυρίσω _____

θα χτενίζουν _____

έπλενες _____

λέμε _____

αφήνουμε _____

θα πούμε _____

έραβαν _____

4. Γράφω δίπλα σε κάθε μεταφορική έκφραση μια κυριολεκτική με το ίδιο επίθετο (και το αντίστροφο), όπως στο παράδειγμα:

Μεταφορά	Κυριολεξία
ψυχρό βλέμμα	ψυχρός άνεμος
παχιά λόγια	
	ξινό μήλο
γλυκιά κουβέντα	
	λεπτή κλωστή
χρυσή καρδιά	
	μεγάλο κουτί

ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΧΑΡΑ ΣΟΥ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Σημεία στίξης είναι τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στον γραπτό λόγο, όπως η παύλα (-), το ερωτηματικό (:), η τελεία (.), το κόμμα (,) κ.ά.

Η τελεία (.) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης.

π.χ. Η Ελένη αγόρασε ένα ζευγάρι παπούτσια.

Το ερωτηματικό (:) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης όταν ρωτάμε.

π.χ. Τι ώρα χτυπάει το κουδούνι;

Το θαυμαστικό (!) μπαίνει στο τέλος μιας πρότασης για να δείξει θαυμασμό, περιέργεια, έκπληξη, απορία, χαρά, ελπίδα, φόβο, φρίκη, ειρωνεία, προσταγή κλπ.

π.χ. Τι ωραία παπούτσια!

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Βάζω μπροστά από τα ουσιαστικά το επίθετο πολύς στον τύπο που ταιριάζει:

_____ κανέλα	_____ ζέστη
_____ κορίτσια	_____ παιδιά
_____ βροχή	_____ τρόπους
_____ αγώνες	_____ αγωνία
_____ κόπος	_____ θόρυβος

2. Συμπληρώνω τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της λέξης που δίνεται στην παρένθεση:

α. Η αγορά έχει κατακλυστεί με _____ παιχνίδια. (Κίνα)

β. Καθημερινά επισκέπτονται την Ακρόπολη πολλοί _____ τουρίστες. (Αγγλία)

γ. Μην ξεχάσεις να μου φέρεις από τη Χίο _____ μαστίχα. (Χίος)

δ. Κατά τη διάρκεια της _____ (Γερμανία) κατοχής οι _____ (Ελλάδα) υπέφεραν πολύ.

ε. Όλοι οι _____ πιστεύουν ότι η _____ γλώσσα είναι η ωραιότερη απ' όλες. (Γαλλία)

3. Γράφω τα ρήματα στον μέλλοντα, για να διαβάσω τι σκέφτεται ο Ιάσοντας:

- Πώς _____ (καταφέρνω) να περάσουμε από τις Συμπληγάδες Πέτρες;
- _____ (βγαίνω) αληθινή η προφητεία του μάντη Φινέα;
- _____ (προφταίνω) να περάσει το περιστέρι χωρίς να πάθει τίποτα;
- Πώς _____ (αντιδρώ) οι σύντροφοί μου στη δύσκολη στιγμή; _____ (ανοίγω) και _____ (κλείνω) συνέχεια οι βράχοι την ώρα που _____ (περνώ) η Αργώ;
- _____ (φτάνω) κάποτε στην Κολχίδα για να πάρω το χρυσόμαλλο δέρας;

4. Γράφω την παρακάτω πρόταση σε όλους τους χρόνους:

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ: Οι Σειρήνες τραγουδούν υπέροχα και μαγεύουν τους ταξιδιώτες.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ: _____

ΑΟΡΙΣΤΟΣ: _____

ΕΞ. ΜΕΛΛ.: _____

ΣΥΝ. ΜΕΛ.: _____

5. Γράφω τι σημαίνουν οι μεταφορικές φράσεις:

α) Τα 'κανε γυαλιά - καρφιά. ⇨ _____

β) Ψάχνει ψύλλους στα άχυρα. ⇨ _____

γ) Τον χόρεψε στο ταψί. ⇨ _____

δ) Της τα 'πε έξω από τα δόντια. ⇨ _____

ε) Τον ξέρει σαν ανοιχτό βιβλίο. ⇨ _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Του κόσμου το ψωμί

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Ευθύ λόγο** έχουμε όταν τα λόγια κάποιου μεταφέρονται όπως ακριβώς τα είπε.
π.χ. «Το Σαββατοκύριακο θα πάμε στο χωριό» είπε ο πατέρας του.
« Τελείωσες τα μαθήματά σου;» με ρώτησε η μαμά.
- **Πλάγιο λόγο** έχουμε όταν ακούμε τα λόγια κάποιου, έτσι όπως μας τα μεταφέρει ένα τρίτο πρόσωπο.
π.χ. Ο πατέρας του είπε ότι το Σαββατοκύριακο θα πάνε στο χωριό.
Η μαμά με ρώτησε αν τελείωσα τα μαθήματά μου.

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΕΥΘΥ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

1. Προσθέτουμε ποιος είπε (ρώτησε, απάντησε κλπ.) κάτι.
2. Βάζουμε συνδέσμους (ότι, αν, να, πως κλπ.) για να ενώσουμε τις προτάσεις.
3. Αλλάζουμε το πρόσωπο των ρημάτων από πρώτο σε τρίτο.
4. Δε βάζουμε παύλες και χρησιμοποιούμε τα ρήματα **είπε, ρώτησε, απάντησε** κ.ά.

Στον ευθύ λόγο τα λόγια κάποιου μπορεί να είναι μέσα σε εισαγωγικά («...») τα οποία παραλείπονται στον πλάγιο λόγο.

- Τα **θηλυκά ουσιαστικά** που λήγουν σε **-ισσα** γράφονται με γιώτα - ι- και δύο σίγμα - σσ - (π.χ. βασίλισσα).
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: Λάρισα, σάρισα (μακρύ δόρυ), γόησσα, κνίσα (τσίκνα), αφίσα, πουκαμίσσα, λύσσα.
- **Αντίθετες** είναι δύο λέξεις που έχουν τελείως διαφορετική σημασία (π.χ. παίρνω ≠ δίνω, ειρήνη ≠ πόλεμος).
- Το στερητικό **α- (αν-)** μπαίνει μπροστά από τις λέξεις και τους στερεί τη σημασία τους. Όταν η λέξη αρχίζει από φωνήεν, γίνεται αν-.
π.χ. γνωστός ≠ άγνωστος
ίσος ≠ άνισος

➤ **Παραθετικά** λέγονται οι μορφές που παίρνουν τα επίθετα όταν κάνουμε σύγκριση κι έχουν τρεις βαθμούς:

- 1) Ο **θετικός βαθμός** περιγράφει μια ιδιότητα, ένα γνώρισμα του ουσιαστικού (π.χ. ψηλός άνδρας).
- 2) Ο **συγκριτικός βαθμός** συγκρίνει δύο πρόσωπα, ζώα, πράγματα ή καταστάσεις και σχηματίζεται με δύο τρόπους:
 - μονολεκτικά με τις καταλήξεις **-ότερος, -η, -ο, -ύτερος, -η, -ο, -έστερος, -η, -ο** (π.χ. ψηλότερος άνδρας)
 - περιφραστικά με το **πιο** και τον θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **πιο ψηλός** άνδρας)
- 3) Ο **υπερθετικός βαθμός** συγκρίνει έναν με πολλούς ή τονίζει μια ιδιότητα του ουσιαστικού την οποία έχει σε πολύ μεγάλο βαθμό και σχηματίζεται με δύο τρόπους:
 - μονολεκτικά με τις καταλήξεις **-ότατος, -η, -ο, -ύτατος, -η, -ο, -έστατος, -η, -ο** (π.χ. ψηλότατος άνδρας)
 - περιφραστικά με το «ο πιο, η πιο, το πιο» και το θετικό βαθμό του επιθέτου (π.χ. **ο πιο ψηλός** άνδρας)
ή (πάρα) πολύ + θετικός βαθμός
π.χ. (πάρα) πολύ ψηλός

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μετατρέπω τον ευθύ λόγο σε πλάγιο:

α) «Δεν έχω όρεξη» είπε η Μελίνα στη μαμά της.

β) «Έκανες τα μαθήματά σου;» με ρώτησε ο μπαμπάς.

γ) «Φοβάσαι το σκοτάδι;» με ρώτησε η Αγγελική.

δ) «Ήταν εύκολες οι ασκήσεις;» ρώτησε ο δάσκαλος.

ε) «Γιατί είσαι λυπημένη;» την ρώτησαν οι φίλες της.

στ) «Πότε θα πας στο χωριό, θείε;» τον ρώτησε ο Πέτρος.

2. Μετατρέπω τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:

α) Ένας περαστικός με ρώτησε τι ώρα είναι.

β) Η μαμά με ρώτησε αν πέρασα καλά στο πάρτι.

γ) Ο Μίλτος ρώτησε τον μπαμπά του σε πόση ώρα φτάνουν στην Καρδίτσα.

δ) Η μαμά ρώτησε τα παιδιά τι φαγητό θέλουν να τους φτιάξει το μεσημέρι.

ε) Ο δάσκαλος ανακοίνωσε στα παιδιά ότι την άλλη Πέμπτη θα πάνε εκδρομή.

3. Γράφω τα θηλυκά των αρσενικών ουσιαστικών και κάνω με αυτά προτάσεις:

- μάγειρας ⇒ _____

- πρίγκιπας ⇒ _____

- φούρναρης ⇒ _____

- γείτονας ⇒ _____

4. Γράφω τις αντίθετες φράσεις:

- ρηχά νερά ≠ _____

- ευγενικό κορίτσι ≠ _____

- ενδιαφέρουσα ταινία ≠ _____

- ήρεμο σκυλάκι ≠ _____

- φρέσκο ψωμί ≠ _____

- καθαρά ρούχα ≠ _____

5. Γράφω τη σημασία των μεταφορικών φράσεων:

- κερδίζει το ψωμί του με πολύ κόπο

- τους παρέθεσε ένα πλούσιο γεύμα

- τους έταξε λαγούς με πετραχήλια

- έμεινε πετσι και κόκαλο

ΤΟ ΠΙΟ ΓΛΥΚΟ ΨΩΜΙ (συνέχεια)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

➤ **Διπλή ή άνω και κάτω τελεία (:)** χρησιμοποιούμε όταν:

1. Λέμε τα λόγια κάποιου κατά λέξη
π.χ. Η μητέρα είπε: «Μην αργήσεις να γυρίσεις το βράδυ».
2. Απαριθμούμε κάτι
π.χ. Από το βιβλιοπωλείο αγόρασα: τετράδια, μολύβια, μαρκαδόρους και ξυλομπογιές.
3. Εξηγούμε κάτι και παραθέτουμε γνώμες, παροιμίες ή γνωμικά.
π.χ. Μια παροιμία λέει: «Τον Αράπη κι αν τον πλένεις, το σαπούνι σου χαλάς».

➤ **Εισαγωγικά (« »)** χρησιμοποιούμε όταν:

1. γράφουμε τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε.
π.χ. Η δασκάλα ρώτησε: «Ποιος δεν έχει διαβάσει την Ιστορία σήμερα;».
2. έχουμε τίτλους βιβλίων, θεατρικών έργων, ταινιών, αποσπάσματα κειμένων, ονόματα μαγαζιών, πλοίων, ξενοδοχείων ή παραθέτουμε μια έκφραση λέξη προς λέξη.
π.χ. Η Μαρία δανείστηκε το βιβλίο «Ο Θησαυρός της Βαγίας» από τη βιβλιοθήκη του σχολείου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Στις παρακάτω προτάσεις βάζω άνω και κάτω τελεία, όπου χρειάζεται:

- Τα μέρη του φυτού είναι τα εξής η ρίζα, ο κορμός ή βλαστός και τα φύλλα.
- Η δασκάλα τον κοίταξε αυστηρά και του είπε «Αυτό που δε θέλεις να σου κάνουν οι άλλοι, να μην το κάνεις κι εσύ στους άλλους».
- Η γοργόνα σταματά κάθε καράβι που συναντάει στον δρόμο της και ρωτάει «Ναύτη, καλέ ναύτη, ζει ο βασιλιάς Αλέξανδρος;».
- Ο γιατρός είπε στον ασθενή «Κουράγιο! Όλα θα πάνε καλά και γρήγορα θα θεραπευτείς».

2. Στις παρακάτω προτάσεις βάζω εισαγωγικά, όπου χρειάζεται:

- Τελικά ποια ομάδα νίκησε χθες στον αγώνα ποδοσφαίρου; ρώτησε ο Νίκος τον Γιώργο.
- Σε πόση ώρα φτάνουμε στο λιμάνι; ρώτησα τη μαμά μου.
- Τι ώρα κοιμάστε κάθε βράδυ παιδιά; ρώτησε η δασκάλα.
- Ο Χριστός έλεγε συχνά: Αγαπάτε αλλήλους .
- Το σύνθημα των Ελλήνων στην Επανάσταση του '21 ήταν **Ελευθερία ή Θάνατος** .
- Κάθε χρόνο στις 28 Οκτωβρίου γιορτάζουμε το ηρωικό **ΟΧΙ** που είπαμε στους Ιταλούς.

ΨΩΜΙ

 ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** που τελειώνουν σε -ι γράφονται με **γιώτα -ι-**.
π.χ. κρασί, ντουλάπι

ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ και γράφονται με **-υ:**

Το βράδυ (αλλά τα βράδια), το δάκρυ, το δίχτυ, το στάχυ, το δόρυ, το οξύ (αλλά τα οξέα), το άστυ.

- **Σύνθετες** λέξεις είναι αυτές που φτιάχνονται από δύο ή τρεις απλές λέξεις.
π.χ. νερό + μύλος = νερόμυλος, αγρότης + σπίτι = αγροτόσπιτο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Μεταφέρω τα παρακάτω ουδέτερα ουσιαστικά στη γενική ενικού και πληθυντικού:

- το πουλί _____
- το καρπούζι _____
- το παιδί _____
- το πεπόνι _____
- το δίχτυ _____
- το λουλούδι _____
- το τυρί _____
- το αηδόνι _____

2. Συμπληρώνω με υ, ι, η και τονίζω, όπου χρειάζεται:

τα στάχ...α, του διχτ...ού, το φτ...άρ..., η πολ...τεία, τα βράδ...α,
των δακρ...ων, η άσκ...σ..., το τιμόν..., το οξ..., του κουτ...ού

3. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις:

- ψυχή + λόγος ⇒ _____
- ημέρα + λόγος ⇒ _____

- βιβλίο + πουλάω ⇒ _____
- κατά + βρέχω ⇒ _____
- δέντρο + κήπος ⇒ _____
- ημέρα + μήνας ⇒ _____
- ψυχή + σύνθεση ⇒ _____
- ημέρα + μισθός ⇒ _____
- ημέρα + νύχτα ⇒ _____
- βιβλίο + φαγητό ⇒ _____
- θάλασσα + λύκος ⇒ _____

4. Συμπληρώνω τα κενά των προτάσεων και τονίζω όπου χρειάζεται:

α. Ξηλώθηκε το κουμπ___ απ' το παντελόν___ μου.

β. Το σκυλάκ___ μου γαβγίζει κάθε βράδ___, γιατί φοβάται το σκοτάδ___.

γ. Το καλοκαίρ___ τα χρυσαφένια στάχ___ στολίζουν τα χωράφ___.

δ. Ένα δάκρ___ κύλησε απ' το μάτ___ του!

ε. Τα δόρ___ ήταν από τα πιο σημαντικά όπλα των αρχαίων Ελλήνων.

στ. Σκούπισε τα δάκρ___ σου.

ζ. Τα βράδ___ που έχει φεγγάρι οι ψαράδες ρίχνουν τα δίχτ___ τους στη θάλασσα.

ΚΑΛΗ ΟΡΕΞΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Αντίθετες** είναι δύο λέξεις που έχουν τελείως διαφορετική σημασία.
π.χ. νωρίς ≠ αργά, ανεβαίνω ≠ κατεβαίνω

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω δίπλα σε κάθε λέξη την αντίθετή της:

- τυχερός ≠ _____
- άξιος ≠ _____
- γενναίος ≠ _____
- καλοκαιρία ≠ _____
- δίκαιος ≠ _____
- κουρδίζω ≠ _____
- πλησιάζω ≠ _____
- ενθαρρύνω ≠ _____
- γεμάτος ≠ _____
- σκληρός ≠ _____

2. Συμπληρώνω τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τα αντώνυμα των λέξεων που είναι στην παρένθεση στον σωστό τύπο:

- Τις Κυριακές τα καταστήματα είναι _____ (ανοιχτός).
- Η δασκάλα είπε στη μαμά του Δημήτρη ότι ο γιος της είναι πολύ _____ (ήσυχος) μες στην τάξη.
- Το καλοκαίρι _____ (ξεδιψώ) τόσο πολύ, που πίνει 12 λίτρα νερό την ημέρα!
- Η Ακρόπολη της Αθήνας βρίσκεται στο _____ (χαμηλότερος) μέρος της πόλης.
- Ο ήλιος _____ (φάνηκε) _____ (μπροστά) από τα σύννεφα.

3. Γράφω τις αντίθετες των παρακάτω λέξεων:

Ρήματα	
βάφω	
κλείνω	
κρύβω	
ψάχνω	

Επιρρήματα	
δεξιά	
έξω	
πίσω	
ποτέ	

Επίθετα	
νέος -α -ο	
σωστός -ή -ό	
αγενής -ής -ές	
ψυχρός -ή -ό	

Μετοχές	
γελώντας	
κρατώντας	
ευτυχισμένος -η -ο	
χορτασμένος -η -ο	

4. Φτιάχνω τα ζευγάρια των αντίθετων λέξεων και σχηματίζω προτάσεις με αυτά:

➤ εδώ - εκεί: Ο Φώτης είναι εδώ και η Γεωργία εκεί.

➤ φίλος - _____

➤ λερωμένος - _____

➤ συμφωνία - _____

➤ τεμπέλης - _____

Ο ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΦΟΥΡΝΑΡΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- Τα **επιφωνήματα** είναι άκλιτες λέξεις με τις οποίες εκφράζουμε τα συναισθήματά μας (χαρά, έκπληξη, θυμό, ενθουσιασμό, απορία, ευχή, θαυμασμό, έπαινο, ειρωνεία κλπ.). Τέτοια είναι:
Ουφ!, Αχ!, Αμάν!, Μπα! Οχ!, Ααα!, Μπράβο!, Μακάρι! και πολλά άλλα που εκφράζουν θετικά ή αρνητικά συναισθήματα.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

Ύστερα από κάθε επιφώνημα βάζουμε **θαυμαστικό**.
π.χ. **Μπράβο!** Έγραψες πολύ καλά στο διαγώνισμα!

- Τα **ουδέτερα ουσιαστικά** που λήγουν σε **-είο** δηλώνουν τόπο, χώρο ή κτίριο και γράφονται με **-ει-**.
π.χ. γραφ**είο**, ιατρ**είο**, κουρ**είο**

(Οι εξαιρέσεις θα διδαχθούν σε άλλη τάξη)

- Ο **Γιωργάκης** με τον **ξαδερφούλη** του φύτεψαν στον κήπο ένα **δεντράκι**.

Στην παραπάνω πρόταση τα ουσιαστικά: **Γιωργάκης**, **ξαδερφούλης** και **δεντράκι** παράγονται από άλλα ουσιαστικά και φανερώνουν κάτι το μικρό ή κάτι που θέλουμε να το πούμε χαϊδευτικά.

Αυτές οι λέξεις λέγονται **υποκοριστικά**. Συνήθως τα υποκοριστικά έχουν τις παρακάτω καταλήξεις:

- άκος π.χ. ραφτάκος, γυφτάκος
- άκι π.χ. ζωάκι, παιδάκι
- ίτσα π.χ. πασχαλίτσα, μανουλίτσα
- άκης π.χ. Γιαννάκης
- ούλης π.χ. παππούλης, γλυκούλης
- ούλα π.χ. μανούλα, γιαγιούλα (ή γιαγιάκα)
- ουλο π.χ. βοσκόπουλο, πριγκιπόπουλο
- ίσκος π.χ. λοφίσκος, οικίσκος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Μερικά υποκοριστικά έχουν **μειωτική σημασία**. Έτσι, το υποκοριστικό **υπαλληλίσκος** σημαίνει **ασήμαντος** υπάλληλος. Το ίδιο και το υποκοριστικό **ανθρωπάκι ή ανθρωπάριο** κ.ά.

➤ Με τρόμαξες με την **αγριοφωνάρα** σου.

Στην παραπάνω πρόταση το ουσιαστικό **αγριοφωνάρα** παράγεται από το ουσιαστικό **αγριοφωνή** και φανερώνει κάτι το **μεγάλο**. Γι' αυτό και οι λέξεις αυτές λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τα μεγεθυντικά σχηματίζονται συνήθως με τις καταλήξεις **-α, -ας, -αρα, -αρος** κλπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Συμπληρώνω τις προτάσεις με τα επιφωνήματα που νομίζω ότι ταιριάζουν:

- α) _____! Έγραψες άριστα στα Μαθηματικά!
 β) _____! Έσκασα!
 γ) _____! Τι όμορφη που είσαι σήμερα!
 δ) _____! Ξέχασα να κάνω την άσκηση στο τετράδιο.
 ε) _____! Πώς κι από δω; Καιρό είχαμε να σε δούμε.

2. Πώς λέγεται ο χώρος που δουλεύει:

- ο κουρέας ⇒ _____
- ο ζαχαροπλάστης ⇒ _____
- ο ανθοπώλης ⇒ _____
- ο φαρμακοποιός ⇒ _____
- ο αρτοποιός ⇒ _____
- ο λιμενάρχης ⇒ _____
- ταχυδρόμος ⇒ _____
- βρέφος ⇒ _____
- μάγειρας ⇒ _____

3. Πώς θα έλεγα χαϊδευτικά τα παρακάτω ουσιαστικά:

- Κοίτα ένα όμορφο _____ (λουλούδι).
- Φάε τη _____ (σούπα) σου και θα νιώσεις καλύτερα.
- Αυτή είναι η _____ (γάτα) της γειτόνισσάς μου.
- Τώρα που 'χασα τη δουλειά μου, θα πούμε το ψωμί _____ (ψωμί).
- Κάθε μεσημέρι ρίχνει έναν _____ (ύπνος) και ξεκουράζεται.
- Εσείς είστε τα καλύτερα _____ (παιδί) του σχολείου.
- Η Δέσποινα παίζει στην πλατεία με τις _____ (ξαδέλφη) της.
- Ρίξε μια _____ (σταλιά) λάδι.
- Ήταν πολύ γενναίο το _____ (πρίγκιπας) του παραμυθιού.
- Ο _____ (Γιάννης) είναι ένα _____ (άγγελος).

4. Δίπλα σε καθένα από τα παρακάτω ουσιαστικά γράφω ένα μεγεθυντικό του:

- κορίτσι ⇒ _____
- ψάρι ⇒ _____
- κολοκύθι ⇒ _____
- πόδι ⇒ _____
- ποντίκι ⇒ _____
- φωνή ⇒ _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Όλοι μια αγκαλιά...

ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Ευθύ λόγο** έχουμε όταν ακούμε απευθείας τα λόγια που λέει κάποιος, ενώ **πλάγιο λόγο** έχουμε όταν τα λόγια αυτά τα μεταφέρει κάποιο τρίτο πρόσωπο.
 π.χ. «Θέλεις να σου ετοιμάσω κάτι να φας;» ρώτησε η μητέρα την κόρη της.
 Η μητέρα ρώτησε την κόρη της αν θέλει να της ετοιμάσει κάτι να φάει.
- **Επαυξημένη** λέγεται η πρόταση που εκτός από τους κύριους όρους (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο ή κατηγορούμενο) έχει και κάποιες άλλες λέξεις που χαρακτηρίζουν τους κύριους όρους (επίθετα, μετοχές, επιρρήματα, προσδιορισμούς κλπ.)
 π.χ. Ο Γιώργος πίνει γάλα. (απλή πρόταση)
 Ο Γιώργος πίνει γάλα με δημητριακά κάθε πρωί.
 (επαυξημένη πρόταση)
- Τα ρήματα που λήγουν σε -εύω, -εύομαι γράφονται με **-ΕΥ-**.
 π.χ. μαγεύω, μαγεύομαι
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: κλέβω και σέβομαι.
- Τα ρήματα που λήγουν σε -αίνω γράφονται με **-ΑΙ-**.
 π.χ. κατεβαίνω, ανεβαίνω
ΕΞΑΙΡΟΥΝΤΑΙ: μένω, δένω, πλένω
- Τα ρήματα που τελειώνουν σε -ώνω γράφονται με **-Ω-**.
 π.χ. απλώνω, ξαπλώνω

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ**1. Μετατρέπω τον πλάγιο λόγο σε ευθύ:**

- Η Μαρία είπε ότι θα επιστρέψει αύριο.
-

- Τους ρώτησε πού θα πάνε για φαγητό.
-

- Ο δάσκαλος ρώτησε τον μαθητή γιατί δε διάβασε.
-

- Η μητέρα φώναξε τα παιδιά να έρθουν για φαγητό.
-

- Ο Φώτης με ρώτησε αν θέλω παγωτό.
-

2. Μετατρέπω τον ευθύ λόγο σε πλάγιο:

- «Θέλεις να παίξουμε το απόγευμα;» με ρώτησε ο Βασίλης.
-

- «Διαβάστε τα μαθήματά σας» είπε η μαμά στα παιδιά.
-

- «Ο νικητής στον διαγωνισμό θα πάρει μετάλλιο» ανακοίνωσε ο διευθυντής.
-
-

- «Τού είναι η ζακέτα μου;» ρώτησε η Ελένη τη μαμά της.
-

3. Συμπληρώνω τα κενά με ευ, εβ, αι, ε ή ω και τονίζω όπου χρειάζεται:

μορφ...ν..., μπ.....νω, κλ.....ω, κλ.....ω, φουντ...ν...,

ζυμ...νω, μαγειρ...ω, μ...νω, γυρ.....ω, πλ...νω, βγ.....νω

4. Μετατρέπω τις παρακάτω προτάσεις από επαυξημένες σε απλές:

- Τα παιδιά φόρεσαν αποκριάτικες στολές.
-

- Στην πολυκατοικία μας απαγορεύονται τα κατοικίδια ζώα.
-

- Χθες η Αγγελική έφαγε κοτόπουλο στον φούρνο με πατάτες.
-

- Ο Πέτρος είναι πολύ άτακτος.
-

5. Μετατρέπω τις παρακάτω προτάσεις σε επαυξημένες:

α. Η Μαριάννα διαβάζει βιβλία.

β. Οι μετεωρολόγοι προβλέπουν τον καιρό.

γ. Ο Κώστας παντρεύεται.

δ. Η οικογένεια πάει διακοπές.

ε. Ο κηπουρός ποτίζει τα λουλούδια.

6. Σημειώνω πού έχουμε ευθύ και πού πλάγιο λόγο:

- Σκέφτηκα πως είναι αργά για επίσκεψη. (_____)
- Ο Παύλος είπε ότι είναι αργά για επίσκεψη. (_____)
- Η μητέρα μου είπε να αγοράσω ένα κιλό ψωμί από τον φούρνο.
(_____)
- «Άνοιξε λίγο το παράθυρο» είπε η γιαγιά. (_____)
- Η δήμαρχος απάντησε ότι το έργο θα ολοκληρωθεί σύντομα.
(_____)
- Έλα στον πίνακα να γράψεις μια πρόταση. (_____)

ΒΟΗΘΑΜΕ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Αρκτικόλεξα** λέγονται οι συντομογραφίες που δημιουργούνται από τα αρχικά γράμματα λέξεων.
π.χ. **Ο.Τ.Ε.** ⇒ Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας
- **Συντομογραφίες** λέγονται οι λέξεις από τις οποίες έχουμε παραλείψει τα τελευταία γράμματα για συντομία κι όμως όλοι τις καταλαβαίνουν, όταν τις διαβάζουν.
π.χ. δηλ. ⇒ δηλαδή
π.χ. ⇒ παραδείγματος χάρη
κλπ. ⇒ και λοιπά
βλ. ⇒ βλέπε

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Γράφω τι σημαίνουν τα παρακάτω αρκτικόλεξα:

- Ο.Γ.Α. ⇒ _____
- Ε.Υ.Δ.Α.Π. ⇒ _____
- Ε.Μ.Υ. ⇒ _____
- ΕΛ.ΑΣ. ⇒ _____
- ΕΛ.ΤΑ. ⇒ _____
- Ι.Κ.Α. ⇒ _____
- Ο.Α.Ε.Δ. ⇒ _____
- Π.Υ. ⇒ _____
- Ι.Χ. ⇒ _____
- Δ.Χ. ⇒ _____
- Ο.Α.Σ.Α. ⇒ _____

2. Γράφω τι σημαίνουν οι συντομογραφίες:

π.μ. _____

μ.μ. _____

τηλ. _____

ΥΓ. _____

σελ. _____

γραμμ. _____

π.χ. _____

κ.ά. _____

π.Χ. _____

μ.Χ. _____

κ. _____

χλμ. _____

Η ΠΤΗΣΗ ΤΩΝ ΓΕΡΑΝΩΝ

➤ Τα **αριθμητικά** φανερώνουν αριθμούς και χωρίζονται σε 5 κατηγορίες:

1. **Απόλυτα αριθμητικά**, που φανερώνουν ποσότητα (π.χ. πέντε, είκοσι).
2. **Τακτικά αριθμητικά**, που φανερώνουν τη θέση ή τη σειρά που έχει κάποιος ή κάτι (π.χ. πέμπτος, εικοστός).
3. **Πολλαπλασιαστικά αριθμητικά**, που φανερώνουν από πόσα μέρη αποτελείται κάτι και λήγουν σε -πλος (π.χ. πενταπλός).
4. **Αναλογικά αριθμητικά**, που φανερώνουν πόσες φορές μεγαλύτερο είναι κάτι από κάτι άλλο και λήγουν σε -πλάσιος (π.χ. πενταπλάσιος).
5. **Περίληπτικά αριθμητικά**, τα οποία δηλώνουν μονάδες που αποτελούν ένα σύνολο (π.χ. τριάδα) ή έχουν τη σημασία περίπου (π.χ. δεκαριά).

Τα αριθμητικά μπορεί να είναι **επίθετα** ή **ουσιαστικά**.

- Τα **απόλυτα αριθμητικά** από το 13 έως και το 19 γράφονται με μία λέξη.
π.χ. δεκατρία, δεκατέσσερα, δεκαέξι, δεκαεννιά
- Τα **απόλυτα αριθμητικά** από το 21 και πέρα γράφονται με δύο λέξεις, εκτός από τις δεκάδες και τις εκατοντάδες...
π.χ. εκατόν πενήντα εννιά αλλά πενήντα, διακόσια κ.λπ.
- Τα **τακτικά αριθμητικά** από το 13 και πέρα γράφονται σε χωριστές λέξεις
π.χ. δέκατος τρίτος (13^{ος}), εκατοστός τριακοστός έκτος (136^{ος})
- Το απόλυτο αριθμητικό **εννέα (εννιά)** γράφεται με **δύο ν**, καθώς και όλες οι σύνθετες λέξεις που περιέχουν μέσα τους ολόκληρη τη λέξη εννιά - εννέα (π.χ. δεκαεννέα, εννιακόσια, εννιακοσιοστός)

Με **ένα ν** γράφονται τα αριθμητικά ένατος, ενενήντα, ενενηκοστός κ.λπ.

- Τα απόλυτα αριθμητικά **δύο** και **τρεις**, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις, αλλάζουν το υ και το ει και το μετατρέπουν σε **ι**.
π.χ. δύο + συλλαβή → **δισύλλαβη**, δύο + φύλλο → **δίφυλλο**
τρεις + ημέρες → **τριήμερο**, τρεις + ώρες → **τρίωρο**

Κρατάνε το υ οι απλές λέξεις.

π.χ. **δυάδα**, **δυάρι** κ.ά.

- Τα απόλυτα αριθμητικά τέσσερις και τέσσερα, όταν μπαίνουν ως α' συνθετικό σε σύνθετες λέξεις, γίνονται **ΤΕΤΡΑ-**.
π.χ. τέσσερις + γωνίες → τετράγωνο
τέσσερα + πόδια → τετράποδο
- Αν θέλουμε να γράψουμε με συντομία ένα τακτικό αριθμητικό επίθετο, γράφουμε τον αριθμό στον οποίο αντιστοιχεί και κάτω δεξιά του αριθμού γράφουμε την κατάληξη του επιθέτου στο σωστό γένος.
π.χ. πρώτος → 1ος δεύτερη → 2η τρίτο → 3ο

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Πώς λέγονται:

- Οι πέντε γραμμές όπου γράφουμε τη μουσική; _____
- Το σχήμα που έχει έξι γωνίες; _____
- Το σχολείο που έχει έξι θέσεις δασκάλων; _____
- Τα επτά νησιά του Ιονίου; _____
- Οι εννέα μήνες μαζί; _____
- Οι δέκα ημέρες; _____
- Αυτός που είναι 15 χρονών; _____

2. Γράφω δίπλα σε κάθε αριθμητικό επίθετο αν είναι απόλυτο, τακτικό, πολλαπλασιαστικό ή αναλογικό:

- δέκατος ένατος ⇨ _____
- εξαπλός ⇨ _____
- εφταπλάσιος ⇨ _____
- πενήντα ⇨ _____
- εκατόν εβδομήντα τρία ⇨ _____
- τριπλός ⇨ _____
- τετραπλάσιος ⇨ _____
- εξηκοστός όγδοος ⇨ _____
- τριακόσια ⇨ _____
- ενενηκοστός πρώτος ⇨ _____

3. Γράφω τα απόλυτα αριθμητικά που αντιστοιχούν στους αριθμούς:

16: _____

932: _____

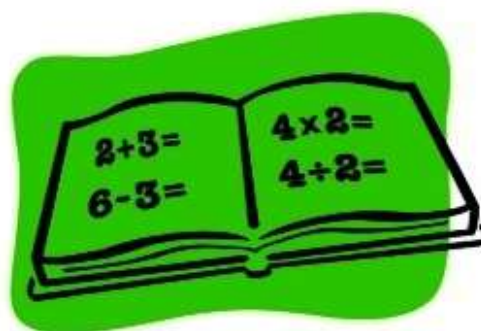
9.000: _____

99: _____

78: _____

4. Συμπληρώνω τον πίνακα:

Αριθμός	Απόλυτα	Τακτικά
4		
12		
20		
9		
958		
45		
121		
399		

ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ ΓΡΑΦΕΙ ΣΤΟ ΘΕΟ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

- **Σύνθετες λέξεις** είναι εκείνες που παράγονται όταν ενωθούν δύο ή τρεις απλές λέξεις.
π.χ. σιγοτραγουδώ, δεκαήμερο
- Στις σύνθετες λέξεις, όταν το α' συνθετικό αναφέρεται στα αριθμητικά ένας, μία, ένα, γίνεται μερικές φορές **μονο-**.
π.χ. ένας δρόμος ⇒ μονόδρομος
μία κατοικία ⇒ μονοκατοικία
ένα σαντάλι ⇒ μονοσάνδαλος

ΑΣΚΗΣΗ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις και σχηματίζω με αυτές προτάσεις:

• φίλος + λόγος = _____

• φίλος + μαθαίνω = _____

• παιδί + τόπος = _____

• τροχός + νόμος = _____

• τριάντα + φύλλο = _____

2. Συμπληρώνω τα κενά με το κατάλληλο αριθμητικό επίθετο που θα σχηματίσω από τον αριθμό που δίνεται στην παρένθεση και στη συνέχεια γράφω δίπλα τι είδους αριθμητικό είναι (τακτικό, πολλαπλασιαστικό, απόλυτο ή αναλογικό), όπως στο παράδειγμα:

- α. Δεν έχει σημασία αν βγήκες **πρώτος** ή **τελευταίος**. (1) (τακτικό)
- β. _____ φορά κι _____ καιρό ήταν μια βασιλοπούλα. (1) (_____)
- γ. Σήμερα είναι η _____ μέρα του μήνα. (14) (_____)
- δ. Το αγόρασα φθηνά και τώρα η τιμή του είναι _____ ! (10)
(_____)
- ε. Αυτή την κάρτα την έχω _____. Ανταλλάζουμε; (2) (_____)
- στ. Ο _____ πελάτης που θα μπει στο κατάστημα κερδίζει μια δωροεπιταγή! (200) (_____)
- ζ. Στον αγώνα δρόμου ήρθα _____. (34)
(_____)
- η. Πριν από _____ μέρες είχα γενέθλια. (14) (_____)
- θ. Ο θείος μου είναι _____ χρονών. (34)
(_____)
- ι. Είσαι πολύ λεπτός, ενώ εγώ είμαι ο _____ από σένα. (3)
(_____)

3. Συμπληρώνω τις προτάσεις με αριθμητικά ουσιαστικά σύμφωνα με τους αριθμούς των παρενθέσεων:

- α. Αγόρασα καμιά _____ μπαλόνια για το πάρτι. (30)
- β. Κάθε σακούλα με καραμέλες περιέχει μια _____. (20)
- γ. Το ποδόσφαιρο χρειάζεται δύο _____ παικτών. (11)
- δ. Η κυρα - Λένη πρέπει να είναι καμιά _____ χρονών. (60)
- ε. Τα παιδιά κάνουν _____ και κατεβαίνουν τις σκάλες. (2)
- στ. Το κουτί έχει μέσα καμιά _____ σπέρτα. (50)

4. Φτιάχνω σύνθετες λέξεις και γράφω δίπλα ένα ουσιαστικό που να ταιριάζει, όπως στο παράδειγμα:

Απλές λέξεις	Σύνθετες λέξεις	Σύνθετες λέξεις με ουσιαστικό
δύο + θέση	διθέσιος	διθέσιο αυτοκίνητο ή διθέσιος καναπές
πέντε + όροφος		
τέσσερα + συλλαβή		
δέκα + ημέρα		
είκοσι + ώρα		

